

ŞURKAV
Sanlıurfa
Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi

sayı
21
OCAK
2015

Harran Örenyeri
2014 Kazıları

Saray'dan
'Urfa Sıra Geceleri'ne
Mûsikî Geleneği

Bir Huzur Abidesi:
Ni'metullah Camii

Koca Yaşar Kemal ve
Urfa Ropörtajı

Urfalı Bestekarlar: 17
Cemil Cankat

Vakıfların memleketimizin önemli bir servetini oluşturduğu herkesçe bilinmektedir.

Bu servetten millet ve memleketi gerektiği şekilde faydalandırabilmek için bütün bakanlar kurulunun ve hatta yüce meclisin bu hususu önemle inceleyerek bu büyük müessesenin harap olmaktan korunmasını ve memlekete faydalı bir hale getirilmesini temenni ederim.

K. Atatürk

SAHİBİ
İzzettin KÜÇÜK
Şanlıurfa Valisi / ŞURKAV Başkanı

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Şükrü ÜZÜMCÜ
ŞURKAV Genel Sekreteri

EDİTÖR
Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKCÜOĞLU

HUKUK DANIŞMANI
Av. Müslüm C. AKALIN

YAYIN KURULU
Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ
Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN
Doç. Dr. Mehmet ÖNAL
Yrd. Doç. Dr. A. Cihat KÜRKCÜOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK
Abdullah BALAK
Halil ALTINGÖZ

ŞURKAV YÖNETİM KURULU
Ramazan SEÇİLMİŞ / Vali Yardımcısı
Adil SARAÇ
Zeki ERDEM
İ. Bakır CANBAZ
Öğr. Gör. Kemal KAPAKLI
Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKCÜOĞLU

GÖRSEL YÖNETMEN
Mustafa AKGÜL

SEKRETERYA
Salih KAPLAN

DAĞITIM
Cengiz ÜLGEN

İLETİŞİM
ŞURKAV İdare Merkezi
Balıklıgöl Cıvarı 1252. Sokak No:10
ŞANLIURFA
Tel : 0.414. 215 65 27 - 215 82 00 (Pbx)
Fax: 0.414. 216 89 02
e-mail : surkav@hotmail.com
web adresi: www.surkav.org.tr

Ön Kapak
Harran
(Fotoğraf: S. Sabri KÜRKCÜOĞLU)

Arka Kapak
Han el-Ba'rur Kervansarayı
(Fotoğraf: Mustafa AKGÜL)

Dergideki Yazıların Sorumluluğu Yazarına Aittir.
Kaynak Gösterilerek Alıntı Yapılabilir.

BASKI
Kurtuluş Matbaası - ŞANLIURFA
TLF: 0414 313 65 65

ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM SANAT
VE ARAŞTIRMA VAKFI YAYINIDIR
ISSN 1308-3449

4 Ayda Bir Yayınlanır (Ocak - Mayıs - Eylül)
ÜCRETSİZDİR

İçindekiler

- 2 Sunuş
İzzettin KÜÇÜK / Şanlıurfa Valisi
- 3 Harran Ören Yeri 2014 Yılı Kazıları
Prof. Dr. Mehmet ÖNAL
- 7 Dergâh Makâmından Musikî Makâmına
Saray'dan Urfa Sıra Geceleri'ne Mûsiki Geleneği
Mehmet BITMEZ
- 12 Urfa Şehbenderiye Vakfı
Bekir SEZER
- 15 Bir Huzur Abidesi Ni'metullah Camii
Abdurrahim DİNDARZADE
- 20 Koca Yaşar Kemal ve Urfa Ropörtajı
A.Naci İPEK
- 22 Urfalı Bestekarlar:17 Cemil CANKAT
Abdullah BALAK
- 30 Anadolu Basınında İlk Gazete İlavesi
Gadir'ül-Fırat (1)
Dr. Kemal KAPAKLI
- 35 Urfa'da, Mudafaayı Hukuk'tan Siyasete
Müslüm C. AKALIN
- 38 Halil Binbaşıoğlu (Ekmen) ve 46 yıllık "Urfa
Türküleri" bant kaydının hikayesi
S.Sabri KÜRKCÜOĞLU
- 42 Dârülelhân 1926 Yılı Derlemelerinde
Urfa Türküleri 8
Halil ALTINGÖZ
- 46 Bir Urfa Sevdalısı ve Geleneği Devam Ettiren
Şair Ekrem KILIÇ
Doç. Dr. Ekrem BEKTAŞ
- 55 Sofranızda Halil İbrahim Bereketi Olsun... (5)
Halil CUHADAROĞLU
- 58 Bildiğinizin Ne Kadarı Şanlıurfa?
M. Burhan GERGER
- 61 Urfalı Süryani Dil Uzmanı ve Gezgin:
ABRAHAM NURO (1923-2009)
Selahattin E. GÜLER
- 63 Kısaslı Udi ve Besteci Mehmet POLAT
İzzet ARAN

Şanlıurfa'dan Selâm

Şanlıurfa'nın tarihi, ekonomik ve sosyal gelişimi ile ilgili çok önemli faaliyetlerimiz hızla devam etmektedir. Valiliğimiz tarafından yürütülen proje kapsamında Şanlıurfa tarihi kent merkezi içinde yer alan "Kültür Adası" içerisindeki sokakların cephe sağlıklılaştırılması çalışmalarının birinci etabını tamamladık. Böylece eski kimliğine kavuşan "Urfa Sokakları" nı turizmde önemli bir kültürel varlık olarak ziyaretçilerimizin zevkle gezecekleri mekânlar haline getirmiş olduk.

Birecik Barajı ile Atatürk Barajı arasında bulunan 100 kilometrelik bir mesafe için planlanan "Aşağı Fırat Havzası Turizm Gelişim Koridoru ve Eylem Planı" çerçevesinde yapılması düşünülen yatırımlar ile bölgenin cazibe merkezi haline getirilmesi için imar, altyapı ve ulaşım planları birlikte yapılarak uygulanmaya konulacaktır. Bu planlamayla, düzenli yerleşmeyle birlikte ekolojik yapı da korunarak "Doğa Turizmi" potansiyelimiz ziyaretçilerimizin hizmetine sunulacaktır.

Harran Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet Önal hocamızın kazı başkanlığında 2014 yılında Harran'da yeniden başlayan kazılarda çok önemli buluntular ortaya çıktı. Tarihi Harran şehri, Şanlıurfa turizminin yüzük taşıdır. Ayrıca Harran surları ile sur içindeki yapıların restorasyon çalışmalarını vereceğimiz destekle daha da süratlendireceğiz. Harran'ı uluslararası çapta bir turizm merkezi yapmak için bu sene büyük bir hamle gerçekleştireceğiz.

Şanlıurfa merkezde bulunan tarihi evlerden Buluntu Hoca Efendi, Abacılar, Budaklar ve Parmaksızlar evlerini Valilik ve ŞURKAV olarak restore ederek turizme kazandırıyoruz. Şehrimiz bu evlerle eski kimliğine kavuşacak ve tarihi evlerimiz şehrimizin güçlü bir ifadesi olacaktır. Abacılar Evi'nde gençlerimiz aynı zamanda "taş işçiliği" kursunda eğitim görmekteyiz. Bu kursta yetişen yeni ustalar Şanlıurfa'daki taş işçiliğine katkı sunacaktır.

Ülkemize gelen Suriyeli komşularımıza Urfalı hemşehrilerimin yaptığı yardımseverlik tüm dünyaya örnek olmuştur. Eşine rastlanılmayacak bir gönül zenginliğiyle gösterdikleri misafirperverlik için Şanlıurfalı hemşehrilerime teşekkür ediyorum. Suriye'deki karışıklığın bir an önce sona ermesini ve misafirlerimizin huzur içinde ülkelerine dönmelerini temenni ediyoruz.

Şehrin kültürel hayatına önemli katkıları olan ŞURKAV, dün olduğu gibi bugün de, yarın da bu şehre önemli hizmetlerde bulunacaktır.

Şanlıurfa'nın kültür, sanat, tarih ve turizm değerlerini araştırarak okuyucularımıza tanıtmak amacıyla yayınlanan dergimizde yer alan yazıları keyifle okuyacağınızı umuyorum.

Dergimize yazılarıyla katkı sunan değerli yazarları ve derginin hazırlanmasında emeği geçenleri kutluyorum. Tüm Şanlıurfalılara ve Şanlıurfa dostlarına selam, sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

İzzettin KÜÇÜK
Şanlıurfa Valisi
ŞURKAV Başkanı

Harran Örenyeri 2014 Yılı Kazıları

Prof. Dr. Mehmet ÖNAL
Harran Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Başkanı
monal@harran.edu.tr

Ay Tanrısı Sin Tapınağı, Tunç Çağı Sarayları, Anadolu'nun ilk anıtsal cami, en zengin taş süslemeli cami ve Anadolu'nun en büyük avlulu ve şadırvanlı cami ile 3 katlı ve 150 odalı kale-sarayının yer aldığı ve Hz. İbrahim'in uzun yıllar kaldığı tarihi bir kent Harran. Bu örenyerinde kazı yapmak, tarihi ve manevi yönü oldukça yüksek bu kutsal, eğitim ve ticaret kentinde bizlere büyük bir sorumluluk da yüklemektedir.

Harran Örenyeri'nde 2014 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Harran Üniversitesi adına, Harran Arkeoloji Bölümü kazı ekibiyle başkanlığında kazı çalışmaları yapılmıştır.

14 Ağustos 2014'de başlayan Harran Örenyeri kazı çalışmaları 15 Aralık 2014 tarihinde (4 ay) sona ermiştir.

2014 yılı kazı mevsiminde ulaşılan sonuçlar özetle şunlardır:

A. Ulu Cami'nin Doğusu

Bu alanda, 2013 yılında Şanlıurfa Müze Müdürü Müslüm ERCAN Başkanlığı'nda Harran Arkeoloji Bölümü kazı ekibi-

mizle restorasyon amaçlı yaptığımız kazı çalışmasında 1 nolu sokağın doğu bitişiğinde A-Yapısına, 2 nolu sokağın kuzeyinde ise B Yapısı olarak adlandırdığımız kalıntılara rastlanılmış ve bu yapıların sokaklara bağlanan ilk odaları meydana çıkarılmıştı.

Bu yıl ise geçen yılki açmalarımızın doğruya doğru genişlemesi şeklinde kazı çalışmalarımız gerçekleştirildi. Bu bağlamda 7H/E3-5, 7H/D4-6 plan karelerde yaptığımız çalışmada bir hamam, bir su yapısı ve bu yapılarla ilişkili 4 oda ve bir koridor kısmen açığa çıkarıldı. Hamamın bir odasında zemine ulaşıp, düzgün kesilmiş taş döşeli bu zeminin altında hipokaust ısıtma sistemi tespit edildi. Bu yıl hamamın bir koridora bağlanan kare ve dikdörtgen planlı yedi adet hücre odası meydana çıkarıldı (Fotoğraf 1-2). Taban döşemesi altında tuğla ayakların yer aldığı bu mekânlar hem döşeme altından (hipokaust) hem de duvarlara paralel dört sıra halinde dizili künklerle ısıtılmıştır. Anılan hamam, İbn Şeddat'ın bahsettiği Harran'ın on dört hamamından birisi olmasıyla da önemlidir.

Fotoğraf 1; Hamamın kazı çalışmasından görünüm, Harran 2014

Fotoğraf 2; Kısmen meydana çıkarılan Hamam'ın kuzeyden görünümü, Harran 2014.

Bu alanda, 4m yüksekliğindeki kısmı meydana çıkarılan dikdörtgen podyumlu su yapısı etrafındaki odaların zemin ve üst katlarına su sağlamaktaydı. Zemin kattaki odaların bu su yapısına beşik tonozlu girişlerle ulaştığı görülmüştür. Bu su yapısı hakkında 2015 yılı kazılarında daha ayrıntılı bilgilere ulaşılabacaktır.

B. Harran Höyük

Harran Höyüğü'nün kuzey-batısında 8F/E5 ve 8F/E6 plan karelerde yapılan çalışmalarda Orta Çağ İslami döneme ait iki evrede konutlara ait odalara, depolama mekânlarına ve bir sokağa rastlanıldı (Fotoğraf 3-4). Genel olarak açmada kazılan alanın konut ve pişirme alanıyla bağlantılı avlu ve mekânlardan oluştuğu gözlenmekle beraber buluntuların da bu görüşü destekler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca alanın höyük toprak yapısına sahip olmasından dolayı, İslami Dönem yapıları yapılırken alttaki kültür katlarına ait daha erken dönemleri temsil eden Tunç ve Kalkolitik Dönem buluntularıyla da karşılaşmıştır. Kazı çalışmalarına anılan açmalar da önümüzdeki yıllarda da devam edilmesi planlanmaktadır.

Fotoğraf 3; Höyük çalışmalarından görünüm, Harran 2014.

Fotoğraf 4; Höyük çalışmalarından görünüm, Harran 2014

C. İçkale

İçkale'nin kuzeyinde 12J/5B-6B-7B-8B-9B plan karelerde yapılan kazı çalışmasında ikili savunma sistemi kısmen meydana çıkarıldı (Fotoğraf 5-6). Bu savunma sisteminde, kalenin kuzey-batı beden duvarının doğrultusunda mazgalları olan ikinci bir seyirdim yolunun inşa edilmiş olduğu görüldü.

Bu mazgallar beden duvarındaki mazgalların tam karşısındadır. Bu seyirdim yolunun düşman askerlerinin eline geçmesi durumunda, ikinci hat savunma için beden duvarındaki mazgallar kullanılmış olmalıdır.

Fotoğraf 5; İçkale'deki kazı çalışmalarından görünüm, Harran 2014.

Fotoğraf 6, İçkale'deki kazı çalışmalarından görünüm, Harran 2014.

D. Diğer Çalışmalar

a. Jeomanyetik Çalışmaları

Harran 2014 yılı kazı mevsiminde Harran Höyüğü'nün eteklerinde jeofizik çalışması yapılarak (Fotoğraf 7) toprak altındaki kalıntılar hakkında bilgilere ulaşılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen jeomanyetik veriler değişik sinyal

Fotoğraf 7; Fotoğraf Jeomanyetik çalışmadan görünüm, Harran 2014

Fotoğraf 8; Karelajın hazırlanması, Harran 2014

ve görüntü analiz işlemlerinden geçirildikten sonra oluşturulan görüntülerle alanda bulunan gömülü arkeolojik yapıların planı ve mimari özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

b. Karelaj Çalışmaları (Fotoğraf 8)

Alt yapısını Sabri AYDAL'ın hazırladığı, ayrıntıları ve koordinatlarını HUBAK (Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu Başkanlığı) tarafından desteklenen proje kapsamında hizmet alımıyla yaptırdığımız çalışma neticesinde Harran Suriçi ve çevresinin 100 m2'lik karelajı yapılmıştır. Bütüncül bir karelaj sistemi hazırlanarak, Harran'da yapılacak bütün çalışmaların bu sisteme göre yapılabilmesi sağlanmıştır.

Fotoğraf 9, Restoratörler çalışırken, Harran 2014.

c. Buluntu

Harran Ulu Cami, Harran Höyük ve Harran İçkale'de bu kazı mevsiminde ele geçen sırlı ve sırsız çeşitli seramik kaplar, kabartma desenli küresel konik kaplar, sikkeler, pişmiş topraktan yapılan kandiller, üzeri Arapça yazılı cam kap parçaları, pişmiş toprak figürinler kazının küçük buluntularının bir kısmını oluşturmaktadır. seramik ve buluntuların yıkanması, belgelenmesi, çizilmesi gerekli olmayan parçalar (amorf) ve çizilecek olanların (profil verenler) ayrılması yapılmıştır. Ayrıca Envanter ve Etütlük malzemelerin detaylı temizliği yapıp gruplandırılmıştır.

Fotoğraf 10, Restoratörler çalışırken, Harran 2014

E. Kazı Finansmanı ve Katkıda bulunanlar:

Kazı çalışmaları; Kültür ve Turizm Bakanlığı, DOSİM ve K.V.M. Genel Müdürlüğü'nün finansmanı ile, Şanlıurfa Valiliği ve Harran Kaymakamlığı'nın İŞKUR işçisiyle, Harran Üniversitesi HUBAK projesinin jeofizik ve karelaj çalışması katkısıyla, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin servis, Harran Belediye Başkanlığı'nın ise taşıt, katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü ile Şanlıurfa Müze Müdürlüğü kazıımıza her konuda yardımcı ve destek olmuşlardır.

Başkanlığımızda yapılan kazı çalışmalarına, Bakanlık Temsilcisi Metin ÇETİNER ve Şanlıurfa Müzesi uzmanları, Kazı Başkan Yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Yusuf ALBAYRAK, Arş. Gör.

Fotoğraf 11, Kazı buluntularının fotoğrafları çekilirken, Harran 2014.

Fotoğraf 12, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi kazı servisi

S. İrem MUTLU, arkeologlarlar Semih Mutlu, Ayşe Üke, Naime Alkış, Çağatay Yücel, Özlem Ekinbaş, Rahime Selim, Özlem Kılıç, İsa Azak, Mehmet Çoşkun, Sanat Tarihçiler M. Ali Doğan, Fikret Ruhan Kılıç, Müslüm Bayındır, restoratör Özgür Çelik, Büşra Dönmezler, öğrencilerimiz Zeliha Güzel, İbrahim Yılmaz, Orhan Kayar, Mehmet Akaslan, Selda Fırtına, Seyfettin Kaplan, Ümrhan Alagöz katılanlar arasındadır.

Anılan kazı çalışmaları, Harran'ın toprak altındaki kalıntıların meydana çıkarmak kadar, Harran arkeoloji bölümü öğrencilerinin kazı bilgilerini geliştirmeleri, kazı yapabilme düzeyine ulaşabilmeleri açısından da önemlidir. Bu nedenle, Harran Örenyeri, arkeoloji öğrencilerimiz için bir kazı eğitim alanıdır.

Adını aldığı bir antik kentin arkeolojik kazısını kendi arkeoloji bölümünün yapması, Harran Üniversitemizin için bir övünç kaynağıdır. Günümüzde arkeoloji kazı çalışmaları kazıyı yapan arkeoloji bölümünüm ilişkili olduğu diğer bilimlerle de ortak çalışmalar yaptığı ölçüde daha fazla önem kazanmaktadır. Dolayısıyla Harran Üniversitemizin Kimya, Biyoloji, Moleküler Biyoloji, Tarih ve Coğrafya bölümündeki hocalarımızla da işbirliği içinde çalışmayı planladık ve hocalarımız kazı ekibimizde yer aldı. Bu kapsamda Fizik bölümünden Lüminesans ve diğer analiz yöntemleri, Moleküler Biyoloji'den

kemik analizleri v.b. üniversitemizin kendi bünyesinde yapılabilecektir.

Nasıl ki Pompei ve Herculaneum kentleri Vezüv Yanardağı'nın küllerine gömüldüyse, nasıl ki Zeugma Sasanilerin yangınıyla örtüldüyse, Harran kenti de Moğolların yangını altında kalmıştır. Yaklaşık 4.5 km uzunluğundaki şehir suruyla çevrelenen 1km çapındaki yerleşim yerinde bugün antik kent genel olarak 3-5m toprağın altında, Moğol küleriyle örtülü olarak uyumaktadır. Bu nedenle, şehrin en üst katındaki Zengi ve Eyyubi dönemi yerleşiminin üzerine Memlük, Osmanlı ve Modern yerleşim olmadan günümüze kadar ulaşan ender yerlerden olmasıyla Harran bizler için bir şanstır.

Kazı çalışmalarımızın tam olarak desteklenmesi halinde Karkamış ve Guzana antik kentlerindeki gibi Tunç ve Demir Çağı'na ait saraylar anıtsal kabartmalarıyla, heykelleriyle ve arşivleriyle meydana çıkacak, Roma Dönemi'ne ait kalıntılar ile birlikte Zengi-Eyyubi kenti sokaklarıyla, çarşılarıyla, hamamlarıyla, okullarıyla, evleriyle, şehre ait ne varsa her şeyiyle gün ışığına çıkacak, yapılacak onarım, restorasyon ve çevre düzenleme çalışmalarının ardından Harran Örenyeri görseleliğiyle ziyaretçilerin kültürleri, tarihi hissederek yürekte etkilenen bir yer haline gelecektir.

DERGÂH MAKÂMINDAN MUSİKÎ MAKÂMINA...

“Saray'dan 'Urfa Sıra Geceleri'ne Mûsikî Geleneği”

Mehmet BİTMEZ
İTÜ TMDK Öğretim Görevlisi
mehmetbitmez63@hotmail.com

Urfa, 12.000 yıllık tarihi geçmiş ile mimari abideleri, kültür ve sanat eserleri, folklor ve edebiyat değerleriyle büyük bir medeniyetin tüm zenginliklerini gururla taşımakta ve bu değerlerin bugüne kadar gelmesiyle büyük bir öneme sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Neolitik çağın başladığı bu bölgede yaşayan insanların avcılık ve tarımla meşgul oldukları ortaya çıkmıştır.

Bu bölgedeki araştırmaların öncesinde insanların çok tanrılı döneme ait ilk tapınağı, MÖ.5000 yılına ait Malta Adası'ndaki tapınak kabul ediliyordu. Ancak, Göbekli Tepe Tapınağı ortaya çıkınca tarihin seyri değişerek arkeolojik kazılarla tarihin de yeniden yazıldığı ifade edilmeye başlandı.

Höyükler, eski çağlardan günümüze kadar gelen medeniyet kalıntılarının zaman içinde doğal olaylar ve coğrafik hareketlerin değişen özellikleri ile türlü nedenlerle yıkılan yerleşme bölgelerinde, yıkıntılarının üst üste birikmesiyle oluşan ve çoğu kez içinde yapıt kalıntılarının gömülü bulunduğu yayvan tepelerdir. Diğer bir ifade ile toprak yığını veya küçük tepelerdir. İngilizce tumulus, barrow, burial mound, cairn, motte diye adlandırılır.

Şanlıurfa, Peygamberler şehri olması dolayısı ile çok önemli bir coğrafya'ya ve inanç geleneğine sahiptir. Tarihi geçmişi çok eski olan bu şehir Hz. İbrahim'in doğduğu, Hz. Eyyüb'ün yaşadığı, Hz. İsa tarafından kutsanan kent adeta bir müze şehir görünümündedir. Kentin adının kökeni kesin olarak bilinmiyor. Bir söylentiye göre “Urfa” adı Süryanice “Orhani” den, bu sözcükse Arapça'da suyu bol anlamına gelen “vurhani”’den kaynaklanmıştır. Orhani'nin “Orhe”, Orha gibi değişik imlalarına da rastlanmıştır. Kimileri “Urfa” adının, bu sözcüklerin bozulmasıyla ortaya çıktığını savunur. Peygamberler şehri denilmesinin nedeni ise birçok Peygamberin (Hz. İbrahim, Hz. Eyyüp, Hz. Elyasa, Hz. Şuayp, Hz. Nuh, Hz. Lut, Hz. Musa, Hz. Yakup) orada yaşamasıdır.

Bu kadar eski ve tarihi derinliği ile zengin bir geçmişe sahip olan bu bölgede, birçok medeniyet bir araya gelerek yüzyıllar içinde gerek göçer, gerek yerleşik konumda uzun yıllar içinde yaşam kültürünün her alanında birbirlerinin etkisi altında kalmışlardır. Türkler, Araplar, Orta Asya ve diğer doğu medeniyetlerinin geçiş alanında yaşam süren birçok farklı kültürün birbirleri ile olan derin alışverişleri olmuştur.

Urfa, eski medeniyetlerin ortasında adeta kültürlerarası geçişlerin ortak paydası olmuştur. Alanı geniş olan bu medeniyetlerin ortak sosyal ve kültürel yaşamları hep iç içe girmiş gelenekler, inançlar ayrılığı olsa bile bu etki, doğal olarak yaşamın ortak noktasını oluşturmuştur.

Aynı eylem üzerinde, akdeniz ikliminin Cebelitarıktan başlayarak doğuya doğru uzantısında olan ve uzantının devamında yer alan bu bölge, kışları oldukça soğuk karasal, yazları da bir o kadar sıcak adeta çöl iklimi etkisi süregelen bir bölgedir.

Gerek kış ve gerek özellikle yaz mevsiminin sıcak uzun süren ve gecelerinin buluşma ve paylaşma geleneği ile kültür alışverişlerinin sıralı birlikteliği yıllarca devam ederek bugünlere gelmiştir.

Türk, Acem, Kafkasya bölgesi, Azerbaycan, Arap, İran, diğer taraftan farklı dinlere ait toplumlar olan; Süryaniler, Keldaniler, Araplar, Kürtler vd. birçok etnik farklılıkları ile bir arada yaşayan ve başka dinlere mensup kültürlerin benzer birçok inanç toplumlarının müzikleri, buluşmaların ortak paydasını oluşturmuşlardır.

Ortak düşünceler, sözler ve melodilerle bestelere dönüşmüş. Şarkılar,

Osmanlı'da Müslüman ve Hıristiyanlardan müteşekkil bir müzik grubu, 1794/ Sırasıyla tef, tambur, ney, kemenge ve nekkâre çalan müzisyenler

Osmanlı sarayında müzik eğitimi erkekler için Enderun'un meşkhanesinde devam ederken kadınlar Harem-i Hümayunda ya da saray dışındaki konaklarda müzik yaparlardı.

türküler, hoyrat ve maniler, uzun havalar birlikte terennüm edilmiştir.

Halk kahramaları, Acılarla üzüntü ve yoksulluğun daramların dile geldiği ve anlatıldığı destan ve ağıtlara konu olmuş ve şehir efsaneleri, sosyal yaşamın adeta ortak kaderi olmuştur.

Birçok inancın müzikal karakterleri birbirlerini etkilemiştir. Sıra gecelerinin kaynağı net bilinmese de bilinen en önemli kaynaklar yüzyıl içindeki kayda geçen son derece önemli bazı büyük ustaların taş plakları ile anlaşılmakta ve kulaktan kulağa ve sıralı gecelerin birlikteliği ile bu yazılı olmayan ama önemli bir kültür olan sözlü geleneğin katkılarıyla müziğin günümüze kadar devam etmesini sağlamış ve artık kayıtlara geçmiştir. Bundan öncesi için yazılı ve kaynak olarak aktarılan çok az belge ve bilgiden söz edilebilir.

Doğu medeniyetleri'nin zaman içinde yayılarak Kafkas, İran, Türk, Azerbaycan, Türkmen ve Arap Yarımadası'na kadar yayılmış bu coğrafya'da yaşayan daha nice ulusların kültürlerinin kesişme noktaları olmuş ve kökleri çok eski geleneklere dayalı disiplinli bir müzik geleneği olarak yaygınlaşmış ve bugün'e gelmiştir. Çeşitli ticaret yollarının kültürlerarası alışverişleri ile de, müziklerarası etkileşimleri ortaya çıkmıştır. Azerbaycan'da Mugam sanatı, İran'da ve Arap yarımadasında makam, Osmanlı'da medrese eğitimi ile tüm sanatlar, müzik geleneğinin tüm ilmi yönleri estetikleriyle yüksek seviye'ye ulaşmıştır.

Acemlerin müziği ve Arap edebiyatının buluşması ile olgunlaşan Arap coğrafyasındaki bu gelişme, Osmanlı-Türk müziği geleneği ve Anadolu'da Aşık geleneği, türküler, hoyratlar, maniler, ağıtlar ve diğer tüm formlar bu kültürlerin ortak buluşma noktasını (paydasını) oluşturmuştur. Tüm bu gelişmelerin olduğu bu coğrafyada Urfa bu zenginlikleri kendi potasında kaynaştırarak adeta zenginleştirmiştir.

Sultan III.Ahmet'in şehzâdelerinin sünnet düğünü şenliklerinde, Okmeydanı'ndaki eğlencelerden birinde müzisyenler. Surname-i vehbî adlı eserden, 18. yy.

Osmanlı mûsikîsi, Osmanlı saray veya halk müzisyenlerinin askerî, dini, klâsik ve folklorik türlerde ürettiği ve toplumun her kesiminde kullanılmış bir sanattır. Temelinde tek kişinin (ozan tarzına uygun) usullü veya usulsüz, ama mutlaka bir makam'a bağlı olarak çalılıp söylendiği; müziğin sadece ritm ve melodi unsurlarını kullanıp insan sesine ağırlık veren ve nesilden nesle aktarımı Batı müziğindeki gibi nota yoluyla değil meşk yoluyla sağlanan bir şahsî üslup ve ifade müziğidir.

Sarayın, devleti yalnız askerî ve mülkî olarak değil, aynı zamanda fikir

III.Ahmed zamanında mehter takımı, Levni Topkapı Sarayı

1940'lı yılların başlarında Urfa

Saray Bahçesinde eğlence. Ud, Çengi, Def. XVI yy. başları.

Tanbur çalan bir Osmanlı kadını. 17. yy

ve sanat hayatı açısından da yöneten bir merkez oluşu, Türklerde çok eski bir gelenektir. Ülkenin en ileri fikir ve sanat adamlarını toplayan, besleyen ve barındıran hep saray olmuştur. Şiir ve hat gibi mûsikî de eğitimlerinin ayrılmaz parçası olmuş olan Osmanlı padişahları da sanatı -Selçuklu, Karahanlı, vd. ataları gibi- ırk, dil, din ve mezheb farkı gözetmeksizin koruyup desteklemişlerdir. Osmanlı mûsikîsinin, bir imparatorluk sanatı olarak, bütün Türk mûsikîsinin en fazla gelişmiş, zenginleşmiş ve incelenmiş bölümü olmasının sebebi budur.

Osmanlı Musiki Kültürü İçinde Urfa'nın Yeri

Doğu kültürü içinde, musîki estetiği bakımından Urfa önemli bir yere sahiptir. Burada gazel okuma düşünce ve olgusu İstanbul ile gerek makam, gerek uslûb-tavır bakımından önemli bir benzerlik arz etmektedir.

Urfa'da gazel geleneğine, İstanbul adeta bir köprü oluşturmuştur. Bu sebeple Urfa'da özellik gösteren ve önem kazanan bu gelenek, doğu kültürü içinde, kaynağını Orta Asya'dan bugüne uzanan etkilerden ve bin yıllık Osmanlı geleneğinin de gelişmiş müzik estetik ve güzellikleri ile de İstanbul'dan etkilenmiş ve musîki estetiği yönünden önemli bir yere ve üne sahip olmuştur.

Urfa'da sıra geceleri icracıları, İstanbul'dan gelecek olan bir taş plak veya gazelhan'ın gelişini bekler, hem

şii hem de gazel okuyanın tavrı ile aktarıcı olan kaynak kişiden gazeli ezberlerdi. Urfa'da okunan gazeller İstanbul'un etkisiyle de hep alışveriş içinde olmuştur.

Eski Urfa'nın merkezinde yer alan, daha önceleri halk arasında sebze ve meyve hali olarak bilinen bir Mevlevihane bulunmaktaydı. Ancak; o zamana kadar Mevlevihane kültürünün ve semâ âyini olmadığı bu mekân hep kapalı durumda kalarak bu kültür adeta unutulmuş ve icrası mümkün olmamıştır.

Urfa, sadece farklı form ve yapılarıdaki folklorik müziklerin değil, aynı zamanda Anadolu Mevlevilik geleneğinin de önemli bir merkezi olmuştur. Bu itibarla Urfa, hem klasik hem halk müziği geleneği ile köklü bir geçmişe ve birikime sahiptir.

Bazı kaynak ve kişilerin de belirttiklerine göre; Urfa'da müzik repertuarı içinde yer alan eserlerin, ortak bir yanı bulunmaktadır. Çünkü türküler, hoyratlar, gazeller ve benzer diğer ezgiler; edebi tarafı, yapısı, kullanılan kelimeler, tercih edilen makamlar, müziğin icra şekli, icrada kullanılan çalgılar, halk müziği ile sanat müziğinin birlikte icra edilmesi geçmişten bugüne etkilendiği durumunu ortaya koymaktadır. Urfa'da okunan gazeller İstanbul'un etkisi ile de hep alışveriş içinde olmuştur.

Bu durum gerek grup, gerek usta icracılar arasında tatlı bir rekabet ortamı yaratmaktaydı. Hatta çoğu zaman icracılar arasında yeni bir eserin bilinmesi ustalık göstergesi sayılırdı.

Sıra gecesi toplulukları arasında yeni bir eser veya gazel icrası, bir başka grubun üyesi tarafından gizlice takip edilmek suretiyle dinlenir, aynen kopya edilerek öncelikli icra edebilmek için bir yarışın içine dahi girilirdi. Gazel, Urfa'da her ne kadar çok eskilere ve kökleri doğu geleneklerine bağlı ise de; Saray etkisi ile de, usta icracılar folklorik estetik ve bölgesel okuma geleneğinin, icrası ile farklı bir okuma tavrı kazandırdığı söylenebilir.

Urfa'da halk müziği ile sanat müziği olarak ifade edilen bu iki formun birlikte icra ediliyor olması bazı kaynaklara göre; Osmanlı döneminde saray'dan sürgün edilen birçok musikîşinas'ın Urfa'ya gönderildiğini bu kişilerin yıllarca müzik birikimlerini yöre insanlarına

Eski İstanbul, Mevlevî semâ âyini

Urfa Mevlevî semâ grubu

aktardıklarını ifade etmişlerdir.

Yine, taş plakların yaygın olduğu dönemlerde müzikle ilişkili tüccarların, İstanbul'a gittiklerinde o günlerde önemli sanatçıların taş plaklarını beraberlerinde getirdikleri, bu plakları Balıklıgöl civarında çay bahçelerinde gramofonlarda çalarak halka dinlettikleri, Urfalı müzik icracıları tarafından ezberlenerek öğrenilen eserlerin daha sonra çeşitli meclislerde ve sıra geceleri ortamında ustaca icra ettikleri bilinmektedir.

18. ve 19. yüzyıl, Osmanlı idaresindeki Urfa'da musikî'nin ve şiirin ileri düzeyde olduğu dönemlerdir. Günümüze

kadar gelen halk müziği eserlerinin birçoğu bu dönemlerden kalmadır. Özellikle bu dönemlerde gazel biçiminde yazılmış şiirler zengin ezgilerle divan tarzında uzun havalar ve gazeller olarak okunmaya başlanmıştır. Bu açıklamalara en önemli örnek ise; divan edebiyatının en tanınmış şairlerinden olan Urfalı Nabi, aynı zamanda musikîşinas olarak da bilinmektedir.

Urfa'da, Halk müziği-Sanat müziği ayırım ve farkı gözetmeksizin türküler, şarkılar, hoyrat ve maniler, uzun havalar ve gazellerin tüm özellikleri ile icra edilmesi geleneği, geçmişte olduğu gibi bugün de müzik meclislerinde ve sıra

gecelelerinde devam etmektedir. Urfa denilince, hiç şüphesiz sıra geceleri çatısı altında gazel okuma geleneği, türkülerin şarkılarla birleştiği, uzun havaların, mani ve hoyratların hemen ilk akla gelen özellikleridir.

Sıra Geceleri

Sıra geceleri bir buluşma ve bu buluşmanın öncelikleri ile önemli bir görevi de yerine getirmektedir. Sıra geceleri dostlukların paylaşıldığı, yeni tanışmaların yaşandığı, kırgın ve darginların barıştığı, sevgi ve hoşgörü ortamının sağlandığı yerlerdir.

Sıra geceleri; âşıkların saza, şairlerin söze geldikleri, çırakların dize, ustaların ise; söze geldiği, ariflerin öze, yüreklerin yanıp köze ve gönül güzelliklerinin göze geldiği yerlerdir. Ustaların bulunduğu ve farklı meslek gruplarına mensup bu bölgenin ileri gelenlerinin ve aynı zamanda, içlerinde musikî ustaları olan kişilerin toplandığı evlerden bahsetmek gerekir.

Her hafta bir evde gerçekleştirilen, belirli niteliğe ve düzene uygun sıra ile devam eden bu toplantılara sıra gecesi denmektedir. Sıra gecelerinin asıl amacı müzik icrası olarak bilinse de, evvel-emirde bu toplantı öncesi özellikle ileri gelenlerin, bilgili ve tecrübeli kişilerin eğitim, sağlık, ekonomi, sanat, edebiyat, siyaset, dini konular ve Urfa sorunları, Türkiye ve Dünya meseleleri üzerine uzun sohbetler yapılıyor olmasıdır.

Sıra gecelerinde müzik usta-çırak geleneği çerçevesinde icra edilir. Müziğe yeni başlayanlar, bu toplantılarda ustaları dinleyerek kendilerini geliştirirler.

Sıra gecelerinde söz konusu buluşulan evde büyüklerin ve ustaların başköşede oturma düzeni; saygı ve hürmetin de bir ifadesidir. Müzik başladığı andan itibaren ustalar ve bilenlerin iştiraki ile de sessizlik ve saygı çerçevesinde devam eder.

Sıra gecelerinin dayanışma ve yardımlaşma, misafir ağırlama, müzik icrası bakımından benzerliğini, tarih içinde, 13. yüzyıldan itibaren varlığını sürdüren Anadolu esnaf ve sanatkar kuruluşlarına eleman yetiştiren, esnafın işleyiş ve denetimini düzenleyen "Ahilik teşkilatında" görmekteyiz.

İbni Batuta, Osmanlı Devleti'nin ikinci hükümdarı Orhan Gazi zamanının

1800'lü yıllarda Urfa'da müzisyen grubu

da Anadolu'dan geçerken İznikte Bir Ahi zaviyesine misafir olduğunu ve kendisine oldukça ikramda bulduklarını anlatır. İbni Batuta seyahatnamesinde şunları yazar: "O gün beldeye bir misafir gelirse; zaviyelerine misafir ederler. Ve alınan şeylerle ona ziyafet çekerler. O kimse dönüşüne kadar onların konduğu olur. Bir kimse gelmezse yemek içmek için toplanırlar, şarkı söyler ve raks ederlerdi.

"Sıra gecelerindeki birlik ve beraberlik, kardeşlik, dayanışma, fedakârlık, küçükler sevgi büyükler saygı ve hürmet misafir ağırlama, misafire ikram, usta-çırak geleneği, bu birlik ve beraberliği tamamlayan müzik ve oyun gibi temel unsurlar Ahilik müessesesiyle tamamen örtüşmektedir.

Hazreti İbrahim Peygamber'in Urfa'da yaşamış olması ve Halil İbrahim sofrası bereketi kavramının, bolluk ve bereketin simgesi olarak sıra gece-

sinin amacı ile örtüşerek bu temel paylaşma ve dayanışma kültürünün ortak buluşma noktasına örnek teşkil etmektedir

İstanbul - Urfa Gazelhan ve Hafızları

İstanbul hafız gazelhanları; Taş plak döneminde ünlenen ve günümüz ustaları tarafından en gözde hafız gazelhanlar olarak işaret edilen isimlerin başlıcaları; Hafız Osman, Hafız Sami, Hafız Kemal, Hafız Yaşar, Hafız Ahmet, Hafız Sâdeddin, Hafız Burhan gibi önemli şahsiyetlerdir.

Urfa'da yetişerek ünlenmiş hafız ve gazelhanlar ise; Kirişçi Baba Halil, Ali Hafız, Mukim Tahir, Kel Hamza, Hacı İbiş Efendi, Gazelhan Damburacı Derviş, Hafız Gazelhan Şükrü Çadırcı, Hafız Gazelhan Nuri Başaran, Hafız Gazelhan Yusuf Bilgin, Gazelhan Badıllı Mahmut Bitmez, Gazelhan Tenekeci

Dar'ül Elhan Heyetinin, 1926 yılında Urfa seyahatinde yaptıkları taş plak'a ses kayıt görüntüsü.

Mahmut Güzelgöz, Hafız Gazelhan İsmail Uyanıkoğlu, Bekçi Bakır, Gazelhan Kazancı Bedih Yoluk bu sahada önemli şahsiyetlerdir.

Medeniyetlerin bulunduğu ve ortak kültürlerin aynı noktalarda birlikte yaşadığı bu coğrafyada müziğin, edebiyatın, şiir'in yüzyıllar boyu etkileşimi devam edecektir.

KAYNAKÇA

1. Özkaynak İ, Özyurt E, Her Yönüyle Şanlıurfa İl Yıllığı, İst, 1998
2. Diriöz M, Nâbi Divânı, Fey Vakfı İst, 1994
3. Özbek M. A, Folklor ve Türkülerimiz, Ötüken Yayınevi İst, 1975
4. Bitmez M, Özel Arşivi, Derleme İst.
5. Öztuna Yılmaz, Türk Musikisi Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi

6. J.B.Segal, Edessa "The Blessed City", Oxford 1970
7. Hatiboğlu N, Şanlıurfa'da Yetişmiş Müzik Ustaları, Lisans Tezi, İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Çalgı Eğitim Bölümü, İstanbul 2000
8. Parmaksızoğlu İ, İbni Batuta Seyahatnamesinden Seçmeler, Milli Eğitim Bakanlığı

9. Dar'ül Elhan, Anadolu Halk Şarkıları, Şehzadebaşı Evkaf Dergisi, 5. Defter, İstanbul 1927.
10. Bitmez M. Özel Arşiv, Mevlevilik silsilesinden gelen ailenin belge ve bilgilerin aileden intikali yoluyla, İstanbul 1987

Şehbenderiye Camii

Urfa Şehbenderiye Vakfı

Bekir SEZER
Emekli Hâkim

Yrd.Doç.Dr. A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU

"Ulu Halep Vilayeti'nin Urfa Sancağı ahalisinden ve Camiikebir Mahallesi sakinlerinden İran Şehbenderi Parmaksız-zade Hacı Bekir İbni Hacı Müslüm Ağa, iyi ve kötüyü ayıran, bilge kişiliği olan, umumun hayrına kutsal buyrukların alındığı bilinen, adı geçen mahallenin sakinlerinden ulu kişilerin toplandığı yüce meclis huzurlarında ulu Şeyh Müslüm Efendi soyundan İbni Bekir Bey ile yüz yüze ve Urfa Vakıflar Müdürü Mustafa Tevfik Efendi hazır olduğu halde, yaşamı ve akıl olgunluğu sağlıklı ve hukuken tasarrufta bulunması olumlu bulunan ve bağışta bulunması kendi istek ve rızası ile yapıldığı gözle görülüp, şöyle ifade de bulunmuştur..."

Büyük dedem Hacı Bekir Efendi'nin vakıf şartnamesinin (vakıf senedi veya vakıfname) mahkemece tercüme ettirilen metni böyle başlıyor. Rahmetli annemin de evladı olduğu Şehbenderiye Vakfı ile ilgili bilgilerim çocukluk yıllarıma kadar uzanır. O yıllarda vakıf ile il-

gili bildiklerim, hayrat ve mevlütten ibaretti, özellikle de hayrat. Senede iki defa yapılan bu hayratlarda ikram edilen tirdin tadı hala damağımdadır. Ulu Cami'nin arka tarafına düşen, şimdi işporta giyim tezgâhlarının sıralandığı bir pazar yerine dönüşen sokağın alt başında, vakfın ilk mütevellisi ve Hacı Bekir Efendi'nin en büyük erkek evladı olan Parmaksız-zade Müslüm'ün evi vardı. Keşkek ve tirit kazanları bu evin dış avlusunda (çiharı hayat) kurulur ve fakir fukaraya burada ikram edilir idi. Buraya kadar gelemeyenlerin de evlerine gönderilirdi. Biz çocuklar, annemizin elimize tutuşturduğu yoğurt sıtlları (kovaları) ile alıp eve getirmeden önce orada oturup yerdik. Çünkü kazanların yanbaşında açık ekmek doğranmış bakır sahanlarda yemenin zevki başka olurdu. Aynı günün akşamında da Hacı Ahmet Dedemin aynı sokağın üst başındaki evinin yazlık kısmında okunan Mevlid i Şerif'in bir an önce bitip sıranın

buzlu şerbet ikramına gelmesini sabırsızlıkla beklerdik. Biz çocuklar için vakıf, senede iki kez tekrarlanan tiritli ve şerbetli ritüelden ibaretti.

Yine o yıllarda aile arasında dedemizin vakfı ile ilgili adeta büyüü bir kelime telaffuz edilirdi "Şehbender". Vakfın kurucusu ve annemin dedesi Parmaksız-zade Hacı Bekir Efendi'nin İran Şehbenderi olduğunu bilirdik, lakin Şehbender'in manasını bilmezdik. Yaşımız ilerledikçe şehbender'in konsolos anlamına geldiğini öğrenmiş olduk. Nitekim bu yazıyı hazırlarken Osmanlıca Türkçe sözlükte ve de TDK'nın Türkçe sözlüğünde yaptığım araştırmada da aynı sonuca ulaştım. Sonuç olarak, büyük dedemiz Parmaksız-zade Hacı Bekir Efendi'nin o yıllarda İran fahri konsolosu olduğu anlaşılıyor. Bu arada, bu olguyu güçlendiren bir çocukluk anısını da zikretmek istiyorum. Yukarıda, hayrat ikramlarının hazırlanıp dağıtıldığı evden bahsetmiştim. Bu ev Hacı Bekir Bey'in

Topçu Hanı / 1985

büyük oğlu ve vakfın ilk mütevellisi olan Müslüm Efendi'nin evi imiş, o yıllarda bu ev Müslüm Efendi'nin oğlu Ekrem Parmaksız Bey'e ait idi. Bu evin üst katında selamlık bölümünde biz çocukların çekinerek girdiği geniş bir salon vardı. Hatırladığım kadarıyla bu odanın kalın kadife perdeleri daima örtük olurdu, üst başında ceviz kaplamalı bir konsol ve konsolun üzerinde de iki tane karpuzlu lamba vardı, yerlerde de kıymetli halılar seriliydi. Bu büyük odaya aile dilinde "koshana" denirdi. Ne manaya geldiğini bilmezdik. Sonraları aile büyüklerinden bir nene aslında buranın Hacı Bekir Bey'in konsolosluk faaliyetlerini yürüttüğü odası olduğunu, gelen yabancı konuklar ve de hükümet yetkilileri ile burada görüştüğünü bu nedenle buraya "konsoloshane" dediğini anlatmıştı. Demek ki aile içinde söylene söylene dilden dile "konsoloshane", olmuş "koshana". Yine bu nenenin anlattığına göre Hacı Bekir Beg şehre indiği zaman atının önünde giden muhafızı ve yan tarafında da kavasları olurmuş.

Bu girizgâhtan sonra vakfın mevzuuna gelirsek. Vakıflar TMK 101 maddesinde şöyle tarif edilmiştir: "Vakıflar, gerçek ve tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleri ile oluşan tüzel kişiliğe sahip

mal topluluklarıdır." Bu tarif, dili ve ifade şekli değişik olsa da Osmanlı döneminde kurulan vakıflar için de aynen geçerlidir. Her vakıf, hayırlı ve yardım içeren bir gayeye matuftur. En önemli özelliği ise süresiz oluşudur.

Şehbenderiye Vakfı'nın gayesini de gelin vakıf senedinin mahkemece tercüme edilen metninden okuyalım

"Halen Ruha Kenti'nde kendi mülkiyetimde bulunan Dergezenlimahallesinde dört hududunun bulunduğu bilinen ve o yer ahalisinde de ünlü olan ve tanınan ve yeni olarak inşa eylediğim ŞEBBENDERİYE CAMİİ ŞERİFİ ile derununda bulunan dershane ve cami hayrına sarf edilmek üzere kendi tasarrufum altında kendi malımdan ve üzerinde hakım olandan iyi niyetle ayırdığım..."

Görüldüğü üzere vakfın geliri, şimdiki Topçu Meydanında bulunan Şehbenderiye Camii'nin ve de (şimdi mevcut olmayan) bu cami külliyesindeki medresenin masraflarının karşılanması ve medresede okuyan öğrencilerin işlerini karşılama gayesine matuftur.

Vakıf senedinin tercümesinde 100 kadar gayrimenkulün vakıf gayesine özgülendiği görülmektedir. Ancak o devrin şartları ile ilgili olsa gerek bu taşınmazların tapu bilgileri bulunmamaktadır. Urfa'da şehir kadastro yapıldığı

yıllarda bunların ne kadarının tespit edildiğini bilemiyoruz, ayrıca bir kısmının da askeri darbeler, bilhassa 1960 ve 1980 darbelerinden sonra kamulaştırılmalı veya kamulaştırmaz olarak yıkıldığı bilinmektedir. Buna örnek olarak Haşimiye Çarşısı'nı gösterebiliriz. Vakfiye tercümesinde şöyle tarif edilmiştir: "Ruha dâhilinde bulunan Haşimiye Çarşısı olarak tanınan, kible tarafında Çulcu Pazarı ve batısında Biycan Ağa'nın Hanı, doğusunda yol ve kuzeyinde miftahi Hasan Efendi ibni Abdurrahim ve Hacı Ali Bayzade Faik Bey'in ekmekçi dükkanı ile mülkiyetindeki evi ile sınırlı 59 parça dükkan ve oda ve bir parça kahvehane..." Bilindiği gibi bu 59 parça dükkan oda ve kahvehane olarak tarif edilen yer, şimdilerde Haşimiye Meydanı denen yerdir. Mesela bir başka taşınmaz "... yine adı geçen kentte haffafhane çarşısında birbirine bitişik batıdan Vatekovan Hamamının külhanı ve kible tarafında Haffafhane dükkanı yolu ve kuzeyden yol ile çevrili 18 parça dükkanlarımı..." olarak tarif edilmektedir.

Vakfedilen taşınmazlar arasında iki han ile bir de mandıra zikredilmektedir. Bunlardan "Dergezenli Mahallesi'nde bulunan batıdan cosak (Cavsak olacak) ve kible tarafından Girizbaşı (Keh-

1900'lü Yıllarda Topçu Hanı

rizbaşı olacak) doğudan Karaköprü yolları ve kuzeyden mülk sahibi bağı ile çevrili bir parça han..." olarak tarif edilen han halen ayakta ve vakıf mülkü olan bugünkü Topçu Hanı'dır. Diğeri ise "... adı geçen kentte Kanberkiye mahallesinde batıdan Hurumu Oğlu Müslim ve Girizengil Oğlu Müslim ve cami ile doğudan yol ve kuzeyden Kapıcı Süleyman ve Molla Ribî haneleri, kible tarafından yol ile sınırlı senelik Yusuf Paşa Vakfına yirmi kuruş kirali hanım..." olarak tarif edilen hanın mevcut olup olmadığı bilinmemektedir.

Dikkat çeken bir husus ise bu taşınmazlardan bazılarının yıllık gelirlerinden bir kısmının başka vakıflara ödemesi şart edilmekte, bir kısmı da başka vakıflara kiralanmış olduğu belirtilmektedir. Bu vakıfların isimleri şöyledir. Harameyni Şerifeyn Vakfı, Vesile Hoca Vakfı, Emirmincik Vakfı, Yusuf Paşa Vakfı gibi.

Bu taşınmazlar ile ilgili dikkat çeken bir husus da dükkân tarif edilirken ne dükkânı olduğu belirtilmektedir. Kasap dükkânı, aşçı dükkânı, berber dükkânı, aktar dükkânı, eskici dükkânı, boyahane, kahvehane, mağaza...

Vakfiyenin sonuç kısmında ise sayılan bu gayrimenkulleri "Hak Taala adına müebbeden vakıf eyledim..." denilmek suretiyle bunların irasının ne şe-

kilde sarf olunacağı kalem kalem ve kuruş be kuruş belirtilmektedir. Öncelikle cami ve medresenin bakım onarımı, sonrasında cami imamı, müezzini, hizmetlisi ve de hafızların ücretleri ile medresede ilim ve fen tahsil eden öğrencilere ödenecek miktar belirtilmekte, ayrıca senede iki defa olmak üzere "mevlüdü şerif" okunması ve itamı taam edilmesi şart edilmekte, devamında ise tüm bu harcamalar tamamlandıktan sonra kalanının vakıf evlatları arasında nasıl taksim edileceği, vakıf nazırının (mütevelli) nasıl tayin olunacağı belirtilmiştir.

Asliye Hukuk Hâkimi olarak görev yaptığım yıllarda ender de olsa vakıf tescili, evladiyet ve galleyemüstehiklik davalarına bakmış oldum. Böyle davalar önüme geldiğinde annemin evladı olduğu Şehbenderiye Vakfı'nı hatırlar, büyük dedemizi rahmetle anardım. Allah mekânını cennet eylesin.

Topçu Hanı batı cephesi / 1985

Bir Huzur Abidesi: Ni'metullah Cami

Abdurrahim DİNDARZADE
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni
kallavi3@hotmail.com

Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU

“Urfa illerimiz içinde belki en kişiliği olan şehirdir.” diyor usta romancı Yaşar KEMAL. Türkiye'nin hemen hemen bütün şehirlerini gezmiş ünlü bir yazarın kaleminden çıkmış bu cümlenin ağırlığı, içinde kent bilincini özümsemiş herkesin yüzünde tebessüm oluşturur. Bu tebessümü yüzünde taşıyan insanları, daracık sokakların soluklanma yerleri olan meydanların en kallavisine davet edip şehre kişilik kazandıran en önemli yapılardan birinin manevi yolculuğuna çıkaracağız bu yazımızda.

Gürültüye yenilmek istemeyen insanların yolları vardır eski şehirlerde. Bu yollar sizi hem istediğiniz yere götürür, hem de bir iç yolculuğa çıkarır. Herkes ana caddede hayata akarken ayaklarınız sizi taşların hamur gibi işlendiği yüksek duvarlı evlerin bulunduğu

sokaklara yöneltir. Bu yönelmeyle beraber, kendinizi terk edilmiş bir şehrin sessizliğinde bulursunuz. Sessizlik, duygularınıza fon olurken siz de içinizde bir taşın nasıl sanata dönüştüğünü düşünerek yol alırsınız.

Schiller, güzelliğin bir bütün olduğunu söyler bir yazısında. Ulu Camii'nin doğusundaki sokaktan kendinizi aşağı bıraktığınız an, tuttuğunuz yolun alelade bir yol olmadığını hemen anlarsınız. Attığınız her adım, sizi geçmişe taşıırken geride bıraktığınız şehir gürültüsü, kötü bir rüya gibi durur arkanızda. Sokağın bitimiyle beraber duvarda taş oymuş bir yazı dikkatinizi çeker: Kazancı Bedih Sokağı. Yüzünüzdeki tebessümle birlikte dudaklarınızdan dökülen bir Nabi gazelinin ahengi, daha ritmik bir şekilde yol almanızı sağlar. Mimari ve

edebiyat bir sokakta buluşunca Schiller'in sözü geçerliliğini artırarak dilinize pelesenk olur. "Güzellik bir bütündür."

Kazancı Bedih Sokağı'nı dönünce meydanın ortasına, sanki başka yerde yapılmış ve bir el tarafından sonradan getirilip buraya konulmuş muhteşem bir yapı çıkar karşınıza. Nİ'METULLAH CAMİ. Daracık sokakların sonunda, aslından çok bir maketi andıran mabedin varlığı sizi heyecanlandırır. Camiyi dışarıdan incelemeye başladığınız an, cümle kapısındaki tarih dikkatinizi çeker. 1520. Yaklaşık 500 yıl önce inşa

edilmiş bir camiye adım atmanın sevinciyle beraber, kendinizi bulduğunuz zaman diliminden sıyrarak bir huzurun içinde bulursunuz.

Yaşadığınız şehirde, huzurun dile geldiği ve bağdaş kurup sizinle konuştuğu mekânların varlığını bilmek; size tarihi imkânsız mutluluklar yaşatır. Ni'metullah Cami benim için işte böyle bir mekândır. Anılar, mekân ve huzur. Bu üç kelime caminin avlusunda hâlâ duruyor. Mekânın anılarda, anıların huzurda, huzurun da bir cami avlusunun şadırvanındaki sudan abdest alan ihtiyar bir

adamin dudaklarındaki duada dile gelmesinin adıdır Ni'metullah Cami.

Çocukluğumuzda Kıbrıs Tekkesi'nde Halil Hoca'nın (TAŞKIN) yanına kursa giderken içimizde yeni bir alfabe öğrenmenin yanında, "Eski Urfa" diye tabir edilen mekânları da tanımış olmanın sevincini taşıyorduk. Ni'metullah Cami'yi tanımam o günlerin bir hediyesidir bana. Uzun yaz günleri kurstan çıkar çıkmaz soluğu camide alırdık. Hele bir de dersi verip 'AMME cüzünü kabına koyup boynumuza astığımızda, caminin avlusu bize bir arkadaşla kucaklaşmanın sıcaklığını verirdi. Bu sıcaklıkla beraber şadırvanın etrafındaki oturlara oturup dakikalarca ayağımızı suyun altında bırakırdık. Sonra ıslak ayaklarımızla caminin avlusunda biraz yürüyüp son cemaat yerine geçince uzanıp gökyüzüne bakardık. Sonsuzluğun duygusunda, Hep bizim kalacak bir çocukluğun hayalini örerdik.

Fırsat buldukça çocukluğumun geçtiği mekânları ziyaret etmeye çalışırım. Bu hem beni günlük yaşamın keşmekeşliğinden uzaklaştırır hem de bana anlatılmaz bir huzur verir. Ni'metullah Cami de çocukluğumu barındıran mekânlardan biridir. Eskiden yaptığım gibi gidip şadırvanın kenarında dakikalarca oturur sonra son cemaat yeri-

Ni'metullah Camii Kuzey Cephesi

ne geçerim. Caminin avlusunda bulunan zeytin ağacındaki kuşların civıltısı, size bir karşılama senfonisi gibi gelir. Bu civıltı sizi hem duygulandırır hem de uzun yıllar -kuşlar değişse de- hiçbir notasının değişmediği harika bir müzik eseri lezzeti verir. Bir ikinci sonrası, avlunun yıkanmasıyla taşların serinliğinin yüzüme vurması, aniden şu dizelerin dökülmesine vesile oldu.

Gökyüzünü adımlıyordum
Avluda biriken surlarda
Bir minarenin gölgesinde
Çocukluğum duruyordu.

Ahmet Hamdi TANPINAR, "Beş Şehir" adlı eserinde Bursa'yı anlatırken şöyle der: "Cedlerimiz inşa etmiyorlar, ibadet ediyorlardı. Maddeye geçmesini ısrarla istedikleri bir ruh ve imanları vardı. Taş ellerinde canlanıyor, bir ruh parçası kesiliyordu." Tanpınar'ın bu cümleleri, taşın dile geldiği tüm mekânlar için kullanılabilir. Ni'metullah Camii'nde de taş; bir maddeden çok, ustanın elindeki bir tespih tanesinin kutsallığıyla kendisine yer bulur.

Ni'metullah Camii Kitabelleri

Eski Urfa camilerinin çoğunda olduğu gibi burada da medfun olan zatlar mevcut. Avlunun kuzeyindeki üç mezar, bir nevi camiye bekçilik ediyor. Ni'metullah Cami, geçmişte yaşayan insanları avlusunda misafir etmenin vefallılığıyla size bambaşka bir huzur verir. Bu huzur, camiye her adım attığınızda ruhunuzun yeniden yıkanmasının adıdır.

Tarihi camiler içinde tek şerefeli en uzun minare özelliğine sahip olan Ni'metullah Cami, sokak aralarına gizlenmiş olsa da minaresiyle "Ben buradayım" der size. Dört yıl önce minareye çıktığım zaman, eski yerleşim yerlerinin haritasını çizebileceğim kadar net bir görüş açısı sunmuştu bana. Gökyüzünde süzülen kuşların kanatları arasında eski Urfa'yı seyretmenin hazzını duymuştum. "Minarelerden Urfa" temalı bir fotoğraf çekimi yapılırsa, buna en uygun yerin Ni'metullah Cami minaresi olduğunu söyleyebiliriz.

Caminin sokak kapısından giriş yapıp Elli Sekiz Meydanı'na açılan kapıya doğru bir yürüyüş yaptığınız zaman, taşlara yazılmış sülüs hatlı yazılar, ebced hesabıyla tarih düşürülmüş beyitler gözünüze çarpar. Siz her bir taşın önünde durup yazıyı okumaya çalışırken İslam'ın bir medeniyet doğduğuna şahitlik edersiniz. Güzelliklere susadığımız şu zaman diliminde avludaki taşa yazılmış bir dörtlük, sizin tarihi yapıları bir kez daha hayranlık duymanızı sağlar.

Avluda etrafı incelemeye koyulursanız gözünüze betorname çirkinlikler de takılacaktır. Taşın ruhuna aykırı olan ve sonradan estetikten yoksun insanların basit kararlar sonucunda yaptıkları yapı, moralinizi bozsa da görevli Hüseyin Hoca'nın "Burası da restorasyon kapsamına alınmıştır." cümlesi sizi ruhen rahatlatıyor. Ulu Cami ve Hüseyin

Paşa Camii'lerinin restorasyondan sonraki halini görünce Ni'metullah Camii'nin de bilinçli bir çalışma sonucu eklenen çirkinliklerden arındırılacağını düşünerek gözlemlerinize devam ediyorsunuz.

Ayaklarınız avludan camiye doğru yönelince giriş kapısının üstündeki mukarnas süslemeler, sizi kendi derinliğine çeker. Kapının önünde durup dakikalarca bu süslemeye baktığınız zaman, geçmişle şimdinin muhasebesine girersiniz. Bu süslemeyi işleyen ellerin mübarekliği, sizi caminin inşasına götürerek bir taş ustasının hayranlık duymanıza vesile olur. İslam'ın ölçülü bir din olduğunu ve bu ölçünün mimari eserlere çok güzel bir şekilde yansıtıldığını görünce hayranlığınız kat be kat artıyor.

"El-Mü'minü fi'l-Mescidi ke's-semeki fi'l-mâi, ve'l-Münâfıku fi'l-mescidi ke't-tayri fi'l-kafes." Müminin, camide sudaki balık gibi olduğu, münafığın ise camide kafesteki kuş gibi olduğu anlamına gelen kapının sağında ve solunda talik hatla yazılmış ketebesiz bu yazı örneği, Şanlıurfa'nın hiçbir camisinde göremeyeceğiniz bir özelliğe sahiptir. Tahta zemin üzerine yazılmış olup hat geleneğinin en güzel örneklerinden biri olarak durur yerinde.

Osmanlı'ya başkentlik etmiş şehirler dışındaki camilerde güzel yazılmış hat eserlerine rastlamak pek mümkün değildir. Şanlıurfa, bu bağlamda şanslı bir şehirdir. Eskiden beri şehirde bir hat muhittinin varlığı, kendisini taşa yazılan yazılarda göstermiştir.

Yüreğinize ve hafızanıza işlenmiş avludaki her bir köşeyi geride bırakıp camiye adım attığınız an, tarihi yapıların kendilerine has kokusu ve rengi sizi selamlar. İnsanı kendinden geçirip taşların ruhuna çeken bu koku, tarihi yapıların vazgeçilmezidir bir nevi. Güneş ışığı

Kurtuluş İlköğretim Okulu

ğının geniş pencereden içeriği aydınlatmasıyla oluşan loş ışık, kubbenin altında bağdaş kurmanıza bir davetiyedir aslında. Gözleriniz etrafı incelerken siz kubbenin tam altında, bir misafir edasıyla kendinize yer bulursunuz.

Tarihi yapılara girer girmez gözleriniz tavana çevrilir. Buna yazısız bir kural ya da refleks diyebilirsiniz. Ortadaki büyük kubbenin ihtişamına gözleriniz takılırken sağındaki ve solundaki ikişer küçük kubbenin varlığı sizi heyecanlandırır. Çok gezen biriyseniz kubbenin size yabancı gelmediğini hemen anlırsınız. Aynı yüzyıl içinde yapılmış mimari eserlerin -kısmen de olsa- birbirine benzediğini söyleyebiliriz. Zira Cihat KÜRKÇÜOĞLU Hoca, "Şanlıurfa Camileri" kitabında Ni'metullah Cami'nin Edirne'deki Üç Şerefeli ve Manisa'daki Hatuniye Cami'leriyle plan bakımından aynı olduğunu belirtir.

Caminin iç sadeliğine rağmen mihrap, giriş kapısındaki gibi mukarnas süslemelerle bezenmiştir. Gözünüzü bozan hiçbir şeyin olmaması huşu ile Allah'a yönelmenizi sağlıyor. Kubbenin altında kurulan bağdaş, size Yahya KEMAL'in "Süleymaniye" de Bayram Sabahı" şiirinde kubbenin yalnızca bir hendeseden ibaret olmadığı anlamına gelen dizesini anımsatıyor Büyük kubbenin altında tefekküre dalarken gözünüze takılan ALLAH yazısı, kalbinizdeki ritimle beraber dile gelince caminin akustiği de size eşlik ediyor.

Caminin içindeki tüm hat eseleri Behçet ARABİ'ye aittir. Duvarlardaki sadelik, Behçet ARABİ'nin levhalarıyla bir

Ni'metullah Camii'nin İç Mekanı

Urfalı Hattat Behcet Arabî'nin
Ni'metullah Camii içerisindeki yazıları

Koca Yaşar Kemal ve Urfa Ropörtajı

A.Naci İPEK
Gazeteci Yazar

Çukurova'nın "Sarı Sıcak"ında doğup, Sarı Sıcak'ı yazmış, daha evvel yöredeki Ağıtlar'ı toparlayarak yazın / edebiyat dünyasına adım atmış.

1952 yılından itibaren Cumhuriyet Gazetesi'nin Urfa muhabiri idim. O günün şartları içerisinde binbir zorlukla haberlerimizi gazeteye ulaştırıyor, telefonla ulaşamadığımız zamanlar haberi acele telgrafla gönderiyorduk. Bu zordu, zaman alıyordu, ama amatör bir zevk ve heyecanla Urfa'mızın sesini, dertlerini, yokluk ve çilelerini duyurabiliyordum... Bu işten de, mutlu ve heyecanlı idim... Sonraları Yenısabah ile Akşam'ın, daha sonraları da Yeni İstanbul'un muhabiri oldum.

1955 yazında Cumhuriyet Gazetesi Yazı işlerinden bir telgraf geldi...

"Anadolu haberleri Şefi Yaşar Kemal Urfa'ya gelecek...ilgilenez..." mealinde.

Birkaç gün sonra, misafirimiz geldi. Esmer, yağız, iri yapılı, davudi sesli, koca ayaklı bir adamdı. Tanıştık, sohbetlere dalya dedik, Urfa'yı dolaştık, dostları ziyaret ettik. Gümrük Hanı'nın, Mecm'el Bahir'in, Anzılha'nın, Bedesten'in, Eyyüp Peygamber'in gizemli havasında, Urfa'yı Urfalıyı tanıdı. Sonrasında Kale'ye çıktık... Tesadüf Kale'ye doğru yöneldiğimizde Karaköprülü İsmail (Aksoy) Amca'yı gördüm. Selamlaştık, Yaşar Kemal ile tanıştırdım. Sonra elini tutarak "Bizimle gel" dedim. İşim var gelemem dediyse de, Kale'ye beraber çıktık. Etrafı biraz dolaşıp mançınıkların arasına gelince İsmail Amca birdenbire elini kulağının arkasına koyarak

bir hoyrat patlattı. Bir derken, bir daha bir daha söyledi. Yaşar Kemal hayret etti.

"Ben bu sese, bu ahenge aşığım, bu Urfa'ya gelmeme değdi" diyerek İsmail Amca'nın elini öpmek istedi. Kucaklaştılar, kırk yıllık dost gibi elele tutuşarak kaleden indik.

Akşam olmak üzere idi. Kürkçü Pazarı'na doğru ilerledik. Orada, tanıdık bir kebabçıda haşhaş kebabı yedik ve sohbetimiz bir hayli devam etti ve kalkıp giderken Yaşar Kemal; "bu sesi dinledikten sonra, böyle bir kebab yemek ömüre ömür katar..." dedi.

Urfa'ya gezmek ve röportaj için gelmişti. Fakat atlara da çok meraklı imiş. Ertesi gün Veteriner Müdürlüğüne gittik. Müdür Selim Deliloğlu ve Hemşerimiz Veysi Göncü ilgilendiler. Tavladaki

atları gösterdiler, burada da at sohbeti, tabiri caiz ise at seremonisi yapıldı.

Haradaki atlar tek tek gösterildi, sonra at yetiştiricileri dolaşıldı. Yöreye özgü "Arap atları"nın hakkında bilgilenildi. Ertesi gün, Viranşehir, Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliği'ne geçtik. Orada birkaç gün kaldık; çiftliği, tesislerini, üretimini ve çevreyi dolaştık. Ayrılrken bize birer de Ceylan hediye ettiler. Oradan Harran'a geçtik "Arap Atları"nın yarışlarını, oyunlarını seyretme zevkine vardık.

Yaşar Kemal Urfa'dan, Ceylanpınar ve Harran'dan çok memnun olmuştu. Urfa'ya geldikten sonra Yaşar Kemal'in keçe'ye de meraklı olduğunu öğrendim. Ertesi gün Gümrükhanı, Bedesten, Sıhahi Pazarı'ndaki esnafın çoğu tanıdık idi. Eski keçe ve kilimleri bize gösteriyorlardı. Yaşar Kemal hayranlıkla inceliyor, tüm detaylarını bir mütehassıs gibi tetkik ediyordu. Ahmet Behram'ın dükkanında birkaç kilim ve keçeye gözü takıldı. Sonra kalktı beni de çağırdı. "Bunlardan almak istiyorum, yeteri kadar param yok, alıp sonra göndersem olur mu" diye sordu. Ben de "sorun değil, istediğini al, bunlar esnaf işidir çok pahalı değildir dedim". Beğendiklerini aldık, bağlanıp denk yapıldı. Benim ve Yaşar Kemal'in tüm ısrarlarımıza rağmen para almadılar, üstelik bize lahmacun ve kadayıf ziyafeti çektiler.

Yaşar Kemal, bu güzel karşılamadan, yemekten ve hediyelerden memnun olmuştu ki, "Bu güzel insanlar, benim güzel yurdumun insanlarıdır." dedi.

Oradan ayrılıp Anzılha'ya yöneldik. Ortada akan derenin kenarlarında söğüt ağaçlarını göstererek "söğütleri çok severim" dedi. Ben de, bizde bunlara "Sevda Söğüt" derler. Kendi hüsünlerine sevdalı imişler, su kenarında yetişir ve dalları suya kavuşmak için ça-

balar dediğimde, gözleri parlayarak, tebessümle "Urfa'ya özgü bir isim ve güzellik" dedi.

Yaşar Kemal, On günlük Urfa konaklamasından sonra keçe ve kilimlerini de alarak İstanbul'a hareket etti.

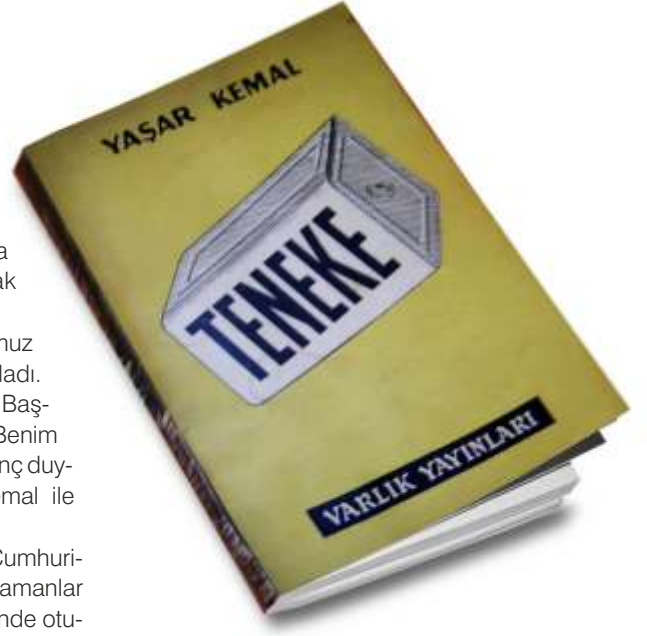
Ve Urfa intibalarını temmuz ayında bir hafta boyunca yayınladı. Bu röportaj sonraları "Bu Diyar Baştan Başa" ismi ile kitaplaştı. Benim adımdan da bahsettiğinde övünç duydum. Bu vesile ile Yaşar Kemal ile dostluğumuz arttı.

Her İstanbul'a gittiğimde Cumhuriyet'te buluşur, geceleri de o zamanlar yeni yapılmış olan Hilton Otelinde oturur kadeh tokuştururduk. Galiba 1955 yılının sonbaharında, İstanbul'a gittiğimde gazeteye uğradım. Birlikte rahmetli Burhan Felek'i ziyaret edip elini öptüm. Çay içerken "Urfa'ya gelip Yaşar'ın meth ü sena ile bitiremediği Urfa'nızı görmek isterim" dedi. Ben de "Bizi onurlandırırınız Hocam" dedim. Fakat gelemedi.

Akşam yine Hilton'da Yaşar Kemal'le buluştuk. Sohbet arasında bir ara "bir roman tertibi bir karalama yazdım. Adı Teneke. Kitap piyasası iyi değil, herkes tanınmış eski yazarlara yönelik eserlerin peşinde" dedi. Ben de o sıralar Urfa'da Sarayönü'nde Doğu Kitabevini açmış olduğumdan bu sorunlara aşinaydım.

Ondan bir süre önce de Mahmut Makal, Bizim Köy'ü yazmış, realist roman köyü anlatıyor diye çok popüler olmuştu. Hatta rahmetli Celal Bayar Mahmut Makal'ı Çankaya'ya davet etmiş, ödüllendirilmiş, Bizim Köy çok meşhur olmuştu. Kapak kompozisyonunda benim de katkımın olduğu sarı zemin üzerinde beyaz bir gaz tenekesi ile piyasaya çıkan Teneke ve İnce Memet aynı senede yayınlandı.

Bu şartlarla yola çıkan, edebiyat alemine merhaba diyen Yaşar Kemal

büyüdü, devleşti gönüllere sığmaz oldu. Yurdun değil Dünyanın malı oldu. "Sulh" dedi, "sevgi" dedi, "demokrasi ve kardeşlik" dedi, "laiklik" dedi ve dünyanın sevgi meşalesi oldu.

Nobel barış ödülü hakkı idi. Yerli ve yabancı işbirlikçiler, hatta bazı dost bildiklerinin iftirasına uğradı. Şöyledir, böyledir denilerek hakkı verilmedi. Bilmem bu işi yapanlar utandılar mı?, Yaşar Kemal'in cenazesine geldiler mi? Hayatta kalanların vicdanları şimdi rahat mı? Başkaları gibi olmadı, olamadı. Bu hakkı gasp edildi.

Kadim Dostuma rahmetler diliyor, Yurdumun ve tüm Dünya'nın haktan yana, sevgiden yana olan insanlarına başsağlığı diliyorum.

Bana da her karşılaştığımızda "Ula Naci..." diye seslenirdi ve ilave ederdi, "ben bu hitabı Urfa'da öğrendim ve sevdim. Onun için kullanıyorum" derdi.

Ben de kendisini rahmet, şükran ve özlemle anarak; Ula Koca Adam, Ula Yaşar Kemal, topraktaşın ama gönülümüzdesin. Rahat uyu, müsterih ol.

Unutulmadın..

Urfalı Bestekârlar: 17

CEMİL CANKAT

Abdullah BALAK
Halk Kültürü Araştırmacısı
Bestekar-Söz Yazarı

Cemil Cankat 1913 yılında Urfa'nın Cami Kebir Mahallesi'nde doğmuştur. Annesinin adı Ayşe, babası Onbaşı Mehmet'tir. Mintheha Hanım'la evli olup Ahmet, Neriman ve Ferhat isimli üç çocuğu vardır. 1976 yılında Urfa'da vefat etmiştir.

Müziyenlik Cemil Cankat'ın ailesinin genlerinde var idi. Bizim aileye çok yakın olduklarından sık sık görüşürlermiş. Annesi Ayşe Hanım çok büyük bir müzisyen ve aynı zamanda çok güzel bir sese sahip olup Urfa hoyratlarını iyi icra edermiş. Kolay kolay türkü-hoyrat okumaz, nazlanır, okumaya başlayınca kendisini "hal" alır, okudukça okurmuş. Ayşe Hanım bize her geldiğinde müzik faslı yapılmış. Ayşe Hanım bir gün geldiğinde annem tandırlıkta (mutfakta) yemek hazırlıyormuş. Tandırlıkta beraber oturunca, annem ısrarla türkü-hoyrat okumasını rica etmiş. Annemi kırmamış okumaya başlamış, sesi duyan komşular toplanmış zilgıtlar çalmaya başlamışlar. Ayşe Hanım tam havaya girmiş, rahmetli babam da "bir hoyrat dinleyeyim sonra çarşıya çıkayım" demiş. Müzik faslı uzadıkça uzamış iki saati geçmiş. Hoyratı dinlerken babam dayanamamış, "He Ayşe he, evimizi yıktın, şen ettin..." demiş. Babamın sesini duyunca Ayşe Hanım utanmış, müzik faslını bitirmiş...

Ayşe Hanım'ın güzel ve çok yüksek bir sese sahip olduğu, Alman Bağı'nda hoyrat okurken, Topçu Meydanı'ndan dinlendiği söylenir. Cemil Cankat böyle bir ananın oğlu olarak bütün ezgileri annesinden almış ve böyle bir usta Hanım elinde büyümüştür. Cemil Bey'in çocuklarından Ahmet ve Neriman'ın sesleri de çok güzeldir. Cemil Cankat'ın ağabeyi Salih'in oğlu Mehmet'in sesi de çok güzeldi. "Yedi beni kurt oldu yedi beni" hoyratını plaka okuduğunda Türkiye çapında isim yaptı.

Cemil Cankat çok yakışıklı, güzel giyinen, karakaşlı, kara gözlü, delikanlı bir Urfalıydı. Kendisiyle sık sık görüşürdük, sohbet ederdik. Bir gün karşılaştığımızda "Cemil amca elbisen çok güzel ve sana çok yakışmış" dedim. Bana döndü dedi ki; "insanın hükmü varsa daima hoş ve temiz giyinmeli. Üstün başın hoş olsun, istersen cebin boş olsun. Abdullah Balak bu sözümü unutma" dedi.

Mesleği

Hayatını şoförlük yaparak kazanan Cemil Bey yeni otomobile çok meraklıydı. Devrinin meşhur markası Chevrolet (şavirle) taksi kullanırdı. Arabasını her yıl yeni modeliyle değiştirir-

di. Arabası Urfa'da herkes tarafından bilinir, gelin giden kızlara ve ilimize gelen yüksek düzeyde bürokratlara araç olarak kiralanırdı.

Müzik Hayatı

Cemil Bey şoförlük yaptığı sırada müzikle amatör olarak ilgilenmiştir. Urfa eşrafından Belediye Başkanı Udi Ömer Alaybey ile zaman zaman seyahatlerde okurlarmış. Ömer Bey Cemil Bey'in sesinin güzelliğinin farkına varmış ve onu plak yapması için teşvik etmiştir.

İstanbul'dan plak yapması için teklif gelince "sahibinin sesi"ne plak yapmak için İstanbul'a giden Cemil Cankat, 19 yaşında (1932 yılında) "Pencereden Kar geliyor" ve "Çiçekler renk renk olur" adlı ilk plağını doldurmuştur. Sekiz yıl "Sahibinin sesi" şirketinde çalıştıktan sonra "Colombia" şirketine geçmiştir.

Urfa'yı çok sevdiği için plaklarında mutlaka isminin başına "Urfalı" diye yazdırın değerli ses sanatçısı Cemil Bey aynı zamanda bestekâr ve sinema oyuncusudur. İstanbul'da bulunduğu yıllarda halk müziği sanatçısı olmak için açılan sınavı çok sayıda müracaatçı arasından kazanarak İstanbul Radyosu'na girer. Radyoda her Cuma günü akşamı ince sazlar eşliğinde 20 dakikalık program yapardı. Herkes Cuma gününü sabırsızlıkla beklerdi. 1932 yılından vefatına kadar devamlı plak yaptı. Kendisine sorduğumda "çok plak doldurdum ama sayısını bilmiyorum, tahminen 300-400 arasındır" derdi. Türkiye, Urfalı Cemil Cankat ile "Urfa Musikisi"ni sevmeye ve tanımaya başladı.

Cemil Cankat'ın okuyucu olarak ünü yurt sınırlarını aşmıştır. Bilhassa Arap ülkelerinde sevilerek dinlenmiştir. Suriye'nin Halep ve Şam şehirlerinde birçok konser vermiştir. Mısır'ın meşhur sanatçılarından Abdulvahap ve Ümmü Gülsüm ile görüşmüş onların takdirlerini almıştır.

Akincılar Filminden

Türk Halk Müziği'ne ayrı bir ekol ve tavır getirmiştir. Yurtiçinde de çok sevilmiş ve takdir edilmiştir. Devrinin ünlü birçok sanatçısıyla konserler vermiş, birçok radyo programına katılmıştır. İstanbul'da büyük gazinolarda programlar yapmıştır. Paraya, mala, mülke kıymet vermemiş, sanatı sanat için icra etmiştir.

"Urfalıyam Dağlıyam" türküsünü plağa devrinin ünlü ses sanatçısı Safiye Ayla ile birlikte okumuştur. Safiye Ayla ve Behiye Aksoy, Cemil Bey'den bahsederken "kadife sesli Cankat" diye anlatırlardı. Hafız Hamit Belli ile beraber plağa okudukları "Daracık sokakta yara kavuştum" adlı türkünün arasında Hamit Hafız "Belimi vurdum gurbet elin daşına" sözleriyle bir divan okumuştur.

Plağa okuduğu "Urfa'nın etrafı du-manlı dağlar", "Gitti canımın cananı", "Geceler yârim oldu", "Pencereden kar geliyor", "Zalim avcı vurdu beni", türküleri ve uzun havaları yıllardır dillerden düşmeyen eserlerdir.

Cemil Cankat, ses sanatçılığının yanında aynı zamanda bestekârdır. Plağa okuduğu eserlerinin çoğunu kendisi bestelemiştir. "Mezarımı Taştan Oyun" filminin çekimi sırasında Hüseyin Peyda kendisini ziyaret eder, filmin senaryosunu anlatır. Filmin kahramanı olan kızın adı "Mihrican"dır, buna göre bir türkü yapmasını rica eder. Cemil Bey bu film için "Gitti canımın cananı, ah le canım vah le canım Mircanım" isimli türküyü besteler ve filmde okur. Yine Hüseyin Peyda için, "Gelen ağlar giden ağlar" filminde aynı isimle bir uzun hava da seslendirir.

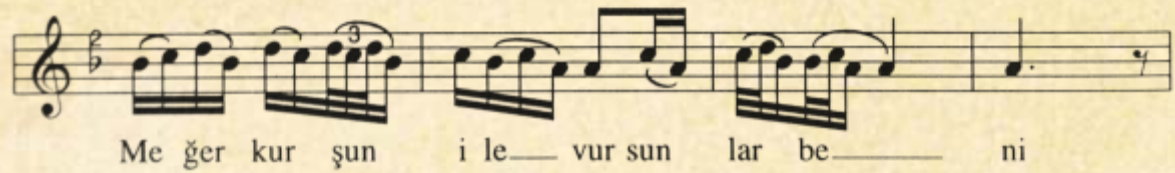
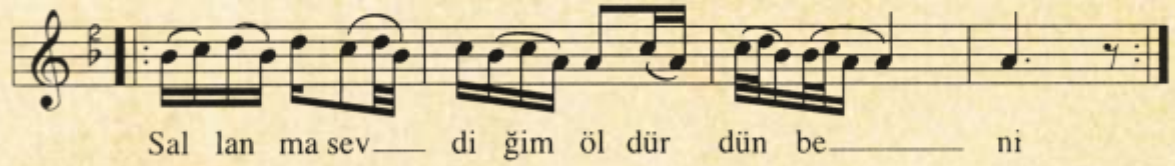
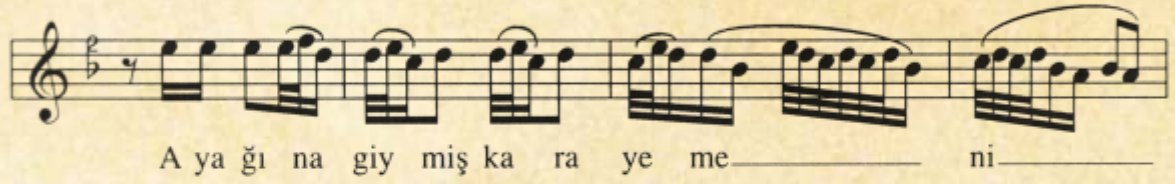
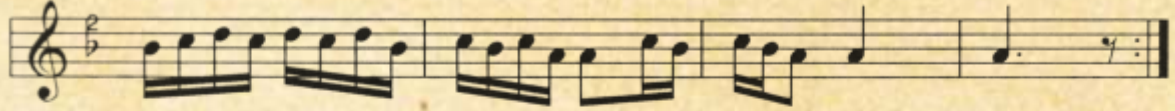
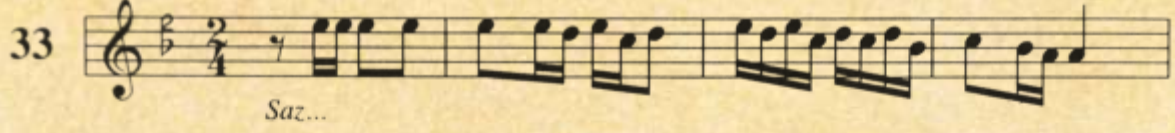
Köroğlu, Yara, Harman Sonu, Akincılar, Kılıbıklar, Keloğlan, Çıldirtan Baba rol aldığı filmlerdir.

"Urfa Müziği"ne çok emeği olan, Urfa ismini hafızalara nakşetmek için ölünceye kadar emek veren değerli bir ses sanatçısı, bestekâr ve eşsiz insan "Urfalı Cemil Cankat"a Allah'tan rahmet diliyorum.

Ayağına Giymiş Kara Yemeni

♩ = 72

Bağda Güler Açıyor

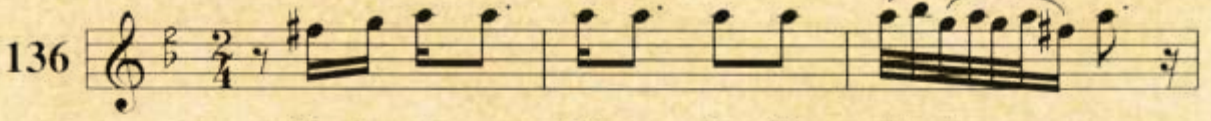
♩ = 130

36

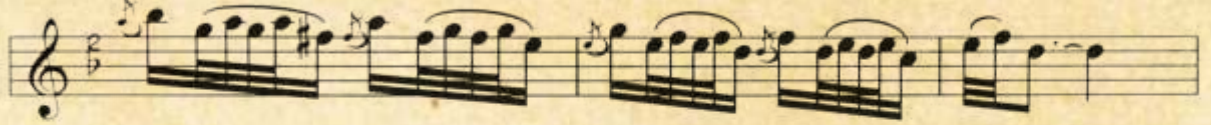
Bağ da gül ler a çı yor
Gü lüm ben den ka çı yor
Gü lüm har ma nı ge zer
Yü re ğim de a cı yor
A man a man bağ da gül
Şa kı şa kı bağ da gül
Bi ra zı cık be ri ye
Har man lık dan ge ri ye

Gardaş Gitmem Diyarbekir Düzüne

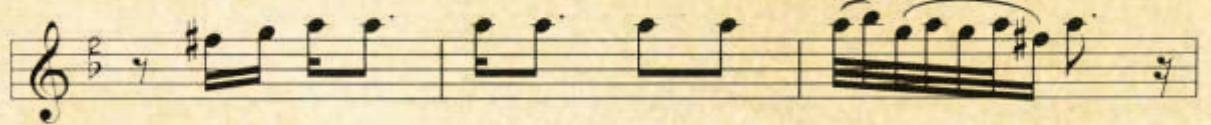
♩ = 66

Gar daş git mem Di yar be kir dü zü — ne

a ma — na ma — na ma — na ma — na man

Gız lar pe ri ol sa bak mam yü zü — ne

o yoy — o yoy — o yoy — o yoy — o yoy —

Çı kıp gur be te le — be ni — ağ lat tın —

Gar daş kalk gi — de lim — Ur fa ya doğ ru —

Gar daş kalk gi de lim — sı la — ya doğ ru

-2-

Gardaş o dağlarda dağların mı var aman...
Mor sümbüllü güllü bağların mı var nenni...
Gurbet elde sana ağların mı var
Gardaş kalk gidelim sılaya doğru

-3-

Cihan köprüsünü aşıp geçelim aman...
Başpınar'ın karlı suyun içelim oy oy...
Gurbet kalesini tezce geçelim
Gardaş kalk gidelim sılaya doğru

Geceler Yarım Oldu

♩ = 96

141

Ge celer ya ri mol du a man a man ga ri bem

Ağ la mak kâ rı mol du a man a man ga ri bem

Her dert ten yı kıl maz dım a man a man ga ri bem

Se be bim za lı mol du a man a man ga ri bem

-1-

Geceler yarım oldu aman aman garibem
Ağlamak kârım oldu aman aman garibem
Her dertten yıkılmazdım aman aman garibem
Sebeğim zâlim oldu aman aman garibem

-2-

Bayram gelmiş neyime aman aman garibem
Kan damlar yüreğime aman aman garibem
Yaralarım sızlıyor aman aman garibem
Doktor benim neyime aman aman garibem

Gitti Canımın Canânı

♩ = 220

152

Git ti ca nı min ca na nı
ah le ca nım vah le ca nım uy ca nım
Be ni bı rak tı ya ra lı
ah le ca nım vah le ca nım
uy ca nım uy ca nım
Saz...
uy ca nım

Gitti canımın canânı, ah le canım vah le canım uy canım
Beni bıraktı yaralı, ah le canım vah le canım uy canım

Ben bu dertten ölür isem, ah le canım vah le canım uy canım
Kızlar kazsın mezarımı, ah le canım vah le canım uy canım

Doktor gelse tabip gelse, ah le canım vah le canım uy canım
Çare bulunmaz dërdime, ah le canım vah le canım uy canım

Urfa'nın Etrafı Dumanlı Dağlar

♩ = 62

287

Ur fa nı net ra fi du man lı dağ lar a ma na man

Ci ğe rim ya nı yor a ney göz le ri mağ lar

göz le ri mağ lar Benim za lım der dim

ci ha nı ya kar a ma na man Gez me ce y lan bu dağ lar da

se ni av lar lar A nay dan ba * bay dan yar dan

ay rı koyar lar

-2-

Urfa dağlarında gezer bir ceylan aman aman
Yavrusunu kaybetmiş ağlıyor yaman
Yârımın derdine bulmadım derman aman aman
Gezme ceylan bu dağlarda seni avlarlar
Anaydan babaydan yardan ayrı koyarlar

-3-

Ceylan senin gibi yüreğim yâre aman aman
Cihanda derdime aney bulmadım çâre
Kimselerim yoktur söylesin yâre aman aman
Gezme ceylan bu dağlarda seni avlarlar
Anaydan babaydan yardan ayrı koyarlar

Anadolu Basınında İlk Gazete İlavesi GADİRÜ'L-FIRAT(1)

Dr. Kemal KAPAKLI
Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO
Radyo Televizyon Bölümü Öğretim Görevlisi

Anadolu Basınına Başlatan Faktörler

Bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nde iletişim faaliyetleri modernleşmenin bir vasıtası olarak başlar. 1839 yılında ilan edilen Tanzimat'tan önce merkezi yönetim tarafından verilen resmi bir bildiri, yerel yönetimlere "ulak" veya "tatar" adı verilen görevliler tarafından iletilirdi. Bunlar at sırtında bir yerden başka bir yere posta malzemesi taşırdı. Yerel yönetim gelen haberleri halka duyurmak için geleneksel iki aracı kullanırdı ki bunlar; tellallar ve imamlardı.

"Okuyucu" veya "haberci" diye bilinen tellallar çoğu zaman at sırtında kalabalık yerlere, kavşak noktalarına veya pazar mahallerine gelerek yüksek sesle dinleyicilerin dikkatini çeker ve haberleri duyururlardı. Yine camilerde din görevlisi olarak çalışan imamlarda, müslüman halka haberleri iletirdi. Bunun dışında halk, köy odaları, kahveler, hanlardaki sohbetler sırasında veya gezgin âşık ve çerçi adı verilen esnaflar kanalıyla haberleri resmi olmayan yollardan da öğrenirlerdi.

Devletin sınırlarının genişlemesin-

den sonra Osmanlı merkez yönetimi, bu yetersiz iletişim ağı nedeniyle büyük bir sıkıntı içine girer. Bu nedenle batılılaşma hareketleri içinde yönetim ağırlıklı olarak modern iletişim sistemiyle ilgilenir. 1831 yılında ilk resmi gazete İstanbul'da yayınlanır. 1840 yılında yeni bir posta teşkilatı kurulur ve 1854'te telgraf servisi hizmete girer.(2)

Ülkemizin basın-yayın tarihi incelenirken Türkçe olarak 1 Kasım 1831'de yayınlanan Takvim-i Vekayi, basın tarihimizin başlangıcı olarak ele alınmaktadır. İdari alanda yapılan önemli reform hareketlerini yürütmek, gereken tüzük ve yönetmelikleri hazırlamak, devlete yeni bir düzen vermek amacıyla Islahat Meclisi'nin toplanmasına karar verilmiştir. Hükümetçe bir gazete çıkarılması fikri ilk defa bu Meclis toplantılarında ortaya atılmış ve II. Mahmut tarafından bu fikir olumlu karşılanmıştır. Komisyon üyeleri tarafından çıkarılacak gazete için birçok isim yazılarak Padişah'a verilmiş, ancak bunların hiçbirini beğenmeyerek, gazeteye Takvim-i Vekayi ismini bizzat Padişah II. Mahmut vermiştir.(3)

Vilayet Gazeteleri

Vilayet gazeteleri, bugünkü anlamda yerel gazeteciliğin temellerini atmıştır. Bu gazetelerin ortaya çıkışı da, 19. yüzyılda Osmanlı'da gerçekleştirilmeye çalışılan ve Tanzimat dönemi adı altında nitelendirilen, pek çok alandaki reform hareketleriyle doğrudan ilgilidir. Osmanlı mahalli idarelerinde ilk büyük düzenleme, eyalet sisteminin kaldırılarak, vilayet sistemine geçişle ilgili 7 Kasım 1864'te çıkarılan nizamnameyle yapılmıştır. 1864 Nizamnamesi örnek uygulamasından kısa bir süre sonra, 1871'de "İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi" adı altında daha da geliştirilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Bu nizamname ile yerel yönetim birimleri; vilayet, liva, kaza, nahiye ve köy düzeyinde yeniden yapılandırılmıştır.

Eyalet sisteminden vilayet sistemine geçilmesi ile her ilde bir basımevi açma kararı alınmıştır. Bu basım evlerinde vilayetin ihtiyacı olan matbu evraklar basılırken, Vilayet Salnameleri ve Türkçe'nin yanında illerdeki yoğunluğa göre azınlık dillerinin de gazeteleri de çıkarılmıştır.

Vilayet gazetesi uygulamasının ilk örneği Suriye'deki iç kargaşayı bastırma amaçla olağanüstü yetkilerle görevlendirilen Fuat Paşa'nın Beyrut'ta Arapça yayınlanan Hakikat al Ahbar Gazetesi'ni kullanmasıyla görülür. Fuat Paşa, 1860 yılında Hakikat al Ahbar gazeteyi yerel yönetimin sözcüsü haline getirmiş, böylece Türkçe-Arapça olarak ilk Vilayet Gazetesi yayımlanmıştır.(4)

Vilayet gazeteleri arasında ikinci sırada Mithat Paşa'nın Tuna Valisiyken 1865'te Rusçuk'ta yayınladığı "TUNA" gazetesi gelmektedir. Aynı yıl ve daha sonra takip eden yıllarda İmparatorluğun pak çok vilayetinde "Vilayet Gazeteleri" yayımlanmıştır.

Haleb Vilayeti'nin İlk Gazetesi; FIRAT

Haleb'de ilk olarak yayınlanan gazete Firat'tır. Gazete, Vilayet matbaasının kurulmasından hemen sonra yayınlanmaya başlamıştır.

Vilayet gazetelerinin öncüsü saydığımız Tuna Gazetesi 1865 yılında yayın hayatına başlarken, Firat ise H.1284 (1867) yılında yayımlanmıştır. Firat Gazetesi Ahmet Cevdet Paşa tarafından yayına başlatılmıştır.

Firat Gazetesi 28x39 cm ebadında iki sayfa olarak ilk dönemler haftada bir gün, ilerleyen dönemlerde haftada iki gün Türkçe-Arapça dille yayımlanmıştır. Gazetenin birinci sayfası logolu ve Arap harfleriyle Türkçe, ikinci sayfası logosuz Arapça olarak yayınlanmış, birinci sayfasında logonun bir tarafında tarih ve fiyat bilgileri yer alırken, diğer tarafında; "İşbu gazete dâhili ve harici havadisat ve mebahis-i mütenevviayı şamil olarak Haleb Vilayeti celilesi dairesinde vâki Matbaa-i Vilayet'te haftada bir kere tab olunur" ibaresi yer almaktadır.

Gazete haftada iki gün yayımlanmaya başladığında, Türkçe-Arapça dışında üçüncü dil olarak Ermenice'yi de kullanmaya başlamıştır. Ermenice'nin yer aldığı gazetelerde Türkçe-Ermenice aynı gazetede birlikte kullanılırken, Arapça ayrı gazete olarak çıkarılmış ancak yazı içeriğinde herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. Yazılar her iki gazetede de aynıdır. Gazete, Hicri 1 Haziran 1295'ten sonra tekrar ilk başta olduğu gibi iki dilde ve iki ayrı baskı ile yayınına devam etmiştir.

Halep merkezde yayınlanan Firat Gazetesi'nin Hicri 1309 tarihinden itibaren Maraş ve Urfa sancaklarında da

okullara ulaştığı, Vilayet salnamelerindeki bilgilerden anlaşılmaktadır.

Osmanlı dönemi Vilayet Gazetelerinin listesi, Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisinin 1. Cildinin 100 ve 101. Sayfalarında yer alan Sayın Bülent Varlık'ın yazısında yer almaktadır. Bu listede 1866 yılında Haleb'de Firat-el Gadir gazetesinin, 1868 yılında ise yine Haleb'de Firat Gazetesi'nin yayımlandığı belirtilmektedir. Yine Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından 2010 yılında yayınlanmış olan Sayın Orhan Koloğlu'nun "Osmanlı Dönemi Basınının İçeriği" başlıklı kitabının 34. Sayfasında "Gadirü'l-Firat" ve "Firat" gazeteleri farklı iki gazete olarak ifade edilmiş, Gadirü'l-Firat'ın İstanbul gazetelerine verdiği cevaplar yer almıştır. Kaynak taramasında pek çok kaynakta, aynı şekilde Firat-el Gadir ve Firat gazeteleri ayrı gazeteler olarak ifade edilmektedir.

Oysa Haleb'de Vilayet gazetesi olarak sadece Firat Gazetesi yayımlanmıştır. Gadirü'l-Firat daha sonra 20x28 ebadında periyodik olmayan Firat Gazetesi'nin ilavesi olarak yayımlanmıştır. Gadirü'l-Firat'ın 1-30 sayılarının orijinaleri halen Millet Kütüphanesinde yer almaktadır.

Gadirü'l-Firat'ın ilk sayısında çıkış amacı belirtilirken, her nüshasında başlık altında yer alan ibarede, Gadirü'l-Firat'ın Firat Gazetesi abonelerine ücretsiz olarak verildiği belirtilmektedir. Yine, Firat Gazetesinin 20. Nüshasında, gazetenin ilavesi olarak çıkartılan Gadirü'l-Firat'ın niçin çıkarıldığı, ilave ne zaman çıkarılacağı ifade edilmiştir. Bu konudaki orijinal içerikler, Firat ve Gadirü'l-Firat başlıkları altında tümüyle yer almaktadır.

Firat ve Firat-el Gadir gazetelerinin çıkış tarihleri kaynaklarda 1866 ve 1868 olarak belirtilmektedir. Oysa Haleb Vilayeti'nin ilk gazetesi olan Firat Gazetesi H.1283 tarihinde yayımlanmaya başlamıştır. Aynı yıl ilk Haleb Vilayet Salnamesinde de ifade edilmiştir. Firat Gazetesinin ilavesi olarak yayınlanan Gadirü'l-Firat ise Hicri 1284 yılında yayımlanmaya başlamıştır. Bazı kütüphanelerde Sene-i Şemsiye baz alınarak Gadirü'l-Firat 1283 tarihine kaydedilmiştir. Firat gazetesinde de aynı yanılığın yaşandığını sanıyorum. O dönemde gazetelerin büyük bir bölümü logolarının altında hem kameri hem de şemsi yılı tarih olarak kullanılmaktadırlar.

Firat gazetesinin 20. Sayısında; "FIRAT 1284, Numero 20, Cemaziyü'l-ahir 13, Sene-i Hicriye 1284, Sene-i Şemsiye 1283 Eylül 28

İşbu gazete dâhili ve harici havadis ve mebahis-i mütenevviayı şamil olarak Haleb Vilayeti celilesi dairesinde vaki matbaa-i Vilayetde bir kere tab' olunur. Bir seneliği 60 ve altı aylığı 40 guruşa ve bir nüshası 60 paredir. Posta ücretinin bir seneliği 12 ve altı aylığı 6 guruş olub taşralar için fiata bu mikdar zam olunur. Müşteri olacakların matbaa-i vilayete müracaat eylemeleri lazımdır.

Vekayi-i Vilâyet-i Haleb

Dersaadetde tab' olunan La Türkî nâm gazetede Haleb'in harkına ve buna müteallik Firat'ın yazdığı makaleye dair derc olunan mektub görüldü. İktiza eden cevabını varsın Gadirimiz versun ve mektub pek tuhaf olmağla tercüme edüp tev'iye kabîlinden olarak neşr eylesun." İfadeleri yer almaktadır.

Anadolu Basınında İlk Gazete İlavesi; Gadirü'l-Firat

Gadirü'l-Firat 20x28 ebadında ve yayın periyodu olmayan ilave olarak yayımlanmıştır.

Bu bölümde aktarılanlar, Gadirü'l-Firat'ın 1-30 sayılarının orijinallerinin incelenmesi sonucu elde edilen bilgiler ışığında ifade edilmektedir. Gadirü'l-Firat, her sayısı dört sayfa ve tamamen Arapça harflerle Türkçe olarak ve gazete geleneğinin dışında bir uygulama ile devam eden nüshalarda sayfa numaraları bir birini takip edecek şekilde yayımlanmıştır.

Gadirü'l-Firat'ın ilk sayısında çıkış amacı belirtilirken, her nüshasında başlık altında yer alan ibarede, Gadirü'l-Firat'ın, Firat Gazetesi abonelerine ücretsiz olarak verildiği belirtilmektedir.

Gadirü'l-Firat'ın ilk sayısı Hicri 1284 yılının 12 Eylül Salı günü yayımlanmıştır. Firat'ta olduğu gibi tarih bölümünde Sene-i Şemsiye 1283 tarihi de yer almaktadır. Sayfanın orta kısmında "Gadirü'l-Firat" başlığı, başlığın üstünde sayfa numarası, başlığın hemen altında yayımlandığı yılın tarihi yer alırken küçük bir çizgi ile ayrılan bu bölümün altında orta kısımda çıkan sayının numarası sağda ve solda hicri ve şemsi yıllara ait günün tarihleri yer almaktadır.

Bunların altında ise iki çizgi ile ayrı-

lan bölümde; "Bu varaka Haleb Vilâyeti matbaasında temsil olunur. Tab'a mahsus yevm olmayub havadis-i rüzgâra ve maarife dâir asara tabidir. Fırat müşterilerine meccânen verilir. Sâirlerine kırkar paraya satılır" ibaresi yer almaktadır. Ve bu ibare tüm sayılarda aynı şekilde yer almıştır. Yazılar bütün sayılarda ve tüm sayfalarda çift sütuna dizilmiştir. Gadirü'l Fırat, haftanın belli günlerinde değil, konulara göre haftanın farklı günlerinde yayınlanmış bu durum ilk sayısında "Mukaddime" başlığı altında yer alan yazıda da ifade edilmiştir. Gadirü'l-Fırat'ın ilk sayısında yer alan mukaddime yazısı şöyledir:

"Gadirü'l-Fırat

Hicri 1284 senesinin –Sene-i Şemsiye 1283 / Eylül 12 Salı günü Türkçe olarak çıkarılmıştır.

Bu gazete Haleb Vilayeti matbaasında basılmıştır. Baskı için özel bir günü yoktur. Olayların seyrine ve bilgiye dair eserlere tabidir. Fırat Müşterilerine parasız verilir. Diğerlerine kırk paraya satılır.

müezzine aşağıdan bağırımla ulaşamaz, üstelik Avrupalılar camiden 70-100 metre uzakta oturuyorlar.

–İspanya konsolosu hemen yarıdım etti, zaten evvelce de böyle bir yangında ateşi önlemişti. – Evvelce böyle bir yangın olmamıştı ki.

–Yanan dükkân sayısı 600'dür, ziyân 100 bin lira ya da 20 bin kese, 5000 kişi dilenmeye mecbur oldu. – Yanan dükkân 323, zarar 4-5 bin kesedir, defteri var gelsin gösterelim. Halep'de 5000 dilenci yok, bize dilencileri gösterebilirsen iane parası topladık yaradım edelim.

–Kepengi demirden olanlar zarar görmedi. –Mantıksız adam Halep'de kepengi demir olan dükkân var mı?

–Kundaklama kanıtı yarı yanmış ipler. –Tahkikat yapıldı kundaklama yok, bahsettiği kundaklar herhalde çocukken sarıldığı kundak olmalı.

–Felakete sebep olan serbest geziyor. –Hayır, bekçi hapsede. Ancak bu çok dürüst adam yıllardır bu işi yapıyor ve hiçbir geceyi evinde geçirmiyor-

du. O gece olmadığı için yangın başlangıcında anahtar bulunamadı ve kapılar geç açıldı.

–Fırat'ın olayı yazış tarzı Hükümet'e de dokunur. –Fırat'ın doğru yazdığı şey neden hükümete dokunsa, doğruluk sahib-i mektubun akına dokunmuş olmalıdır.

–Yanan şeyler satanların memleketten çıkarılması için hiçbir şey yapılmıyor. –Barut, fitil, mum gibi yanıcı şeyleri İstanbul'da Mısır Çarşısı'ndaki bazı dükkânlar da satar.'

La Turquie'nin dışında Fransızca yayın yapan Corrier d'Orient ve İmparal gazeteleri de bu mektupdaki iddialara yer verince, Gadir Fırat son yazısında bir açıklama ile konuya nokta koyar.

'Bir karından doğmuş bu iki biraderi de okuduk pek çok güldük. Bu üç gazetede ki yalan makalelerin muharirlerine aynı teklifi yapıyoruz. Sahib-i mektup ortaya çıksın birlikte yangın yerini keşfedelim, 5000 dilenciye bulalım, zararları beraber tespit edelim. Hatta bu ga-

zeteler Halep çarşısının taştan olduğu- nu görmek için buraya adam gönder- sinler, eğer Fırat haksız çıkarsa bütün masraflarını biz karşılarız, şimdiden de- pozitosunu da yatırıyoruz. Haklı adama neden örümcek ağına örümceğin otur- duğu gibi, yarısı görünür yarısı görün- mez şekilde durmak gerekiyor.

Peki bu gazeteler İstanbul'da ya- yınlanan Ruzname-i Ceride-i Havadis'i de mi görmediler. Hadi diyelim ki Ruz- name Babıali civarında, La Turquie ise Beyoğlu'nda ve aralarında bir saatlik mesafe var, dolayısıyla onu görmedi. Peki, kendisi gibi Beyoğlu'nda basılan ve yangın hakkında gerçek bilgileri veren Levant Herald'i de mi görmedil- er? Eğer Ruzname Türkçe, Levant da İngilizce olduğundan lisanlarını bilmi- yoruz diyorsa, böyle gazetecilik olur mu sorusu gelir. Bu konuda insafı efkârı umumiye'yi biz hâkim tayin eyledik.'

Mektup 31 sayfa olduğundan ve 12 sayısında bu mektuba satır satır cevap veren Gadir Fırat, küçük boyutlu olan gazetesinde 12 sayı süresince diğer haberlere ve yazılara çok az yer vermek zorunda kalır. Tartışma sonra- sında gazete özellikle kültürel bilgilen- dirmede yetersiz kaldığından dolayı okurları için bir özür yayınlar;

'Tam oluşmuş yalan demeye layık olan mektuba cevap vermek yüzün- den, maarif (kültür anlamında) sahipleri tarafından matbaamıza gelen ve birik- miş olan bir sürü eğitime dair birçok iyi yazarlara yaraşır ve düzgün yazıyı müş- terilerimize sunamadığımızdan dolayı kusurumu itiraf ederim ve özür dilerim. Haddini bildirmek ve yalan yalandır deyip doğruyu söylemek insanlık gö- revlerinden olduğundan bu vazifenin yerine getirilmesiyle meşgul oldum. Do- layısıyla eğitime dair yazıları yayınlama- dığımdan dolayı sunduğum özrün kabule şayan olacağı itikadındayım.'

(5)

Gadirü'l-Fırat Gazetesi İle İlgili Tek- nik ve Genel Değerlendirme

Gadirü'l-Fırat ilave olduğunu be- lirtmek için o dönem gazetelerin genel- likle kullandığı ebadın dışında bir ölçü ile yayımlanmıştır. Daha ziyade o dö- nemlerde dergi formatına uygun olan 20x28cm ebadında çıkmıştır. Ve Fırat ilk dönemlerde Türkçe-Arapça dille ya- yımlanıp daha sonra Ermenice'yi de ilave ederek üç dilde yayımlanırken, Ga- dirü'l-Fırat tüm sayılarında Arapça harf- lerle Türkçe ve Arapça olarak yayınlan- mıştır. Yine gazetelerde görülmeyen bir

uygulama ile Gadirü'l-Fırat periyodik olarak çıkmamış, her sayısı haftanın farklı günlerinde, haftada bazen bir, bazen iki ve bazende Fırat'ın yayınlan- madığı günlerde de yayımlanmıştır. Ve yine gazete uygulanmasında görülmeyen bir yaklaşımla Gadirü'l-Fırat'ta sayfa numaraları her sayıda müteselsil olarak devam etmiştir. Ve Gadirü'l- Fırat'ın her sayısı dört sayfa olarak ya- yımlanmıştır. Gadirü'l-Fırat'ta Arapça- Türkçe yazılar sayfa olarak değil, sütun olarak ayrılmıştır. Her sayfa çift sütun olarak dizilmiştir. İlk sütunda Türkçe ola- rak yer alan yazılar, ikinci sütunda Ara- pça olarak yer almıştır.

Gazetenin birinci sayfasında, en üstte ortada sayfa numarası, hemen al- tında süslü parantez içinde büyük harf- lerle yazılmış "Gadirü'l-Fırat" ismi var- dır. Başlığın altında Fırat gazetesinde ol- duğu gibi yayına başladığı tarihin olana 1284 tarihi yer almaktadır. Tarihin sa- ğında "Türki" ibaresi yer alırken, solun- da "el-Arabi" ibaresi, başlığın hemen al- tında günün tarihleri vardır. Fırat'da ol- duğu gibi Gadirü'l-Fırat'ta da hem hicri hem de şemsi tarih mevcuttur. Başlığın sol tarafında şemsi tarih bulunmaktadır. Sağ tarafta hicri tarih ile gazetenin yayınlandığı gün yazılıdır. Başlığın hemen altında ise çıkan sayının num-arası mevcuttur. Bu bilgilerin alt kısmın- da iki çizgi altında gazetenin çıkışı ve abonelik şartları, senelik fiyatı, altı aylık fiyatı ve her nüshasının fiyatı hakkında bilgiler yer almaktadır.

Gadirü'l-Fırat'ın ilk sayısında bu ifade ettiğimiz bilgiler şu şekildedir;

"Gadirü'l-Fırat 1284

Numaro 1 Türkî

(Salı günü çıkarılmıştır)

Sene-i Şemsiye 1283 Eylül 12 Se- ne-i Hicriye 1284 Cemaziül ewel 26

Bu varaka Haleb Vilâyeti matba- asında temsil olunur. Tab'a mahsus yevm olmayub havadis-i rüzgâra ve ma- arife dâir asara tabidir. Fırat müşterileri- ne meccânên verilir. Sâirlerine kırkar pa- raya satılır."

Gazetede yukarıdan aşağıya çizil- miş çizgiler sütun aralarını ayırmaktadı- r. Bu yönü ile gazetede boyuna mi- zanpaj usulü kullanılmıştır. Gazetede haber, bildiri türü başlıklar daha iri ve koyu siyah yazı ile yazılmışlardır, alıntı yapılan gazetelerin isimleri parantez içinde yazılmıştır.

Gadirü'l- Fırat'da yer alan yazılar belli başlıklar altında okuyucuya sunul-

muştur. Resmî nitelikli yazılar ön sırada yer almışlardır (rütbe verme, atama v.s.). Gazetede farklı yazılar yer almıştır. Fırat'a yönelik eleştirilere cevaplar verilirken, Haleb merkez sancağı ve bağlı diğer sancaklarla ilgili haberler, değer- lendirme yazıları, araştırma ve ilmi ko- nularla birlikte edbiyat ile ilgili yazılarda yer almıştır.

Ücreti

Gadirü'l-Fırat'ın elimizdeki mevcut sayılarında fiyatın değişmediğini görü- yoruz. İlk sayıdan otuz altı sayıya kadar Gadirü'l-Fırat'ın her nüshasının 40 para olduğu belirtilmekte. Ancak Fırat abo- nelerinden ücret alınmadığı da her sa- yıda özellikle belirtilmektedir. Bu ibare zaten Gadirü'l-Fırat'ın Fırat gazetesinin ilavesi olduğunu belirten en önemli gös- tergedir.

Teknik Bilgiler

Sayfa

Gadirü'l-Fırat bütün sayılarında 20x28cm ebadında ve dört sayfa ola- rak yayımlanmıştır. Gazetede yer alan yazılar Türkçe ve Arapça olarak veril- miş ancak Fırat gazetesi Türkçe ve Arapça'yı farklı sayfalarda verirken, Ga- dirü'l-Fırat'ta Türkçe ve Arapça sütun olarak ayrılmıştır. Tüm sayılarda sayfa- lar iki sütun olarak tertib edilmiş. Yazılar, sağ sütunda Türkçe, sol sütunda ise Arapça olarak yer almıştır. Ve her sayfa- ya numara verilmiş ancak bu sayılar daha sonraki sayılarda bir birini takip et- miştir.

Mizanpajı

Bu dönem gazetelerinde manşet anlayışı söz konusu değildir, yalnız bölüm başlıkları vardır. Haber başlıkları, haber metninden biraz daha büyük puntolarla ve koyu olarak yer almıştır.

Gazetenin birinci sayfasında, en üstte ortada büyük harflerle yazılmış "Gadirü'l-Fırat" Logosu vardır. Başlığın üstünde gazetenin numarası, altında yayın yılı yer almaktadır. Bu bölüm bir çizgi ile ayrıldıktan sonra ortada sayı nu- marası sağda ve solda yayın tarihleri yer almıştır. Sağ tarafta hicri tarih ile ga- zetenin yayınlandığı gün yazılıdır. Bu bil- gilerin alt kısmında iki sıra halinde, abo- nelik şartları, senelik fiyatı, altı aylık fiyatı ve her nüshasının fiyatı hakkında bilgi- ler yer almaktadır.

Bu bilgilerin altında konu başlıkları merin yazılarından farklı boyutta olacak şekilde yazılar yer almaktadır. Gadirü'l- Fırat'ta ilavesi olduğu Fırat gibi önce

atamalar ve alınan rütbelerle ilgili bilgiler vermiş daha sonra haber ve işlenecek konulara geçilmiştir. Gadirü'l-Fırat sayfalarında haberle birlikte çok farklı konulara değinmiştir. Zaman zaman haberlerin altında günümüz ifadesiyle "yorum" getirmiştir. Bu bağlamda Gadirü'l-Fırat ilavesi olduğu Fırat'tan farklı bir içeriğe sahiptir diyebiliriz.

Gazete, halkın toplumsal hayatına da ışık tutarak sosyal hayatla ilgili bilgiler aktarmıştır. Böylece Gadirü'l-Fırat, yayınlarıyla halkı bilgilendirmeye gayret etmiştir.

DİPNOTLAR

- (1) Kemal KAPAKLI, Urfa Basın Tarihi ve Yerel Gazetecilik (1867-2013), ŞURKAV Yayınları. 2014. ŞANLIURFA
- (2) Haluk Harun Duman, Anadolu'da Türkçe Basın 1867-1922, (Basılmamış Ders Notları) M.Ü. İletişim Fakültesi, İSTANBUL, 1997
- (3) M. Nuri İNUĞUR, Basın-Yayın Tarihi, Der Yayınları, İST. 1993. s.180
- (4) Orhan KOLOĞLU, Osmanlıdan Günümüze Türkiye'de Basın, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s.9
- (5) Orhan KOLOĞLU, "Osmanlı Dönemi Basınının İçeriği", TGC Yayınları, İST,2010 , s.25

KAYNAKÇA

- DUMAN, Harun Haluk, Anadolu'da Türkçe Basın 1867-1922, M.Ü. İletişim Fakültesi, İST. 1997
- İNUĞUR, M. Nuri, Basın-Yayın Tarihi, Der Yayınları, İSTANBUL, 1993
- KAPAKLI, Kemal, Urfa Basın tarihi ve Yerel Gazetecilik (1867-2013), ŞURKAV Yayınları, Şanlıurfa. 2014
- KOLOĞLU, Orhan, Osmanlıdan Günümüze Türkiye'de Basın, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994
- KOLOĞLU, Orhan, Osmanlı Dönemi Basınının İçeriği, TGC Yayınları, İstanbul, 2010

URFA'DA, "MÜDAFAAYI HUKUK" TAN SİYASETE...

Müslüm C. AKALIN
Avukat-Yerel Tarih Araştırmacısı
mcakalin@mynet.com

“

"Savaş siyasetin farklı araçlarla devamıdır"
Clausewitz, "Savaş Üzerine"

”

Osmanlı İmparatorluğu Mondros Mütarekesi sonunda işgale uğrayınca Anadolu'nun birçok yerinde direnme örgütleri kuruldu ve bu örgütlerin hemen hepsi toplumun yönetici sınıflarıyla onların katkı/etkisiyle oluşturulan çetelerden oluşuyordu. İçinde yaşadıkları toplumda siyasetle iç içe olan bu sınıflar/şahıslar memleket işgal edilince de aynı tutumu sürdürdüler. Öyle ki yalnız düşmana karşı değil birbirleriyle de uğraştılar. Mesela Urfa Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti Fransız işgali döneminde de eşraftan, ulemâdan, İttihatçıların ve İtilâfçıların uzlaşmaz kalıntılarından oluşuyordu. Ve bunlar işgal boyunca iki ayrı tarz ve tavırla mücadele etmeyi tercih ettiler.

Aşağıdaki tablo Urfa'nın işgalinde Kuvayı Milliye örgüt, kurul ve çetelerini oluşturan kişilerin sosyal mevkileriyle Cumhuriyet'ten sonra siyasetle ilişkilerini göstermektedir.

1) Hacı Kâmilzâde Hacı Mustafa Efendi (Hacıkâmiloğlu), Meclis-i İdare Azası, Tüccar, 12'lerden, MHC Reisi: Kendisi Millî Mücadele döneminde Belediye Reisi ve I. Dönem Urfa Milletvekili; Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Urfa şubesi kurucusu, Oğlu M.Cemil

Hacıkâmiloğlu Urfa Belediye Reisi (1957-1960)

2) Müftü Hasan Efendi (Açanal): Kuvayı Milliyece çok sayılan, kendisine danışılan, 1911-1950 yılları arasının Urfa Müftüsü: Oğlu Necdet Açanal, IX. Dönem Urfa milletvekili.

3) Barutçuzâde Hacı İmam Efendi (Barutçu) Eşraftan, Tüccar, 12'lerden, MHC üyesi: Yeğeni Kadri Barut Urfa Belediye Reisi (1973 - 1977)

4) Hacı Kâmilzâde Hacı Mustafa Reşid Efendi (Yetkin) Eşraftan, Tüccar, 12'lerden, MHC üyesi: Torunu Vedat Melik XXII. Dönem Urfa Milletvekili

5) Mollazade Mahmud Efendi (Özbay) Eşraftan, Aşar mültezimi, Toprak sahibi, 12'lerden, MHC üyesi: Kardeşinin oğlu Aziz Özbay Belediye Reisi (1954) ve X. Dönem Urfa Milletvekili

6) Sofizade Hacı Mustafa Çavuş (Güven) MHC üyesi, 12'lerden: Oğlu Cemal Güven XIII. Dönem Urfa Milletvekili

7) Parmaksızade Şeyh Müslim Efendi (Parmaksız) Eşraftan, Tüccar, MHC üyesi: Urfa Belediye Reisi (1915)

8) Güllüzade Hacı İbrahim Efendi (Güllüoğlu) Eşraftan, Tüccar, MHC üyesi: Oğlu Celâl Güllüoğlu Belediye Reisi (1947-1950)

9) Es'ad Efendizade Hacı Es'ad Efendi (Dağyutan), Eşraftan, Toprak sahibi, MHC üyesi: Kendisi I. Dönem Urfa Milletvekili. Yeğeni Esat Mahmut Karakurt XI Dönem Milletvekili ve Cumhuriyet Senatosu Üyesi (1961-1966)

10) Hacı Saitağazade Ali Ağa (Ağan), Eşraftan, Toprak sahibi, MHC üyesi: Kardeşi Osman Ağan, VIII, XI ve XII. dönem Urfa Milletvekili.

11) Hatipzade Mehmet Efendi (Hatipoğlu), Eşraftan, Toprak sahibi, Tüccar: X. Dönem Urfa Milletvekili.

12) Arabîzâde Reşit Efendi (Görgün), Eşraftan, Toprak sahibi, MHC üyesi: Urfa Belediye Reisi (1926)

13) Hocazade Nureddin Nabi Bey (Akçar) Eşraftan, MHC üyesi: Amcası oğlu Şükrü Nasih Efendi, Son Osmanlı Meclisi Mebusan üyesi.

14) Hacıkâmilzade Abdurrahman Efendi (Yetkin), Eşraftan, Toprak Sahibi: Torunu Müfit Yetkin XXII ve XXIII Dönem Urfa Milletvekili

15) Eski Müftü Şeyh Müslim Efendi (Aksoy): Torunu Necati Aksoy XIV. ve XV. Dönemler Urfa Milletvekili

16) Rastgeldizade Reşit Efendi (Rastgeldi), Eşraftan, Millî Mücadele'de Yd.Sb: Urfa Belediye Reisi (1955)

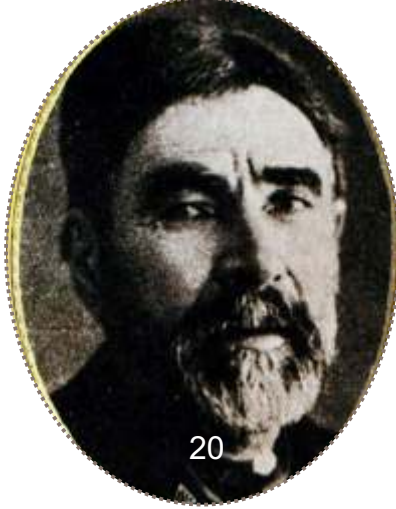
17) Bucak Aşiret Reislerinden Hacı Ali Efendizade Ali Fuat Efendi (Bucak), Urfa MHC Üyesi: Urfa Belediye Reisi (1905-1906); Son Osmanlı Meclisi Mebusan üyesi ve II. Dönem Milletvekili

18) Bucak Aşiret Reisi Hacı Ali Efendizade Cudi Paşa, Siverek MHC Başkanı (1905) ve II. Dönem Siverek Milletvekili. Dönem bitmeden ölümü üzerine, yerine yeğeni Halil Fahri Gürmen Siverek 2. Dönem Milletvekili (araseçimle).

19) Küçükömerzade Rüştü (Küçükömer), Eşraftan, Siverek MHC üyesi: Siverek Belediye Başkanı (1926-1933)

20) Kırvar Aşiret Reisi Odabaşızade Mahmut Efendi (Odabaşı), Siverek MHC üyesi: Kendisi II. Dönem Siverek; III ve IV. Dönemler Urfa Milletvekili; oğlu Mehmet Emin Odabaşı Siverek Belediye Reisi.

21) Kırvar Aşiret Reislerinden Odabaşızade Mehmet Emin Efendi (Odabaşı): Kendisi, Siverek Belediye Reisi (1920-1926), Oğlu Abdurrahman Odabaşı XI. Dönem Urfa Milletvekili

22) Kırvar Aşiret Reislerinden Odabaşızade Lâmi Efendi (Odabaşı): Oğlu Abdulkadir Odabaşı Siverek Belediye Reisi (1973-1977). Abdulkadir Odabaşı, 1989'da da Belediye Başkanlığı'nı seçimi kazanmasını müteakip vefatı üzerine yapılan seçimde oğlu Lâmi Odabaşı (1989-1994) Siverek Belediye Reisi.

23) Bucak Aşiret Reislerinden Ramazanağazade Mehmet Tefik Ağa (Bucak), Siverek MHC üyesi: Oğlu Mustafa Remzi Bucak, X. Dönem Diyarbakır Milletvekili; Yeğeni Hasan Oral VIII (araseçim), IX, X Dönem Urfa Milletvekili ve Cumhuriyet Senatosu Üyesi (1966-1980); Yeğeni Mehmet Celal Bucak, XV ve XVI. Dönemler Urfa Milletvekili.

24) Badıllı Aşireti Reisi Sait Bey (Badıllı): Oğlu Kemal Badıllı XII. Dönem Urfa Milletvekili

25) Şeyhanlı Aşireti Reisi Hacı Ömer Efendi (Cevheri): Kendisi IX. Dönem Urfa Milletvekili. Oğlu Necmettin Cevheri XIII, XIV, XV, XIX, XX, XXI Dönemler Urfa Milletvekili, Torunu Cevher Cevheri XX. Dönem Adana Milletvekili

26) Bazıkî Aşiret Reisi Bekir Arus Ağa (Aksoy) : Torunu Mehmet Aksoy XIV, XV, XVI dönemler Urfa Milletvekili.

27) İzollu Aşiret Reisi Zülfikâr Ağa (İzol): Torunu Zülfikâr İzol, XX, XI, XXII, XXIII dönemler Urfa Milletvekili

28) Acemoğlu Hüseyin Bey (Karakoyunlu), Siverek Eşrafından, Siverek MHC üyesi: Torunu Yılmaz Karakoyunlu XX ve XXI dönemler İstanbul Milletvekili, Devlet Bakanı

29) Köran Aşiret Reisi İbrahim Bey (Köran) Siverek MHC üyesi: Oğlu M.Hüsamettin Köran XIII Dönem (Ara Seçim) Urfa Milletvekili, Oğlu Velid Köran 12 Eylül'de oluşturulan Danışma Meclisi üyesi.

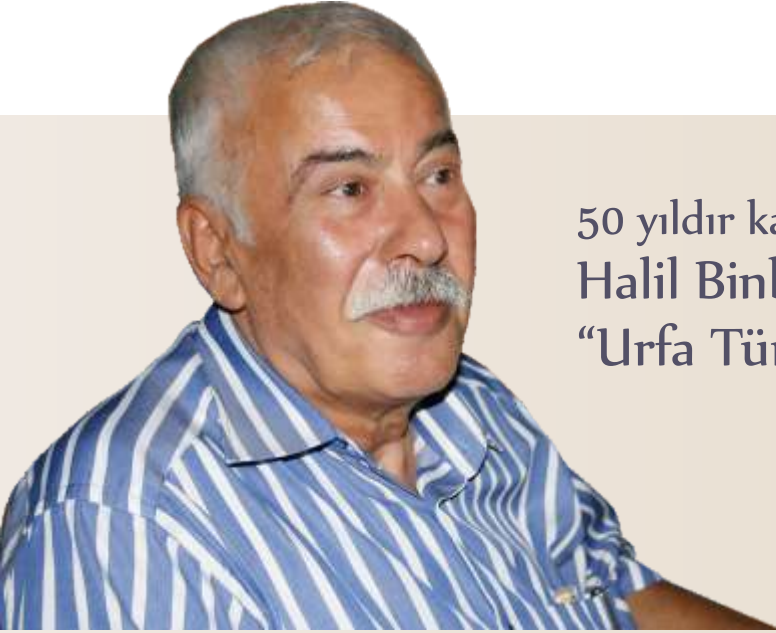

KAYNAKÇA

Akalin Müslüm, Millî Mücadele'de Urfa, Ank. 2010
Akalin Müslüm, Cumhuriyet Halk Fırkası Urfa
Heyeti İdaresi Mukarrerat Defteri, Urfa, 1999
Akalin Müslüm- Kürkçüoğlu Cihat, Millî Mücadele

Albümü, Ank. 1912
Özgültekin R.-Akman E.-Demirbağ H.-Sun K.
Tarihi ve Kültürüyle Siverek Ank.2003
Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Halep Salnameleri 1286-1328
Devlet Salnamesi, 1925,1926,1927,1298,1930,
TBMM Albümü, Ank. 1994

50 yıldır kaydeden arşivci bir Urfa Sevdalısı: Halil Binbaşıoğlu (Ekmen) ve 46 yıllık “Urfa Türküleri” bant kaydının hikâyesi

Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU
Harran Üniversitesi
Şanlıurfa Sosyal Bilimler MYO
sabriharran@hotmail.com

Halil Binbaşıoğlu, 1945 yılında şimdiki adı Oğulbey, eski adı Melikveran olan Şanlıurfa merkeze bağlı bir köyde dünyaya gelmiş.

Dedesi İbrahim'in Osmanlı Binbaşısı iken Amasya'dan Urfa'ya tayini çıkıyor ve Urfa'da görev yaparken hanımı vefat ediyor. İbrahim Efendi Urfa'da Hacibanlar'dan Hanım ile evleniyor ve bir müddet sonra tayini Maraş'a çıkıyor. İbrahim Efendi Maraş'ta vefat edince, eşi Hanım iki erkek, dört kız çocuğuyla Urfa'ya ailesinin yanına dönüyor. Ulu Cami yanındaki Haciban Sokak'ta bir eve yerleşiyorlar. Aile bir müddet sonra da İbrahim Efendi'nin Urfa'da görev yaparken aldığı Urfa'nın sekiz km doğusunda yer alan Oğulbey Köyü'ne yerleşiyor. İbrahim Efendi'nin erkek çocuklarından Halil'in bir oğlu, dört kızı oluyor. Reşit ise Emine Hanım ile evleniyor ve (Halil Binbaşıoğlu'nun babası) iki oğlu (Halil ve Ömer), üç kızı (Hatice, Hanım ve Ayşe) oluyor.

İlkokul ve lise hayatı

Halil Binbaşıoğlu, Urfa merkezinde Cami Kebir Mahallesi Haciban Sokak'taki evlerindeyken Kurtuluş İlkokulu'nda ilköğrenimine başlıyor. Daha sonra köylerine yakın olan Kısas Köyü'nde 4 yıl okula devam ediyor. Melikveran köyünden bazen at ile gidiş geliş yapan Halil, bazen de Kısas Köyü'nde tanıdık ailelerin yanında kalıyor. İlkokulun son yılında merkezde Vatan Mektebi'nden mezun oluyor. Urfa Ortaokulu'na giderken Almanca dersinden kalınca naklini 1959 yılında Urfa Sanat Okulu Tesviye Bölümü'ne alıyorlar. Sanat Okulu'nda Öğretmen Tahsin Gömük velisi oluyor. Bu okulunda da İngilizce'den kalmaya başlıyor. Babası Reşit Efendi 1960 yılında vefat ediyor. Daha sonraki yıllarda lise ve yüksekokulda derslerine sıkı çalışıyor.

İlk Kayıt Cihazını Alması

Lisede okurken 1961 yılında ilk makara teybine sahip oluyor. Kız kardeşi gelin olurken tabanca alması için kendisine hediye edilen 1.000 TL “Halet Parası”yla (damadın ailesinin gelinin kardeşine hediye ettiği bir para) Sarayönü Caddesi'nde postanenin karşısındaki “Minicik Mağazası”ndan 1.000 TL'ye “Geloso” marka bir teyp alıyor.

Binbaşıoğlu'nun ilk teybi

S.Sabri Kürkçüoğlu - Halil Binbaşıoğlu / 11 Aralık 2014 / Şanlıurfa

Liseyi bitirdikten sonra Çifte Han'ın yanında "Arabin Kahvesi"ne (Hüseyin Efendi ve Mehmet Yavuk'un Kahvesi) giderken "Geloso" marka bu teybini de arada bir götürüyor ve müzik severlere kaydettiği şarkı ve türkülerini dinlettiriyor. Aynı yıllarda Çifte Han'ın üst katında arkadaşlarıyla bir oda kirayıp sıra gezmeye başlıyorlar. (1980'de yıkılan iki katlı bu hanın avlusunda Pırilo Halil, Siverekli Sabri'nin kamyonuyla getirdiği kömürü evlere ve lokantalara satardı. Üst katta ise kiralık odalar yer alırdı)

Yüksek tahsili, sosyal ve çalışma hayatı

Binbaşıoğlu lisede okurken organizatör olarak birçok etkinlik düzenliyor. Bunlardan biri; 1965 yılında Urfa merkezdeki Alay Komutanlığı Sineması'nda Sanat Okulu mezunları veda gecesi. 11 Nisan bayramına denk gelen bu gecede mahalli sanatçılardan Ahmet Karaoğlan, Abdullah Uyanık, İbrahim Tatlıses yer alıyor. Ayrıca Tiyatro da sahneliyor bu gecede...

Binbaşıoğlu Sanat Okulu'nu 1965'te bitirdikten sonra Urfa YSE Müdürlüğü'nde göreve başlıyor. 1966 yılında Diyarbakır'da teknikerlik okulu makine bölümünü kazanıyor. 1966-1968

arası Diyarbakır'da üç yıl okuluna devam ederken, Diyarbakır YSE'de teknisyen olarak çalışıyor.

Diyarbakır'da okuduğu ve çalıştığı yıllarda hafta sonları Urfa'ya geliyor ve Ömer Aksoy, Halil Bey Aksoy, Sedat Aksoy, Yaşar Mecan, Ali Hacibanoğlu, Halil Kürkçüoğlu, Fevzi Mızrakçı, Halil Emlik arkadaşlarıyla evlerde sıra geziyor.

Halil Bey daha sonraki yıl, 1969-1970 İstanbul'da bir yıl tekniker yüksek okuluna devam ederek yüksek tekniker diploması alıyor.

Askerlik görevine 1972 yılında Ankara Mamak'ta başlayan Halil Bey yedek subay olarak orada tamamlıyor. Yedek subay iken Ankara'da evleniyor.

Askerden sonra Urfa YSE İl Müdürlüğü'nde görevine devam ediyor. 1978 yılında bir yıl içinde Burdur, Zonguldak ve Kastamonu illerine tayini çıkıyor. 1979 yılında tekrar Urfa YSE İl Müdürlüğü'ne dönüyor. YSE müdürlüğünde görev yaptığı yıllarda Urfa'ya gelen üst düzey misafirleri YSE sosyal tesisinde Urfa'lı ses ve saz sanatçılarının konserleriyle yıllarca ağırlıyor.

Binbaşıoğlu video kamerasını 1982 yılında alıyor ve videobantlara kayıtlar yapmaya başlıyor.

Aile Cumhuriyet sonrası "Ekmen" soyadını alıyor. Urfa'da "Binbaşıoğlu" olarak tanındıklarından Halil Bey 1982 yılında soy ismini Binbaşıoğlu olarak değiştiriyor.

Halil Binbaşıoğlu, 1992-1994 yılları arasında iki yıl Şanlıurfa Belediye Başkan Yardımcılığı yapıyor.

1998 yılında emekli olan Binbaşıoğlu Hatay'ın Dört Yol ilçesinde bir narnciye bahçesi olarak oraya yerleşiyor. Şanlıurfa Oğulbey Köyü'nde ise halen arazisinin bir kısmı ve evi bulunmaktadır.

Diyarbakır Radyosu İçin İlk Profesyonel Kayıt ⁽¹⁾

Binbaşıoğlu Diyarbakır'da okurken Diyarbakır Radyosu Müdürü ile görüşüyor ve Urfa'lı mahalli sanatçıların çalılıp okuyacağı bir "Urfa türküler bantı" kaydetmeyi düşündüğünü ve bunun 11 Nisan 1969 tarihinde Urfa'nın düşman işgalinden kurtuluşunun 49. yılında radyoda yayınlanmasını öneriyor. Radyo müdürü bu öneriyi kabul ediyor ama klasik sazlar olmamasını, halk müziği sazları olmasını ve bantın başında Urfa'yı ve kurtuluşu anlatan bir konuşma olmasını istiyor. Binbaşıoğlu Urfaya gelip mahalli sanatçılardan Tırnak Aziz ve Seyfettin Sucu ile görüşerek saz ve ses heyetini oluşturuyor. Bantın başındaki konuşma için, o yıllarda terzilik yapan ancak bayramlarda ve törenlerde takdim konuşmaları yapan Urfa Sevdalısı Mustafa Dişli ile de görüşerek söz alıyor. Daha sonra Mehmet Hulusi Kılıçaslan'a Mustafa Erbülbül ve Mustafa Savaş ile giderek bu banta bir konuşma yapmasını ve şiir okumasını rica ediyorlar. Hulusi Bey şiirinden birkaçını okuyor. Ve böylece 1969 yılında "Gurindig TK 27" ile ilk profesyonel kayıt serüveni başlıyor.

Hulusi Bey'le birlikte banta okunacak türkü ve hoyratlar belirleniyor. Sözleri Hulusi Bey'e ait "Hasretim var bu güne/Onbir Nisan Gününe/Süslenmiş çetelerin/Girerler birbirine"; "Harpten döndüm yurda ben/Oldum kardaş hurda ben/Ben bir Türk çobanıyam/Koyun vermem kurda ben" hoyratlarını banta Seyfettin Sucu okuyor. Aziz Çekirge (bağlama), Mehmet Nacak (bağlama), Mustafa Savaş (bağlama), Mikat Toprak (bağlama), Süleyman Öztıp (kaval) Nuri Yıldırım (ritm), sesler ise Seyfettin Sucu, Musta-

(TK 27) Urfa türkülerini kaydettiği teyp

fa Savaş, Mehmet Nacak. Bantın kayıtları Haciban Sokak'ta bulunan "Hacıbanlar Evi"nin (günümüzde mutfak müzesi) bir odasında yapılıyor. Bant kaydı sırasında okunan hoyrat ve türkülerin bazısında kurşun sesleri geldiğinden bu bant Urfa'da yıllardır "Kurşunlu Bant" olarak anılıyor. Kaydedilen bu bant Halil Binbaşıoğlu tarafından Diyarbakır Radyoevi'ne verilerek 11 Nisan 1969 günü yayınlanıyor.

11 Nisan 1969 günü bant radyoda yayınlanırken Binbaşıoğlu ayrıca tekrar radyodan banta bir kayıt daha yapıyor. Bu kayıt esnasında bantın başına bir giriş konuşması eklendiğini fark ediyor. Araştırdığında bu konuşmaların kime olduğunu öğrenemiyor. Radyodan banta kaydettiği bu yayını arşivinde son yıllarda dijital olarak da bulunduruyor.

Diyarbakır Radyoesinde 11 Nisan 1969 günü yayınlanan banttaki birinci konuşma: ⁽²⁾

Urfa'nın kurtuluşunun 49. Yıl dönümü dolayısıyla bir özel program dinleyeceksiniz.

Bugün 11 Nisan Urfa'm da kurtuluşun şenlikleri var. Yurdun her köşesindeki Urfalı kalbiyle heyecanıyla Urfa'dadır. Her evde düşün var. 11 Nisan bir yılda bir gün, bir yıla renk olan, ahenk olan bir gün. Urfa kurtuluş komitesi adına bütün vatandaşlarımızı sevinçimize katılmaya davet ederken Urfalı-

lara bu imkânı veren TRT kurumuna şükranlarımı sunarım.

Birinci Cihan Savaşı'nın sona erdiği Türk'ün silahı elinden alınarak bütün maddi imkânlarından mahrum edildiği, güneşlerin kapkara doğduğu günlerdeyiz. Mondros mütarekesiyle yurdun birçok köşesi yer yer işgal edilmiştir. Bir Türk şairinin yaşlı gözlerle: "Vatanın bağına düşman dayamış hançerini / Yok mudur kurtaracak bahtı siyah maderini" dediği günlerdeyiz.

7 Mart 1919'da İngilizler ve bunu takiben 1 Kasım 1919'da Fransızlar 8 ay devam eden güzel Urfa'mı işgal ediyorlar. 19 Mayıs 1919'da büyük kurtarıcı, Büyük Atatürk Samsun'da kurtuluş meşalesini yakıyor, bütün anayurdu bu mihrak etrafında toplamaya çağırıyor.

Urfa'mda savaş davulları çalınıyor. Savaş türküleri söyleniyor. Tarablus'ta, Maydos'ta, Yemen'de, Balkanlar'da Çanakkale'deki Şehitlerin yaşlı anaları, babaları şimdi de anayurtları için silahlanıyor felaha varmak için... Genç Urfalı "canım kurban" diyor. Varlıklı Urfalı "malım da kurban" diyor. Ve 12 Urfalı kahramanın etrafında toplanılıyor. Bugün kendilerini rahmetle andığımız 12 kahraman üzerinde bilhassa durmak isterim. Çünkü birinci cihan savaşının sözde galipleri, bu 12 zatın kendilerine teslimi şartını ısrarla istiyorlar. Bu bakımdan tarihin de tanıdığı 12'lerin etrafında şehirli, köylü istisnasız her Urfalı; Baydilli Oymağı, Karakeçili Oymağı,

Şeyhanlı Oymağı ve sayısız oymaklar toplanıyorlar. 9 Şubat 1920'de kanlı savaş başlıyor ve 40 gün devam eden bu şanlı savaş 11 Nisan 1920'de esir millet yaratmayan adil Allah bizi dâhin kalkın dedi, elimizde parıldayan keskin silah bugün zulmü kahreyledi. Fakat insanlık tarihinde 16 imparatorluk kuran, üç kıtada bayrağını dalgalandıran tek millet Türk Milleti'nin esir edilemeyeceği hakikatinin en güzel örneği. Onun için her Urfalı 11 Nisan Bayramını gururla iftiharla kutlar ve bu sevinci bütün yurda duyurmak ister.

Sözlerime son verirken Urfa'mın mağrur işgal kuvvetleri komutanı bakın ne demişti: "Ben Urfa'nın evkat hâkimiyim." 11 Nisan'da hâkimi mutlak tekmilli vermiş: "Vatanın bağına düşman dayamış hançerini/Var imiş kurtaracak bahtı siyah maderini"... Ebedi kurtuluş başarılmıştır. Artık Urfa'mda güneşler aydın, ufuklar nurlu...

Dinleyicilerimi Urfalılar adına saygı ile selamlarım...

Banttaki ikinci Konuşmacı: ⁽³⁾

Bugün Urfa kurtuluşunun 49. Yıl dönümüdür. Bu kurtuluş nasıl olmuştur. İlk ayaklanmalar kıtlıklar doğu bloklundan canını kurtarabilip de gelen binlerce göçmen akını, açlıklar, tifo, tifüs, kolera gibi salgınlarla korkunç afet ve facialarla sürüp giden 1914 birinci dünya savaşı 1918'de mağlubiyetimizle sona erdi. "Mondros mütarekenamesi"nin ağır şartlarına ister istemez boyun eğmiş "sevr sözleşmesi" yurdu paramparça etmişti. Galip düşmanların mağrur orduları, yurttan beğendikleri gibi yerler işgal ediyor, zulmün ve felaketin her türlüşünü reva görüyorlardı. Bu arada Urfa 7 Mart 1919'da İngilizler tarafından, Kasım ayının birinde Fransızlar tarafından işgal edildi. Urfa o günlerde baştanbaşa bir ölü evini andırıyordu. Cephelere giden gençlerden sadece birer kara haber gelmiş, dönenler de yaralı ve sakat bir halde evlerini bulabilmişlerdi. Ama düşmanın daha önce gelip yuvalarının haline sokulmuş olduğunu gördüler. Esaret ölümden beterdidi. Katlanılacak gibi değildi. Yaralı gaziler; "Fransız Urfa'ya ayak basıyor / Kendi bayrağını yüksek asıyor / Hilalin yerinde yeller esiyor / Dağlar taşlar bize mesken olmalı" diye kahramanlık destanı okuyorlar. Ve "Urfalıyam ben özüm/Kulak ver dinle sözüm/Urfa biz

sana kurban/Ewel başta ben özüm” gibi kurtuluş duygularını kırbaçlayan maniler söylüyorlardı.

Artık kurtuluş fikri iyiden iyiye uyanmış, kimse de bir an bekleme sabrı kalmamıştı. Herkes “bir an ewel ne olacaksa olsun” diyordu. Böyle bir duygunun baskısı altında deliye dönen Urfalılar önünü arkasını düşünmeden Fransızlarla savaşa girişti. Ama nasıl ve ne ile? Eller silahsızdı, kalpler yaralı, her taraf mezarlık her şey karalı... Türkoğlu; aslında ya istiklali yaratsın bir eşsiz destan dediler.

“Göğsümüz bu yurda eder siperlik/Yıkılmaz kopsa da bin seferberlik/Altınla yazılmış er oğlu erlik/Tarihte Türklüğe unvan dediler”.

“Değilse volkanlar yansa yamaçlar/Düşman yıldırımından çalsa kırbaçlar/Yıkılrsa saraylar devrilse taşlar/Sarılmaz bizdeki iman dediler”.

“Düşmanı boğdular Onbir Nisanla/Türk yurdu yıkandı tertemiz kanla/Hilali yükselmiş görünce şanlı/Önünde diz çöküp cana dediler”

Savaş 62 gün sürdü, 9 Şubat 1920’de başlayıp 11 Nisan 1920’de Urfalıların kesin zaferiyle sona erdi.

Urfa kurtuluş savaşının önemi neydi? Bir kere Fırat’ın doğu kesimini düşmandan arıtmak suretiyle istilacı devletlerin bu yönlere sapmasını önlemiş oldu. Bir de işgal şaşkınlıkları içerisinde bocalayarak ne yapacağını kararlaştıramayan bölgelere öncülük yapıp onlara cesaret vermiş ve ışık tutmuş oldu.

Urfa’nın bu savaşını kimler yapmıştır? Bu hususta birçok ad saymak mümkün, fakat yersizdir. Bu savaşı Urfalılar yapmıştır. Eli silah tutan Urfalılar, eli sopa tutan Urfalılar yapmıştır. Açık deyişlerle düşmanın karşısına dikilip, “hakkım” diyen, eliyle bağrını yırtan Urfalılar yapmıştır, köylüler yapmıştır, şehirliler yapmıştır. Bunun içindir ki bu muazzam birlik ve beraberlik gayret ve fedakârlık destanını şahıslara bağlamayı doğru bulmamaktayım. Bu savaşın gerçek kahramanları o günün seve seve

canını vermiş dört bine yakın şehitleridir. Onların manevi hatırasına saygı ile eğilerek sırayı o şehitlerin torunlarına bırakıyorum. Hoşça kalın sayın dinleyiciler

Radyoda yayınlanan bantta yer alan ezgiler:

Tilfindir Hastahane karşıma karşı
Harpten döndüm yurda ben (hoyrat)
Alaydım elin elime
Hasretim var bu güne (hoyrat)
El zanneder ben deliyem
Hicaz gezinti (enstrümantal)
Urfa divanı (enstrümantal)
Urfa’nın bedenleri
Urfalıyam Dağlıyam
Küsmе dilber barışalım (hoyrat)
Az kaldı bayram ola
Divan gezinti (enstrümantal)
Havada bulut yok bu ne dumandır
Urfalıyam ezelden (Ağam çiğköfte oldu)
Yaman ağlar (hoyrat)
Ayağında kundura
Kara çadırın kızı
Kırmızı güller baranda (İbrahimi hoyrat)

Çay içinde adalar
Urfalıyam ağam ben (hoyrat)
Kavak kavaktan uzundur
Yaylalar içinde Erzurum yayla
Demir köprüsünden Hasan gece mi geçtin
Urfalıyam tahtım yok (Hoyrat)
Cabur Dağdan kuş geliyor

Binbaşıoğlu'nun diğer kayıtları:

Binbaşıoğlu'nun yıllarca ses kaydı yaptığı sanatçılardan bazıları şunlardır: Halil Hafız, Abdullah Parmaksız, Ahmet Hafız, Tenekeci Mahmut, Bekçi bakır, Yılmaz Kayral (Urfalı Babe), Ahmet Karaoğlan, Seyfettin Sucu, Abdurrahman Kepekçi, Kadir Sema, İsmail Badıllı, Kadri Sema, Mahmut Coşkunes, Yaşar Özden, Doğan Güllüoğlu, İbrahim Özkan.

50 yıldır kaybetmemek için kaydeden Binbaşıoğlu'nun ses ve görüntü arşivinin tamamı İl Kültür Müdürlüğü'nde olup ayrıca bir kısmının kopyası ŞURKAV ve Şanlıurfa Belediyesi'ndedir.

DİPNOTLAR

(1) Halil Binbaşıoğlu ile 11.12.2014 tarihinde Şanlıurfa'da yapılan görüşmeden alınan bilgilerdir.

(2) Diyarbakır Radyoevinde 11 Nisan 1969 günü yayınlanan bant kaydından yazılmıştır.

(3) Diyarbakır Radyoevinde 11 Nisan 1969 günü yayınlanan bant kaydından yazılmıştır.

DÂRÜLELHÂN

(İstanbul Belediyesi Konservatuarı)

1926 Yılı Derlemelerinde Urfa Türküleri

- 8 -

Halil ALTINGÖZ

Kültür Bakanlığı Şanlıurfa DTHM Korosu Şefi
halil_altingoz@hotmail.com

İstanbul Belediye Konservatuarı'nın (Darülelhan) derleme çalışmaları 31 Temmuz 1926 tarihinde başlayıp, 17 Eylül 1929 tarihine kadar yılın belirli aylarında ve dört gezi halinde yurdun birçok yöresinde yapılmıştır. Konservatuar heyetinin Urfa'ya gelişleri birinci araştırma gezisi kapsamında olup 31 Temmuz 1926 yılında başlamış ve 51 gün sürmüştür. Bu ilk geziye Yusuf Ziya Demircioğlu, Rauf Yekta bey, Dürri Turan ve Ekrem Besim Bey iştirak etmişler; çalışma Güney ve Orta Anadolu'nun belli başlı merkezlerinde yapılmıştır.

Darülelhan tarafından Urfa'dan derlenen türküler ilk olarak "Anadolu Halk Şarkıları" 5. Defterinde yayınlanmış daha sonra 6. ve 13. Defterde de bazı türküler yayınlanmıştır. Bu mecmualarda yayınlanan eserler Ferruh Arsunar tarafından notaya alınmış ve Osmanlıca yazı ile yazılmıştır. Yeniden güncel notaya uyarlanarak yazdığımız bu notaların şimdi okuduğumuz Urfa türkülerinin bundan 89 yıl evvelki icrası konusunda bize çok somut malzemeler sunacağı aşikârdır.

Bu mecmuaları uhdesinde bulunduran değerli dostum Harran Üniversitesi öğretim görevlisi araştırmacı yazar Sabri Kürkçüoğlu ve kent konseyi başkanımız gazeteci yazar sayın Sabri Dişli tarafından bana ulaştırıldığında herkesin okuyabilmesi için bu eski yazım notaları günümüzde kullanılan notaya çevirme fikri bizde uyandı. Bu çalışmayı gerçekleştirmekten hem büyük mutluluk hem de onur duyduk.

Notalara en ufak bir müdahalede bulunmadım hatalı sayılabilecek noktalarda bile 89 yıllık bir tarihten günümüze ulaşan bu belgelerin aynen korunması adına notaların olduğu gibi kalmasına dikkat ettik ve birebir aynısını yazdık. Notaların hem orijinal nüshası hem de yazdığımız Türkçe güncel notasını yan yana yayımlıyoruz. Bu sayıda "Anadolu halk şarkıları" mecmuasının 5. defterinde yayımlanmış olan "Gidin Bulutlar Gidin", "Çaya İndim Ağlarım", "Aha Değil" adlı Urfa'nın üç kayıp türküsünü daha hem kayıt altına alıyor hem de sizlere sunuyoruz. Bu çalışmanın halk müziği icracıları için çok önemli bir kaynak olacağını umuyoruz.

ÇAYA GİDER AĞLARIM

Halil Altınöz

Çaya indim de ağlarım
Güli deste bağlarım
Birin dosta yollarım
Birin dosta yollarım

Birin öz canım için
Birin yare yollarım
Birin dosta yollarım
Birin dosta yollarım

Halil Altınöz tarafından Osmanlıca belgeden güncel notaya adapte edilip yeniden yazılmıştır.

-۱۶-

اورنا آهاده کل اذوق

فما خار دای بوغ ده پا آر کل ده ها آ

الا ل قان در در لیم نه خم وا جی

در در ده لیم نه فی ما فر ده رک

فی ما فر ده رک لا لی ن قا

آهاده کل آریاره بوغدای هارمانی بیوانم
الیمده در قانلیلر نه فرمانی

موره آرادمه بولا عارمه بیوانم درمانی
فری ده سندر ضعیل بکم ده دیوانه
بندن صوکره کوشکم قالسونه دیوانه

AHA DEĞİL

a ha de ğil ar pa da buğ day har ma ni ci va nım

e lim de dir kan lı la rım da fer ma ni

e lim de dir kan lı la rım da fer ma ni

Aha degil arpa da buğday harmanı civânım
Elimdedir kanlılarında fermanı
Elimdedir kanlılarında fermanı
Çok aradım da bulamadım da civânım dermanı
Koy desinler Halil begim de divâne
Benden sonra köşküm kalsın da virâne

Halil Altıngöz tarafından Osmanlıca belgeden güncel notaya adapte edilip yeniden yazılmıştır.

GİDİN BULUTLAR

1 2 3 4 5

ça ya in dim de ağ la rım ça ya

6 7 8 9 10

in dim de ağ la rım gü lü des

11 12 13 14 15

te bağ la rım gü lü des te bağ

16 17 18 19 20

la rım bi rin dos ta yol la rım

21 22 23 24 25

bi rin dos ta yol la rım

Halil Altıngöz

Gidin bulutlar gidin
Yârime selam edin
Yarım şîrin uykudan
Uykusunu harâm edin

Ben bir altın fenerim
Yane yane dönerim
Erbâbıma düşmedim
Hâlâ ona yanarım

Halil Altıngöz tarafından Osmanlıca belgeden güncel notaya adapte edilip yeniden yazılmıştır.

Bir Urfa Sevdalısı ve Geleneği Devam Ettiren Şâir: EKREM KILIÇ

Doç. Dr. Ekrem BEKTAŞ
Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ekrembek13@yahoo.com

“
Başlayıp târihde ŞURKAV devresi,
Yazdı: tanzîm oldu Dergâh çevresi...”

I- Ekrem Kılıç'ın Hayatı

Ekrem Kılıç, aslen Tokat'ın Zile ilçesinden “Hacı Veli Hocazâdeler” olarak bilinen bir aileye mensuptur. Hocazâdeler ailesi, Zile'de birkaç yüzyıldır müderris ve kadı görevleriyle tanınan bir ailedir. Ekrem Kılıç, anne tarafından da, Van'ın Saray ilçesinin eski müftülerinden Abdülkadir Bilgici'nin torunudur.

Ekrem Kılıç'ın babası Ömer, öğretmen okulunda okurken dönemin şartlarını beğenmediğinden tapu memuru olarak memuriyet hayatına başlar. Kılıç, babasının memuriyeti dolayısıyla bulunduğu Sivas'ın Hafik ilçesinde 02.04.1944 tarihinde dünyaya gelir. İkinci dünya savaşının sonları olması hasebiyle Ömer Efendi, ihtiyaten ikinci kez askerliğe çağrılır.

Ekrem, okula Çorum'un Osmancık ilçesi İnönü Zaferi İlkokulu'nda başlar. Altı yaşında okula başlayan Kılıç, burada ikinci sınıfa kadar okur. Babasının tayininin Çorum'un Alaca ilçesine çıkması sebebiyle iki yıl da burada ilkokula devam eder. Dördüncü sınıftayken okuduğu iki ciltlik Tan Ansiklopedisi sayesinde hayata bakış açısı değişir. Kendisinin ifadeyle “biraz çelimsiz ve geçimsiz” olduğundan pek arkadaş edinemeyen Kılıç, daha ilkokul sıralarındayken kitapların dünyasına girer. Beşinci sınıfa da Amasya'nın Merzifon ilçesi Kara Mustafa Paşa İlkokulu'nda devam eder. İlçenin tek ortaokuluna, yaşı tutmadığı için uzun uğraşlar neticesinde kaydını yapar. İki yıl burada okuduktan sonra Çorum'un Osmancık ilçesine giderek eğitimini orada sürdürür. Kılıç, ortaokul sıralarında şiir ve nutuk okumada okulun en gözde öğrencisi olur. Yine ilçede tertip edilen müsamerelerde gösterdiği başarıdan dolayı da dikkat çeker. Hatta ilçe kaymakamı, babasına ısrarla çocuğunu konservatuara göndermesini tavsiye eder. Fakat babası, çocuğunu zamanın gözde mesleği olan avukatlık için Hukuk Fakültesine göndermeyi düşünür.

Ekrem Kılıç, lise öğrenimini yatılı olarak Trabzon Lisesi'nde tamamlar. Kılıç, lise yıllarında, ilgisini diğer alanlardan daha fazla çeken edebiyat ve tarihle özel olarak uğraşır. Ancak Kılıç, liseden mezun olduktan sonra ailevi sebeplerden dolayı çalışmak zorunda kalır ve Amasya Valiliği Özel İdaresine bağlı Suluova Çeltek Kömür İşletmesi'nde Muhasebe Memur Yardımcısı olarak göreve başlar. On sekiz yaşından

küçük olduğu halde asıl kadroya alınır ve gayretinden dolayı da emsallerinden üç üst derece ile taltif edilir. Kılıç, 1965 yılında Ankara Jandarma Genel Komutanlığı Karargâhı'nda vatanî görevini yaptıktan sonra 1967 yılında Batman'da Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)'nda memuriyete devam eder. O yıllarda dışarıdan da İktisadi ve Ticari İlimleri bitirir. 1980 yılında Siirt Vakıflar Öğrenci Yurdu Müdürü olarak görev değiştirir. Bir müddet sonra da Siirt İl Kültür Müdürü olarak atanır.

1992 yılında kurulan Harran Üniversitesi'ne İdari ve Mali İşler Daire Başkanı olarak 1993 yılında geçiş yapar. Daha sonra aynı Üniversitede Genel Sekreter Yardımcısı olan Kılıç, 1997 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrılır. Yaz aylarında Hatay, kış mevsiminde de Şanlıurfa'da ikamet eden Kılıç, evli ve üç çocuk babasıdır.(1)

II- Ekrem Kılıç'ın Eserleri

Ekrem Kılıç'ın ortaokul yıllarından itibaren tarih ve edebiyatla özel ilgilendiğini yukarıda ifade etmiştik. Onun telif ettiği ilk şiiri veya ilk yazısı hakkında bir bilgimiz yok. Fakat Yeni Şiir Antolojisi'nde(2) verilen bilgilere göre Kılıç, şiir ve düzyazılarını Yeni Asya, Elif, Köprü ve Zafer gibi gazete ve dergilerde ve muhtelif takma adlarla yayımlar. Ekrem Kılıç, kendi isminde başka Seyfeddin Yağmur, dedesinin ismi olan Abdulkadir Bilgici ve Abdullah Kurudere müstear isimlerini kullanır.

Ekrem Kılıç, manzum ve mensur birçok eser yazmasına rağmen bugüne değin hiçbir eseri yayımlanmamıştır. Kılıç'ın, eserlerini tasnif ederek isimlendirmesi ve bu eserlere birer önsöz yazmış olması aslında onun eserlerini yayımlatmak isteğinin işaretidir. Fakat Kılıç'ın, eserlerini yayımlatmak için özel bir gayret içerisinde olmadığını da biliyoruz. Bunda mütevazı kişiliğinin önemli bir etken olduğunu da düşünüyoruz. Oysa Kılıç daha hayatta iken bir ehli gayret tarafından eserlerinin yayımlanması ona yapılabilecek en büyük iyiliklerden biri olacaktır.

A) Manzum Eserleri: Ekrem Kılıç'ın kitap formatı haline getirip de yayımlayamadığı manzum eserlerinin sayısı dörttür. Bunlar:

1) Bir Ayrı Âlemin Dili: Ekrem Kılıç'ın aruzla yazdığı bazı manzumelerini içeren bir eserdir. Şairin divan şiiri tarzındaki

manzumelerinin büyük çoğunluğu Ayrı Âlemin Dili adlı eserde toplanmıştır. Esere bir Önsöz de yazan şairin şu başlıklardaki şiirleri kitapta yer almaktadır: “Kendime Sitem, Şâir ve Hüzün, Şâir, Yorgun Yıllar, Yaz Akşamı, Ölüm Düşüncesi, Ölüm, Hocam, Ayrılık, Hasret, Bahar Gelsin, Bahçede Yaz, Geçmiş, İlkbahar Müjdesi, Şadırvan, İlkbahar, Oyun, Kamp, Baharda Gezinti, Terkîb-i Bend, Pervâri Yolunda, Batman Şehrine Kasîde, Siirt’in Eski Günleri, Şanlıurfa, Ahmed Dayının Hânesi, Hasta Bir Anne, Bir Sabah, Teştîr (Dr. Câhid Öney’in Gazeli), Teştîr (Dr. Câhid Öney’in Gazeli), Teştîr (Ahî Çelebi’nin Nazmı), Müstezâd Beyitler, Düşünceler, Sırr, Rûhların Hikâyesi, Üstâd Bedüzzamân, Tebliğciye, Da’vet, Ey Müslimân, Tahayyül, Dün-Bugün, Oğluma, Mektûb, Mâzî Mi?, Afvet Rab-bim, Ters Anlaşılan, Nûrlara, Akd, Na’t, El Adlû Esâsü’l-Mülk, Bitmeyen Çile, Zulüm Devâm Etmeyiz, Şikâyet, TRT-Nâme, Teşvîh (Akrostiş), Teşvîh (Akrostiş), Ebced’le Târîhler.

Kılıç, manzumelerde anlamı bilinmeyen ya da zor anlaşılan kelimelerle ilgili bir Lügatçe de kitabın sonuna eklemiştir. Bu da okuyucu için büyük bir kolaylık sağlar. Kılıç, eserine yazdığı kısa Önsöz’de şiir hakkındaki görüşleriyle birlikte birçok konuya değinir. Önsöz’ün tamamı aşağıda sunulmuştur:

“Şiiri eskilerden öğrenmiştim. Hissettiklerimi ifâde etmek isteyince, öğrendiğim yolu tercih ettim. Duygularım bir âhenk içinde doğuyorsa arûz’u; bunun dışında bir düzene uyuyorsa hece’yi seçtim. Eskilerin kullandığı hiçbir kurala uymayanlar da tabiatıyla serbest oldu.

Kaleme alınan bu duyuşlara şiir denilip denilemeyeceğine karar vermek bana düşmez. Zâten, ben de, genelde bu türe şiir denilmesi âdet olduğu için kitabıma böyle demek zorunda kaldım. Görenlerin tuhafına gitmeyeceğini bilsem, manzûme kelimesini kullanmak isterdim. Çünkü, bence bu isim, şiirden daha az iddialı.

Bu kitabımda arûzla tanzîm edilmiş manzûmelerim yer alıyor. Onların imlâsını da alışılmışın dışında bulacaksınız. Fakat tarzı, vezni, ifâdeleri, kelimeleri ve mazmunları böyle olmasını gerekli kılıyordu.

Her üç-beş yılda bir, dilden davranışa, anlayıştan yaşayışa her şeyin değişip durduğu ülkemizde, hiç olmazsa yarım yüzyıl öncesinin duyuş, söyleyiş, yazıştı belki bu kitabı da, birçok emsâlinde olduğu gibi, okunmaz ve anlaşılmaz yapacak. Ne gam! Dünyâyı düzeltmek şâir ve yazarlara mı kaldı? Biz, yaratılıştan verilen kâbiliyetlerimizin ürünlerini topluma sunmakla görevliyiz. Gerisi gücümüzün çok üstünde...

His ve mânâ âleminizde ufak bir kıvılcım çaktırabilir; incecek bir duygu telini titretebilirsem mânevî vazîfemi yerine getirmiş olurum.”

Kılıç, yukarıdaki ifadelerinde Tanzimat’tan beri tartışılan “şiir ile manzume” arasındaki farka dikkat çekerek yazdıklarının saf şiirden ziyade manzume ile ifade edilmesi gerektiğini söyler. Bu değerlendirmeler, şairin mütevazı kişiliği ile birlikte kendi şiir felsefesini ortaya koymasından önemlidir.

Bu kitaptaki bazı manzumeleri nazım şekli açısından gruplandırmak zordur. Çünkü manzumelerin çoğu farklı kafiye düzeni ve dörtlülükler halinde yazılmıştır. Bu tür şiirleri musammat başlığı altında murabba olarak değerlendirmek belki daha uygun olur kanaatindeyim. Her beyti kendi arasında kafiyeyle olan manzumeler de (Oyun, Kamp,) vardır. Fakat bunları klasik mesnevi olarak değerlendirmek çok zordur. Ancak “Pervari Yolunda, Siirt’in Eski Günleri, Şanlıurfa, Ahmed Dayı-

nın Hanesi, Hasta Bir Anne,” isimli manzumeler birer mesnevi olarak değerlendirilebilir. “Terkib-i bend” başlığı altında kaleme alınmış bir manzume ve Batman’ın övgüsünde yazılmış bir kaside kitapta yer almaktadır. Kılıç, divan şiirinde örneği az görülen taştire de eserinde yer vermiştir. Şair biri Âhî Çelebi (ö. 1523), ikisi de Dr. Câhid Öney (d. 1926-?)’e ait olan gazellerin beyitleri arasına ikişer mısra ilave edilerek taştir etmiştir. Tamamı üç bend olan Âhî Çelebi’nin gazeline yapılan taştiri aşağıya alıyoruz:

*Câhilin fahri cem-i mâl iledir,
Hodfurûşunki yâl ü bâl iledir,
Gâfilin derdi kıyl ü kâl iledir,
Ârifin izzeti kemâl iledir.*

*Aşk ü şevk ehli vecd ü hâl ister,
Kalb-i giryân, lisân-ı lâl ister,
Sanma kim ev, veled, iyâl ister,
Ne kemâl ister ü ne mâl ister.*

*Bizi gör kim, ne hâlimiz vardır,
Şol hayatdan melâlimiz vardır;
Çün, taşınmaz vebâlimiz vardır.-
Ne kemâl ü ne mâlimiz vardır.*

Ekrem Kılıç divan şiiri geleneğinden yararlandığı gibi yirminci yüzyıl âlimi Said Nursî’nin Risale-i Nur Külliyyatından da beslenir. Kılıç, eski tarz şiirlerinde sıklıkla Said Nursî ve eserlerinden bahseder. “Hakikat Çekirdekleri”nden Akdedilen Müstezâd Beyitler, “İşârâtü’l-İ’câz Fî-Mezâni’l-İlyâc” İsimli Eserin İbâdet Bahsi Mukaddimesi’nden Akd Edilmiştir.” Notu düşürülen manzumeler bunun bariz bir göstergesi olduğu gibi “Nurlara” isimli şiirde de bu husus açıkça ifade edilmiştir:

*Bu bir gerçek: ne yazmışsam Senindir.
Fikirler öz malın, sesler sesindir.*

*Hakikatler parıldar Sende her an;
Sönük bir lem’adır şi’rim ziyândan.*

*Şiir dersem, bilirsin, san’atim yok.
Şiir kim, ben kimim?.. Hiç tâkatim yok.*

*Fakat yokluk belâsından bütün hâl;
Ne Âkif var ki haykırısın, ne İkbâl!*

*Senin da’vânda lâzım böyle bir ses;
-Muvakkat bir zaman- Sen kalma bîkes*

*Deyip yazdım beş – on mısra’-ı nâlân.
Ne mısra’lar! Karîhamdan perîşân.*

Aruz veznine vukufiyeti olan Kılıç, Bir Ayrı Âlemin Dili adlı kitaptaki manzumelerde aruzun 19 farklı kalıplarını kullanmıştır. Şairin söz konusu eserdeki manzumelerde kullandığı aruz kalıpları ve şiir sayıları aşağıda sunulmuştur:

*fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilün 9
fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilün 4
fâ’ ilâtün fa’ ilün 1
fe’ ilâtün fe’ ilâtün fe’ ilâtün fe’ ilün 10
fe’ ilâtün fe’ ilâtün fe’ ilün 1
fe’ ilâtün mefâ’ ilün fe’ ilün 2
mef’ ülü fâ’ ilâtü mefâ’ ilü fâ’ ilün 10
mef’ ülü mefâ’ ilü fe’ ülün 6*

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün 12
mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün 4
mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün 8
mefâ'ilün mefâ'ilün 1
mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün 5
mefâ'ilün mefâ'ilün 5
mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün 2
müfte'ilün mefâ'ilün 1
müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün 1
müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün 2
mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilün fâ' 1

Kılıç, kaleme aldığı manzumelerin birçoğunun altına tarih yazmayı ihmal etmez. Buna göre şairin en eski tarihli manzumesi, 25 Ağustos 1970 doğumlu oğlu Ömer Said için Ocak 1972'de yazdığı üç beyitlik tarih manzumesidir. Örnek olması açısından şairin ilk manzumesini aşağıda sunuyoruz:

"Oğlum Ömer Said (25 Ağustos 1970, 22 Cemâziye'l-âhir 1390)

Bunda milâdî ve hicrî târihin var, ey oğul!
Sonda tamdır; ondan evvel: kat, hesâb et, öyle bul!
Doğdu oğlum; kıl SÂİD hem, ÖMR-i müzdâd ihsan et.
Hâdimü'l-Kur'ân ve'l-îmân, her umûrun âsân et.
Adl ü hikmet, ilm ü irfân ver îlâhî; kat ŞEREF.
Ahde Sâdik, Hakka Mâil, Bir Mücâhid İnsan Et!(3) [*]

Aynı yılın Şubat ayında "Ahmed Dayının Hânesi, Tebliğci-ye ve Davet" başlıklı şiirler yazılmıştır. Bir ay sonra yani Mart 1972'de de "Şikayet, Oğluma" isimli manzumeler kaleme alınmıştır. Lise yıllarından itibaren şiir yazdığını öğrendiğimiz Kılıç'ın ilk şiir denemelerini bu kitaba almadığı anlaşılıyor. Bu da şairin gençlik dönemine ait şiirlerini beğenmediği, ya da ez azından yayınlamak istemediği kanaatini uyandırır.

Kılıç'ın her ne kadar Risâle-i Nurların etkisinde kalarak şiir yazdığı anlaşılıyorsa da şairin şiir alanında etkilendiği başka birçok şair vardır. Bunlar Nef'î (ö. 1635), M. Âkif (ö.1936), Yahya Kemal (ö. 1958), Ahmet Haşim (ö. 1933) vs'dir. Şairin, Mehmet Akif Ersoy'un manzum hikâye tarzından esinlenerek yazdığı anlaşılan "Ahmed Dayının Hânesi" başlıklı manzume de tam bir aile trajedisi anlatılmaktadır. Akif'in "Seyfi Baba" adlı şiirine benzerlik gösteren manzumedan bazı beyitleri aşağıda sunuyoruz:

Yağıyor kar sulu-sepken, vakit akşam üzeri.
Yine poyraz esiyor buz gibi, dondurdu yeri.

Üşümüş gölgelerin evlere kaçmakta çoğu;
Yanaşıp mangala, az-çok, unuturlar soğuşu.

Gelecek yorgun, adam şimdi namazdan çıkarak,
Sedirin üstüne bağdaş kurarak yaslanacak.

Oda sessiz, yatıyor yerde zayıf bir bebecik:
Görünen yerleri etsiz, sanılır sâde kemik...

İki-üç minderin üstünde yatar hasta kızı;
Koyuyor yaşlı kadın sofraya ekmekle tuzu.

Bu küçük ev bizim Ahmed Dayının hânesidir.
Yatalak bir kızı vardır, çocuğun annesidir.

Düğününden iki ay geçti mi, bilmem, aradan;
Sapasağlamken adam, gitdi göçüp dünyâdan.

Kocasından bu şekil ayrılarak geldi kızı,
İki aylık gebe hem; hâli yürekler acısı...

İyi insan idi Mehmed.. yapıp kulluğunu
Yaşayıp gitdi, helâlden yiyerek bulduğunu.

Dediler ismine Mehmed, babasından vasiyet.
Doğuşundan beri çekmekte çocuk bin eziyet.

Kederinden ana hep hasta yatar, ağlayarak;
Geçirip felç mi nedir, düşdü ki, evlerden irak!

Ufacıkdır daha Mehmed.. bakım ister ona da;
Ama, n'etsin ki, çekilmiş memeden süt anada...

Para yokdur süt alınsın, bebek ekmek de yemez.
Yiyecek var mı ki versin! Tıkanır söyleyemez...

Büyük oğlan giderek âilesinden uzağa
Bırakır arkada bir yaşlı peder, yaşlı ana.

Seneler var ki haber yok; ne bir adres bulunur.
Gelecektir, diye mahzûn iki insan avunur.

Eve lâzım yiyecek bir-iki ekmekle şeker;
Onu bulmak ne zor olmuş! Odun, ondan da beter...

Mesnevi nazım şekliyle yazılan manzumedan aruz kusurları yok denecek kadar azdır. Bu husus, Mehmet Akif ve Tefvik Fikret (ö.1915)'in Türkçeyi aruza uydurmadaki başarısı kadar olmasa da Kılıç'ın bu yoldaki başarısını gösterir.

Bir Aynı Âlemin Dili isimli şiir kitabındaki manzumelerde işlenen temalar başlıklarından da anlaşıldığı gibi çeşitlilik arz etmektedir. Sitem, hüznün, ölüm, doğa, derunî hisler, yaşama sevinci, karamsarlık, nasihat, Allah ve Peygamber sevgisi, vatan, millet ve insan sevgisi gibi temalar işlenmiştir.

Kılıç, "Kendime Sitem, Şair ve Hüznün, Yorgun Yıllar, Yaz Akşamı, Ölüm Düşüncesi, Ölüm ve Geçmiş" başlıklı şiirlerinde şahsi yönüne, duygu ve düşünce âlemine, ruh dünyasına fazlaca yer verdiği görülür. Şair bu şiirlerinde "ben" kişi zamirini ve birinci teklik şahıs ekini çok kullanır. Bu ifadelerde şairin içinde bulunduğu ruh halini de sezinlemek mümkündür. Onun "Tahayyül" isimli şiirinin

"Bâzı günler beni bir böyle tuhaf duygu sarar:
Pek ümitsiz olurum, ufkumu zulmet kaplar.

Bir tesellî bulabilmek ne kadar zordur o an,
Yeysin kolları sıkıldıkça sıkar her yandan...

Bakdığım her yöne bir başka vehim düşmüşdür:
Bu ne korkunç, kötü kâbûs; ne fecî' bir düşdür!"

mısralarında şairin gelgitler yaşadığını, ümitsizliğe kapılıp karamsar bir ruh haline büründüğünü, şairin kendi ifadeyle "kâbus" gördüğünü anlıyoruz. Oysa şairin "Bahar Gel-sin", "İlkbahar Müjdesi", "İlkbahar", "Oyun", "Baharda Gezinti" gibi şiirlerinde mutluluk, insan ve doğa sevgisi işlendiği gibi bir yaratıcının varlığına da dikkat çekilir. Onun "İlk Bahar Müjdesi" adlı şiirinden:

Toprak deęiřdi rengini, bozken, yeřillenip;
Binbir çiçek örüp dokuyor renk renk ip.
Kırlar bahârî karşılıyor, seyri çok garip...

Kalbimde bir ılık heyecan müjdeleri seni,
Ey tatlı ilkbahar, yüreğim hisseder seni

Ölmüşdü bahçemizde kışın her ağaç, çiçek.
Sandım ki, hiç dirilmeyecek kuş, sinek, böcek!
Kim can verip ölenleri tekrar diriltecek?!

Evelce kim yarattı, düşün, yokdu hiç biri:
Çok sevdiğin şu gökleri, can verdiğin yeri...

Şiirlerde birbirine zıt bir mahiyet teşkil eden ümit ve ümitsizlik, yaşama sevinci ve karamsarlık hali hemen hisseditir. Bu durum, bir müminin "havî ile reca (korku ve ümit)" arasında yaşamaması gerekliliğinin bir tezahürü olarak değerlendirilebilir. Çünkü şair, şiirlerinde Allah'a tam bir teslimiyet ve tevekkül içerisinde. Dolayısıyla sıkıntıda da mutlulukta da ümidini yitirmeyen Kılıç yaşama inancına sınıksız bağlı bir kimsedir.

Kılıç, edebiyat, sanat ve fikir dünyasındaki bazı şahıslara ithaf etmek üzere şiirler yazmıştır. Yahya Kemal Beyatlı, Cumhuriyet Kılıççıoğlu (d. 1938-..), Yılmaz Öztuna (ö. 1912) bunlardan bir kaçıdır. Yahya Kemal Beyatlı için kaleme alınmış olan şiir en dikkat çekici olanıdır. Söz konusu şiirde, Yahya Kemal'in şiirdeki kudretine değinilmiş, onun şiir dilinin efsunlu ve ayrı bir âlemin dili olduğu ifade edilmiştir. Şairin 16.11. 1981 tarihinde kaleme alıp Yahya Kemal'e ithaf ettiği şiiri şöyledir:

Her gün duyup işitdiğimiz sözler olsa da,
Ma'nâsı, tavrı, şivesi bambaşka bir sadâ,
Bir ayrı âlemin dili, efsunlu bir lisân
Şi'rinde mûsikî olup etrafı sarmada...

Mısra'larında çınlayan âhenkli nağmeler
Dillerde söylenir ve gönüllerde akseder;
Titre uzakda hâtıralar bir hayâl gibi,
Ruhlarda ürperiş dolu bir his gelip geçer...

Bir mânevî cihân açarak rûha kudretin,
Her şey erir o lahza sükûnunda uzletin,
Yorgun düşen omuzlarımız şimdi dinlenir;
Artık durur zaman, sezilir zevki cennetin...

Ekrem Kılıç'ın Yahya Kemal'e şiir ithaf etmiş olması ondan etkilendiğinin de bir göstergesidir. Mazi ve tarih Yahya Kemal'in şiirlerinde üzerinde durduğu en önemli konulardan biridir. Kılıç'ın "Hasret" isimli manzumesinin aşağıdaki mısra-larında Yahya Kemal'in şiirlerinde ifadesini bulan Osmanlı'nın Balkanlardaki fetihlerinin ayak seslerini duyar gibiyiz.

O yağız çehre; başda tolga-sarık.
Bir kılıç darbesiyle göğsü yarık.
Gök mü, kaftan mı böyle kıpkızarık?
Sanki, yâkutla süslüdür mintan!

Atının nallarında bin şimşek
Doldurur âsumânî gürleyerek!

Kûs-i mehter olur akında yürek
Çok uzaklardan akseder: dan! dan!

Kılıç, bazı şiirlerinde de Ahmet Haşim'in şiirlerinde kullandığı imgeleri kullanır ve böylece onun üslubuna yaklaşır. Aşağıdaki "Yaz Akşamı" adlı şiirde geçen, "ufuk, güneş, akşam, gök, gül" gibi ateşi çağrıştıran kelimeler, Ahmet Haşim'in şiirini dolayısıyla Şeyh Gâlib'i anımsatır:

Ufuklar hep tutuşmuştur
Güneş gül gül açar akşam
Benim kalbim de bir kuştur
Kanatlanmış uçar, akşam

Nasıl maviydi, berraktı
Şu yanmış gök, biraz evvel
Güneş canlıydı, parlaktı
Uzaktan şimdi sallar el

Yazın bambaşkadır akşam
O yorgun gün veda eyler
Yanar her evde birkaç cam
Vefa borçtur; eda eyler...

Ekrem Kılıç'ın 1967 yılında Batman Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nda memur olarak çalıştığını yukarıda bahsetmiştik. O tarihlerde Siirt'e bağlı küçük bir ilçe olan Batman'ın içinde bulunduğu fiziki şartların ne kadar kötü olduğu şairin kaleme aldığı "Batman Kasidesi"nden anlıyoruz. Kaside her ne kadar övgü şiiri olsa da burada şehir adeta yerilmiştir. Şehir tarihi açısından ilgi çeken kasidenin bazı beyitlerini aşağıda sunuyoruz:

Bu şehre ki Batman denilür hayli zamandır;
Ma'nâ bu ki: bir kez batanın hâli yamandır!

Her kûsesi başdan başa çöpler ile kaplı,
Her zerre havâsındaki sırf toz ve dumandır!

Kış geldi mi, bir başka olur bizde sokaklar:
Her ev leb-i deryâ, yalı; her arsa limandır.

Pek bol bulunur bizde ya, kullanmayız asfalt;
Tutkal gibidür balçığımız, çizme yutandır.

Çöplükleri teftiş eden ol kare sinekler,
Bir serçe kadar besli ve tonbul, kocamandır!

Gündüz çekilüp dinlenerek saldırur akşam;
Pek can yakar ol sivrisinek, sevdiği kandur.

Kılıç'ın söz konusu kasidesinde bazı kelime ve eklerin Eski Anadolu Türkçesi fonetiği ile yazılmış olması ilgi çekicidir.

Şair, Batman'daki gözlemlerinin ürünü olan "Batman Şehrine Kaside"nin dışında Siirt ve Şanlıurfa'daki memuriyeti sırasında edindiği izlenimlerini de şiirleştirir. Cumhuriyet Kılıççıoğlu'na ithafen yazılan "Siirt'in Eski Günleri" adlı manzume şairin Siirt ile ilgili müşahadeleri açısından kayda değerdir.

Kılıç, Siirt'teki memuriyetinden sonra Şanlıurfa'da 1992'de kurulan Harran Üniversitesi'nde memuriyete devam

eder. 1994 yılında da "Cihat Kürkçüoğlu'nun hazırladığı Ruha'dan Urfa'ya ve Şanlıurfa albümlerine bakarken" notunun yazıldığı "ŞANLIURFA" isimli manzumesini kaleme alır. Söz konusu şiirde şehrin tarihi arka planı üzerinde durularak adeta şehrin monografisi ortaya konur:

Bir belde ki, her din ve kavim mutlu ve râzî;
Şan vermededir Urfa'da insanlığa mâzî:

Târîhe geçen bunca krallar, derebeyler,
Şöhretli kumandan ve hükümdâr, nice beyler,

Binlerce meşâyîh, ilim erbâbı, velîler,
Fâzıl ve saîd onca şahıs, onca nebîler...

Hemşehridir İbrâhim'i, Eyyûb'u, Şuayb'ı..
Nemrûd'u, ne gam, olsa da artık bütün aybı!

Kılıç'ın divan şiiri geleneğine bağlı kalarak yazdığı tarih kıtaları da önem arz etmektedir. Onun Aynı Bir Âlemîn Dili adlı kitabına dâhil ettiği tarihlerin sayısı otuzüçtür. Bu tarihlerin bir kısmı şairin çocukları ve torunlarının doğumu için yazılmıştır. Kılıç'ın tarih kıtaları sırasıyla şunlardır: "Oğlu Ömer Said, kızı Emine (2), kızı Tuba (2), torunları Süeda, Asûde, Müslim, Selvanur, İnci Gülsüm, Safa Kerem, bunun yanında Necmettin Şaihiner'in Said ve Enes Seyda adındaki oğullarının doğumu, Said Nursi (2), Tahiri Mutlu, Ekrem Hakkı Ayverdi, Molla Hamid Ekinci, Nazım Gökçek, M. Emin Birinci, Hilmi Doğan'ın vefatları üzerine, Dr.Leyla Elbruz'un Vakıflar Genel Müdürü oluşu münasebetiyle, Batman'ın Beşiri ilçesi Belediye Hama-mi'nin yapılışı için, Harran Üniversitesi'nin düşürülen tarihler.

Şanlıurfa İli Kültür, Eğitim, Sanat Ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) Tarafından Yaptırılan Hz. İbrahim (As) Dergâhı Çevre Düzenleme Projesinin 11 Nisan 1997 Tarihinde Yapılan Açılışı İçin Ebcad Hesâbiyle Düşürülen Tarih Manzûmesi

[fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün] (4)
Çifte bayramdır bu yıl Onbir Nisan;
İşte ŞURKAV'dan diğer bir armağan:

Hissederken halka hizmet sevgisi,
Açdı "Bismillâh"la Vâfî, te'sisi...

Enbiyâ şehrinde, sorsan her kime,
Der ki: "Lâyık bir makam, İbrâhim'e (as)..."

Milletindir gerçi himmet, devletin;
Sa'yi meşkûr olsun ehl-i gayretin...

Türlü îmâr hamlesinden Urfa'nın
Bahsedip, imkânı yokdur saymanın...

Hizmet etmiş her dönem bir hayli zât:
Kendi yok; âsârı hâlâ ber-hayât...

Başlayıp târîhde ŞURKAV devresi,
Yazdı: tanzîm oldu dergâh çevresi... [4]

Son mısraın Osmanlıca yazılışında harflerin ebcad değerlerinin toplamı 1997'dir.

[4] Tam târîh

Ayrıca şair, 2007 ve 2008 yılında kendisinin vefat edeceğini düşünerek birer tarih yazar. Fakat emri Hak vuku bulmayınca bu tarihlerin üzerine iptal diye not düşürülmüş. Şairin kendisi için yazdığı tarihlerden birini örnek olarak verelim:

"Eller için hesâb edivermek hüner değil,
Târîh: ölüm-doğum diye ebcadde; böyle bil...
Afveyle Sen bu mücrimi, "YÂ GÂFİRE'L-HATÂ"!

Yazsın bugün de mevtime târîh; gelip "CELİL" ... (2007 mî-lâdî) (5)

Yukarıdaki tarih kıtasında da görüldüğü gibi şair, düşürdüğü tarihlerdeki kapalı hususlarla ilgili okuyucuya bilgi vermeyi ihmal etmez. Arapça ibarelerin anlamını verdiği gibi ta'miyeli tarihlerin izahını da yapar.

Yakınlarına ahlakî ve dinî öğütler vermekten geri durmayan Kılıç, "pend-name/nasihat-nâme" türü şiirler de yazar. "Oğluma" başlıklı şiiri bu türdendir. Divan şiirinde önemli bir yer tutan "pend-name ya da nasihat-nâme" türü, özellikle 17. yüzyıl şairi Urfalı Nâbî (ö.1712)'nin oğlu Ebulhayr Mehmed'e nasihat etmek üzere yazdığı "Hayriyye" (6) adlı mesnevi ile zirveye ulaşmıştır. Gelenekten beslenen ve geleneği devam ettiren Ekrem Kılıç da "Oğluma" adlı şiirinde ilk çocuğu Ömer Said'e iyi bir kul olması için nasihatde bulunur. Manzumeden alınmış iki beyit aşağıdadır:

Ömer, yavrum! Bu birkaç söz babandan bir nasihatdır:
Vazîfen, evvelâ Allâh'a îmândır, itâatdır.

***

Elin, ağzın, gözün, aklın.. çalışsın Hakk'a hizmetde;
Eşin-dostun, konun-komşun bulunsunlar selâmetde.

Kılıç, Hz. Peygambere övgü şiiri olan bir na't de kaleme almıştır. Risale-i Nur'dan ilham alınarak yazıldığı anlaşılan manzumedede Allah'ı tarif eden üç külli muarriften bahsedilmiş ve bu tarif edicilerden biri olan Hz. Peygamber üzerinde durulmuştur. Şiirin tamamı yirmi altı beyit olup aşağıda birkaç örnek beyit sunulmuştur:

Üç büyük, küllî muarrif Hakk'ı tam ta'rîf eder:
Başda Kur'ân, sonra görmüş olduğun göklerle yer.

Âyet âyet zerrelere bir kitabdır kâinât;
İşte ondan sor ki: "Kimdir Hâlik'in?" bir bak, ne der?

Sonra meydân, Rahmeten li'l- âlemîndir, evet,
Âyete'l- kübrâsı kevnin, Zât-ı Ahmed, serbeser...

Yukarıdaki na't-i şerifin yanında şairin, Hz. Ömer'in "El-Adlû Esâsü'l-Mülk" (Adalet mülkün temelidir) sözü üzerine yazdığı bir uzun manzumesi de vardır. Adaletin timsali Hz. Ömer'in bu sözünden yola çıkan şair, insanın var oluşundan günümüze kadar adaletin toplumdaki yeri ve adaletsizliğin yol açtığı haksızlıklar üzerinde durmuştur. Bilindiği gibi adalet, toplumların var olmasını sağlayan, haklıya hakkını; haksıza da cezasını veren bir anlayıştır. Özel anlamda insanın, genel anlamda milletlerin ve dünyanın binası adalet üzerine kurulmuştur. Şair:

"Kim yıkdı o dev imparatorlukları böyle?
İbretle araştı, oku tarihi de şöyle..."

16.3.1997

diyerek insanları bu konuda düşünmeye sevk eden bir tavır sergiler. Şiirin tümü okunduğunda dünya tarihinde zulümleriyle tanınan kişiler yerilmiş ve adaletin iman ve Allah'a istinad etmekle gerçekleşeceğine değinilmiştir.

"Allâh'a dayandım; beni aslâ yıkamazsın!

Yüksekdir o bağ; derk edemezsin, çıkamazsın!...

Ekrem Kılıç, yakın tarihimizde meydana gelen olağandışı hadiselerle şahitlik ettiğinden o devrin baskıcı zihniyetini şiirlerinde eleştirir. 12 Mart 1970 askeri muhtıradan sonraki hak ihlallerini konu alan "Yalancının Mumu, Bitmeyen Çiile, Zulüm Devam Etmez, Şikâyet, Trt-name" isimli şiirler kaleme alınır. Şair bu manzumelerde hadiseleri sorgular, hicveder ve yapılanlardan yakınır. Kısaca şair bu şiirlerinde sosyal eleştiride bulunur ve insanları düşünmeye, sorgulamaya sevk eder. "Zulüm Devam Etmez" adlı manzumeden aldığımız şu mısralar okunmaya değerdir:

"Tutun, atın şunu zindânın en derin yerine!

Pranga vurmali lâkin diliyle ellerine!

Yobaz bu! Koş! Menemen! İrticâ! Otuzbir Mart!

Yaşatma! Vur! Uzanan dil de, baş da olsa kopart!

Vurun; fakat beni son def'a dinleyin bir az:

Ben ölmüşüm ne çıkar! Hak susar mı hiç? Susmaz!..."

Ekrem Kılıç'ın, Bir Ayrı Âlemin Dili adlı şiir kitabında, mısraların ilk harflerinin yukarıdan aşağıya doğru sıralanmasıyla anlamlı bir sözcük veya özel bir isim ortaya çıkacak şekilde tertip edilmiş iki akrostiş (muvaşşah veya istihrac)(7) yer almaktadır. Şairin ilk akrostişinde kendi adı ve soyadı "Ekrem Kılıç"; ikincisinde ise oğlu "Ömer Said" adı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ikinci akrostiş, örneklerine daha çok Halk şiirinde rastlanan "satranç"(8) tarzı bir manzumedir. Şairin sanat gücünü ortaya koyan muvaşşah aşağıda sunulmuştur:

TEVŞİH (AKROSTİŞ)

Ömrü pek çok meyve versin, evvel – âhir, Rabbenâ

Meyve versin, rahmetinden dâimâ kılsan atâ... .

Evvel – âhir, dâimâ olsun refik ihlâs verâ',

Rabbenâ, kılsan atâ: ihlâs, verâ' Sen, oğluma..

Söyle niçin ağlıyorsun, inliyorsun, dertlisin?

Ağlıyorsun, çünkü: mazlûm milletin ağlar senin.

İnliyorsun; milletin me'yûs olan, öz milletin

Dertlisin: ağlar senin öz milletin âtî için!..."

2) Bir Gül Sunabildik: Ekrem Kılıç'ın aruz vezniyle yazdığı manzumelerinin toplandığı ikinci şiir kitabı Bir Gül Sunabildik adını taşır. Dörder mısralık şiirlerini bu kitabında bir araya getiren Kılıç, yazdığı Önsöz'de bazı değerlendirmelerde bulunur:

"Arûz vezni ile yazdığım bu dörder mısra'lık şiirleri, arûzla yazılan diğer manzumelerden ayrı bir kitapta toplamak istedim. Bence, bunların büyük bir kısmı, diğerlerine göre daha âhenkli, daha şiire yakın..."

Kısa oluşları, anlatıma kolaylık ve berraklık veriyor, kanâatindeyim. Eski tarzdaki dörder mısra'lı şiirlerin arasına, yeni tarzda dörtlükleri de kattım.

Dalgaları biteviye oynayan denizin yakamozları gibi bir anlık duyular; titreşen yıldızlar gibi geçici sezisleri mısra'larla zabtetmeğe çalıştım. Bazen, anlam duyguyu yendi; bazen de, mânâ ses ve âhenge kurban gitti.

Yazdıklarımın san'atkârâne olmasını elbette isterdim. Fakat, edebiyâtın bu dalı öyle büyük san'atkârlar gördü ki, bizim gibi, klasik edebiyâtın son nefeslerine ancak yetişen nesle, yapabilecek fazla bir iş kalmadı.

Yine de, böyle bir ummanda birkaç kulaç atabilmiş olmanın bahtiyârlığını tatmak büyük bir saâdet..."

Umarım, Sizlerle bazı mısra'larda paylaşabileceğimiz duygularımız bulunur."

Kılıç'ın yukarıdaki ifadelerinden anlaşıldığı üzere bu ki-taptaki şiirler diğerlerine göre daha ahenkli ve şiire daha yakındır. Yine şiirlerin kısa olması anlatıma kolaylık ve berraklık verdiği kanaatindedir. Bu manzumelerin anlık bir sezisle ortaya çıktığını söyleyen Kılıç, yazdıkları şiirlerin, klasik edebiyâtın usta şairlerinin ürünleri karşısında sönük kaldığının farkındadır. Dolayısıyla bu alanda yapılacak fazla bir işin olmadığına da bilincindedir.

Ekrem Kılıç'ın Bir Gül Sunabildik isimli şiir kitabında 70 kıt'a, 66 nazm, 26 tuyuğ, 90 ruba'i ve 34 adet dörtlük yer almaktadır. Hacim bakımından bir Divançeyi andıran bu eserde toplam 286 adet dörtlük bulunmaktadır. Bu dörtlüklerin büyük bir çoğunluğu 1970-1980 yılları arasında tanzim edilmiştir. Şairin bu tarz manzumeler yazmağa devam ettiğini ve bazı haber sitelerinde bu şiirlerini yayımladığını biliyoruz. Dolayısıyla Kılıç'ın tüm dörtlükleri bu eserde yer almamaktadır. Aruzla yazılan bu dörtlüklerin bir kısmı zorlama olduğu bir kısmı da gerçekten akıcı ve şiirseldir. Hemen hemen her konuda kalem oynatan bir şairin bu duruma düşmesi gayet tabiidir. Şairin bu kitabındaki hiciv manzumeleri de ilgi çekicidir. Hiciv kıt'aları arasında yer alan ve 24.5.1978 tarihinde yazılan (TRT iktidâra çalışıyor.) konulu hiciv şöyledir:

Radyo zâten çalışır şahsınıza,

Televizyon dahi reklam ediyor.

Ne vakit olmasa ceryan, millet

Dinlenip şöylece bayram ediyor...

Şairin hiciv şiirleri okunduğça, toplumun her kesiminin sorunlarına sanatı vasıtasıyla dikkat çektiği görülür. Hiciv şiirlerinde iktidar ve muhalefet partileri, işveren sendikaları, öğretmenler, doktorlar, eğitim sistemi, memurlar, tüccarlar, talebeler, gazeteciler, azınlıklar, milletvekilleri gibi sosyal ve siyasal birçok konu işlenir. "Sendika" başlıklı şiir aşağıdadır:

"Hizmet etmek için gerekli." denir;

Kesilen âidât ne hoşça yenir!

Seçilir gerçi reyle sendikacı,

Parazitdir, hep işçiden geçinir..."

Ekrem Kılıç, bu şiir kitabında da çok farklı aruz kalıplarını kullanır. Türkçe ifadeler çok kullanılmasına rağmen manzumelerdeki imale ve zihafklar pek azdır. Bu da şairin aruzu Türkçeye uyarlamadaki başarısının göstergesidir.

Kılıç, diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de dini muhtevaya ağırlık vermiştir. Manzumelerde din, tasavvuf, felsefe, gençlik, ramazan, zamandan şikâyet, pişmanlık, ölüm, haşir ve toplumsal aksaklıklar gibi temalar işlenmiştir. Şair şiirlerinde dini konuları neden bu kadar sıklıkla kullandığını aşağıdaki rubâ'isinde şöyle ifade eder:

"Çoklar bana sormakda: "Neden her şi'r'in

Mevzûu ya ahlâk, ya îmân ya da dîn?..."

Beş yüz senedir sürdü bu lâkaydi, derim;

Yetmez mi ki artık? Geliyor yevmiddîn!"

Ekrem Kılıç'ın Veysel Karanî övgüsünde yazdığı iki manzumeden biri Alaaddin Yavaşca tarafından "Sâz-kâr" makamında; diğeri de İsmail Baha Sürelsan tarafından "Bestenigâr" makamında ilahi formunda bestelenmiştir.

Şair Kılıç'ın bu eserindeki bazı ruba'ileri de ithafen yazılmıştır. Başta Hz. Peygamber, olmak üzere Veysel Karanî, Said Nursî, Necmeddin Şahiner, Mâhir İz ve Dr. Câhid Öney gibi edebiyat ve fikir adamlarına ithaf edilmiştir. Hz. Muhammed'e hitaben yazılan ruba'î şöyledir:

İnsanlığı öğretmeğe geldin bize, Sen!
İnkârı ve isyânı getirdin dize, Sen!
Kulsun ve resûlsün; buna Kur'ân şâhîd.
Gösterme, yeter, başkaca bir mu'cize, Sen...

Şairimiz bazı manzumelerinde âyet ve hadîs meallerine veya hadîsin Arapça ifade şekline yer verir. Klasik edebiyatta "iktibas" adıyla bilinen bu edebi sanatı Kılıç üç yerde kullanır. Bunlar "La taknetu min rahmetillah (Allah'ın rahmetinden ümit kesme)", "Essabru miftahi'l-ferec (sabr rahatlığın anahtarıdır.)", "İnnemel amalu bi'n-niyeti (ameller niyetlere göredir.)" dir.

Tevfik Fikret'in, Mehmet Âkif için yazdığı ve "Tarih-i Kadime Zeyl"inin son mısrası olan "Sen ne dersin buna, ey Molla Sırat!" ifadesi üzerine Kılıç, şu hiciv kitasını yazar:

"Koca Âkif ne demiş, bilmiyorum.
Acırım ben sana, kızmak yerine.
İstemez çünkü ne te'vil, ne yorum;
Küfrün ikrârı derim, sözlerine..."

3) Bir Gün Göklere de Kavuşacağız: Ekrem Kılıç'ın hece ölçüsüyle kaleme aldığı şiirlerinin toplandığı bir eserdir. Kitapta toplam otuz sekiz adet şiir yer alıp başlıkları aşağıdaki gibidir: "Hayat, Akşam, Ey Gönül, Şükür, Hüzün, Bilmiyorum, Hâlâ Mı Darwin, Huzur, İnziva, Ha- zan, Yaz, Eski Günler, Cınayete Mehdiye, Ansızın Gelen, Ümit, Abdülbasit Abdüssamed, Kur'an Dinliyorken, Yıkılan Mezâr, Şanlı Ceddim, Bunlar Benim Atalarım, Ninni, Bahar, Hiç Bitmeyen, Çocuk ve Anne, Allah Birdir, Söz, İşte Gerçek Öğretmen, Yağmurdan Birliğe, Şefkat Mâdeni: Anne, Anne, Sevgili Babacığım, Manzûmeler, Vakıf, Nedir Vakıf, Vakfı Yaşat, Sen de Sahip Çık Artık, Koru Yıkırma Yıkma, Kültür Mirası, Müze."

Bu şiirlerin yirmi beşi en çok tercih edilen 11'li hece ölçüsüyle, yedisi 14'lü, dördü 8'li, ikisi de 7'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Şairin "Hüzün" adlı şiirini aşağıda sunuyoruz:

Can çekişen yapraklar savrulurken rüzgârla,
İndi toprağa uyku gelen bu sonbaharla.
Baş başa kaldı gönül güzel hâtıralarla,
O geçen yaz günleri geri gelmezmiş gibi...
***
Sarardı hep tabîat, soldu bütün çiçekler.
Ebedî yaz gününün hasretini çekerler.
Ölümden sonraki o dirilmeyi beklerler.
Yalnız çam kaldı yeşil, solmak bilmezmiş gibi...
***

Dindi kurbağaların kahkahalı şen sesi.
Dün uçu üstümüzden son leylek kâfilesi.
Cırcır böceklerinin bitti sanki nefesi.
Göğün yüzü asıldı, aslâ gülmezmiş gibi...

4) Ağız Tadı: Şairin serbest tarzdaki şiirlerinin bir araya toplanmasıyla meydana gelmiş bir şiir kitabıdır. Bu kitap, şairin aruz ve hece ile yazılan şiirlerin yer aldığı kitaplar kadar hacimli değildir. Eserin Önsöz'ünde şair, "Bu kitapta topladıklarım, duygularımın klasik tarzda her hangi bir şekle ve ölçüye sığmayan ifâdeleridir." şeklinde açıklamada bulunur. Bu ifadeyle aynı zamanda serbest tarz şiirin tanımını da yapan Kılıç, otuz üç adet şiirinin bazısında ahengi bazısında da anlamı ön plana çıkararak ruh âlemini etkileyen halleri şiirleştirmiştir. Bu kitapta, diğer şiir kitaplarında olduğu gibi dini ve sosyal muhtevalı şiirler yer alır.

Kitaba ismi verilen ve ilk sırada yer alan "Ağız Tadı" adlı şiir şöyledir:

Üstümüzde gök,
Altımızda toprak;
Ağaçlar dal dal,
Yaprak yaprak...
Ağzımızda tat,
Vücûdumuzda sıhhat...
Güzel şey yaşamak!
B) Mensur Eserleri:

Ekrem Kılıç, düzyazılarını üç ayrı kitapta toplamıştır. Yazarın bu üç mensur eseri de maalesef bugüne kadar yayımlanmamıştır. Ancak bu üç eserde yer alan deneme, sohbet ve makaleler, yazarın bir kısmı önceki yıllarda Yeni Asya Gazetesi'ndeki haftalık yazılarından oluşur. Bu yazıların günlük yayımlanan bir gazetede yayımlanmış olması işlenen konuların da çeşitliliğini beraberinde getirir. Dolayısıyla mensur eserlerdeki yazılarda işlenen konular din, kültür, sosyal, toplumsal aksaklıklar ve bununla ilgili çözüm önerileri ile dil ve edebiyat sorunlarıdır. Kılıç'ın mensur eserleri şunlardır:

1) Seyir Defterimden Sayfalar: Eserde deneme türünde yirmi dört, sohbet türünde on iki, makale türünde de dokuz yazı bulunmaktadır. Bu kitapta yer alan yazıların adları şöyledir: "İlk Yaprak, Bıraktıklarımız, Karanlık, Sonsuzluk, Hedef, Tutumluluk, İtâat, Cesâret, Müjdecî Kuşlar, Bilinmeyen Adada, Ayrı Bir Dünyâ, Suç ve Cezâ, Karantina, İhmal, Hırs ve Köleleri, Bâtil İnanışlar, Kazâzede, Zâlim Hükümdar, Dostluk, Yıldızlar, Batakılık, Bekleyiş, Kargaşa, Savaş, Savunma, Barış, Yaşlılık, Ölüm, Çalışmak, Tahammül, Kabalık, Alışkanlıklar, Tenkit, Hâfıza, Lisan, Dilimizin, Serencâmı, Dil Yarısı, Lisan Üstüne Dert Söyletir, Gücü, Levhalar, Siz Türkçe'nin Fringalyanca Lehçesini Biliyor Musunuz?, Seslerimize Dâir, Zevkler Tartışılmaz mı, Bir Vedâ Yazısı."

Görüldüğü gibi buradaki yazıların çoğu dil, dildeki sorunlar ve edebiyatla ilgilidir. Yazar büyük bir duyarlılıkla dildeki tasfiye hareketlerine ve yozlaşmaya karşı tavır sergileyerek dilin milli ve manevî değerlerimizle irtibatlı olmasına tavsiye eder. Onun "Lisan Üstüne" adlı makalesinde şu ifadeleri ilginçtir: "Lisânımızın bugünkü durumu, neredeyse, vebâ salgını gibi... Bulaştığı şahsın ifâde dünyâsını alt-üst ediyor. Pek çok kavramı belirleyen kelimeler, ya eski dilden kalma olduğundan atılmış, yerine ne idüğü belirsiz sözcükler uydurulmuş veya Avrupa kültüründen özenle seçilerek çağdaş kelimeler bulunmuştur. Tabîî, kökü millî ve mânevî değerlerimizle irtibatlı olmamak şartıyla, gerektiğinde doğu kaynaklarından faydalanmakta bir beis görülmemiştir."

2) Kâğıt: Ekrem Kılıç'ın mensur eserleri arasında en az hacme sahip olan bu kitaptaki yazıların büyük çoğunluğu de-

nemelerden oluşur. Fakat arada sohbet ve makale türlerine yaklaşan yazılar da vardır. Kılıç, kitabın önsözünde denemelerin daha ağırlıklı olduğunu ve yazılarının akıldan çok duygulara hitap ettiğini ifade eder. Bu kitapta da yirmi yedi adet yazı yer almaktadır. Bu eserde yer alan yazıların en dikkat çekici özelliği "Ey Kâğıt, Ey Akıl, Ey Gönül, Ey İlim, Ey Nefs, Ey gök, Ey Dost..." gibi hitap ifadelerinin bulunmasıdır. Yazarın bu hitap cümleleriyle ilgili sorulan bir soruya verdiği cevap da enteresandır: "Kâğıt" denemelerden meydana gelmektedir. Denemelerde, mâlumunuz, his ve heyecan ön plana çıkmaktadır. O bakımdan, hitaplar, seslenişlerle o duyguları heyecana getirmek niyeti ile "ey"ler fazlaca kullanılmıştır."

Esere dil açısından bakıldığında kullanılan dilin hem avam hem de havasa hitap edecek düzeyde olduğu görülecektir. Bazı ifadeler anlaşılmasa görürse bile kelimenin cümle içindeki kullanımından manayı anlamak mümkündür. Birkaç örnek cümle: "Ey ilim! Bize, asıl yurdumuz olan cenneti vasfedenden kasîdeyi oku. Şi'rinin beyitleri rûhumuza kanat olsun." (Kâğıt, Arayış)

"Ey gönül! Hıçkırıklarını duyan bülbüller sana eşlik ediyor. Şu kesik nefesli ney de sana yetişmeğe çabalıyor. Gözyaşlarını bir bahârın çiçeklerine şebnem yaptılar. Onlar, doğan güneşe karşı muhabbet gözlerini açmış, bakıyorlar; koca güneşi istiâb etmişler." (Kâğıt, Muhasebe)

"İnsanı saran, çevreleyen zamân; zamânın insan ömrüne göre bölünen dilimleri: yıllar! Bir kısmı geçmişte, bir kısmı gelecekte; kimi sisli, kimi berrâk; mütebessim, müteellim; hayâller, inkisâr-ı hayâller..."

Yıllar: sevimli, günâhsız, tatlı... Yıllar: şaşkın, kararsız, mütecessis... Yıllar: güvenli, azimli, tuttuğunu koparı... Yıllar: olgun, müsâmahakâr, ölçülü... Yıllar: tahassür, muhâsebe, pişmanlık... Yıllar: mâzî, mâzî, mâzî..." (Kâğıt, Yıllar)

3) Gördüğüm: Gördüğüm adlı kitap, yazarın mensur eserleri arasında en hacimli olanıdır. Daha önce de ifade edildiği üzere yazarın bu yazıları haftada bir olmak üzere Yeni Asya Gazetesi'nde tefrika edilmiştir. Kitapta, diğer iki mensur eserden farklı olarak sadece sohbet türü yazılar yer alır. Bu yazılarda genellikle okuyucunun pek önemsemediği, dikkatlerden kaçırıldığı veya unuttuğu mevzular tercih edilmiştir. Yazarın kendisi "Konular, çoğunlukla pek önemsemediğimiz sâhâlerden seçilecek. Günlük yaşayışımız, şahsî dertlerimiz, ortak meselelerimiz dile getirilecek. Göze takılan, kulağa çalınan, söylenmesi unutulmuş, hatırlatılmasından çekinilen hallerimiz, tavırlarımız sergilenen, sorgulanacak. Vicdanlara, akıllara, duygulara seslenilecek." eserin Önzöz'ünde dile getirir.

Eserdeki konuları şöyle sıralayabiliriz: "Başta sosyal meseleler olmak üzere komşuluk, ahlak yozlaşması, hürriyet, moda, mevsimler, başarının sırrı, zaman ve önemi, ölümün insan hayatındaki yeri, müsriflik, ümitsizlik vb."

Toplumsal sorunların ifade edildiği en dikkat çekici yazı kanaatimce "Sen Neymişsin Be AB!" başlıklı olanıdır. Başlıktan anlaşılacağı üzere Avrupa Birliği bilmecesine kendi fikirleri doğrultusunda açıklık getirmektedir. Avrupa Birliği'nin, insanın birçok beklentisine cevap vereceği görüşünün doğru olmadığını, AB'nin insanlara refah getiremeyeceğine inanan yazar, ifadelerin sonundaki "-miş" öğrenilen geçmiş zaman ekini getirerek bir bakıma alay eder: "Toplumun hizmetinde olması gereken bütün kurum ve kuruluşlar eski alışkanlıklarına tövbe ederek; söyleyip uygulamadıkları şu, hâkimiyetin kayıt-

sız şartsız millette olduğu terânesini, samîmiyetle kabul ve harâretle her türlü davranışta tatbik edeceklermiş. "Burası kamu alanı başını aç da gel, bunlar kamu talanı gözünü aç da al, bunlar kamu yalanı kulağını kapat da dal!" denmeyecekmiş. Milyonlar tarafından kazanılan, birilerince yenmeyecekmiş. Vergiler yük değil vazîfe, vazîfeler angarya değil hizmet, hizmetler hâkimiyet değil, ücreti hak etmek için olacakmış."

Ekrem Kılıç, bu kitabında birbiri ardınca geçmiş günlerden ve yaz mevsiminden kısacası maziden söz eder. Geçmiş zamanlar yazarın ruhunda daima derin ihtizazlar oluşturur. Yazar çocukluğunda yaşadıklarına çok önem atfeder. Çünkü yeni nesil her geçen gün eski örf ve adetten uzaklaşıyor. Bu yozlaşma yazarı derinden sarsıyor denilebilir: Aşağıdaki yazı yeni kuşağın pek de alışık olmadığı bağbozumundan söz ediyor:

"İplere dizilen cevizler, kaynayan şıraya batırılır ve dışarıda ağaç dallarına, evin tavanlarındaki çivilere asılır; kurumaya bırakılır. Çocuklar da, kendi elleriyle dizdikleri, daha küçük boydaki sucukları, daha bir özenle kaynayan şıraya batırır ve ellerinin emeğini titizlikle asarlardı. Bunlar, diğer kesme ve pestil cinsi ile birlikte kışın yenecek, ikram edilecek başlıca çerezlerdendi.

Kış üzümü, muşmula, kış karpuzu, kış armudu, elma, ayva, iğde, kızılıklık, ceviz, bâdem; dut, incir, kayısı, elma ve armut kurusu gibi bir hayli yiyecek uzun süre depolanıp saklanabilecek türdendi. Onların bir kısmı hevenkler hâlinde asılarak, bir kısmı saman veya otlar arasında konularak, bir kısmı küplerde muhafaza edilirdi. Bağ bozumundan sonra, kilerin duvarları ve küpleri çeşit çeşit, renk renk nimetlerle dolardı. Fakat, kilerin anahtarı dâimâ çocukların bilmediği bir yerde saklanırdı..." (Bağ Bozumu)

III-EKREM KILIÇ'IN EDEBÎ ÜSLUBU

Ekrem Kılıç, edebiyat eğitimi almamasına rağmen divân şiiri geleneğini iyi bilen ve bu geleneğe bağlı kalarak eser üreten güçlü bir şairdir. XIX. yüzyıldan sonra yeni edebiyatın türlerine yerini terk eden eski edebiyatın serüveni -bazı şair ve yazarların menfi bakış açısına rağmen- ve bazı şairler üzerindeki etkisi silinememiş, gelenek olarak varlığını günümüze kadar devam ettirmiştir. Yahya Kemal, Behçet Necatigil, Atilla İlhan, Bekir Sıtkı Erdoğan, Sezai Karakoç, Hilmi Yavuz ve Cahit Öney gibi güçlü şairler bu şiir geleneğinden yararlandıkları gibi bu geleneği devam ettirmişlerdir. Üzerinde durduğumuz şair Ekrem Kılıç, yukarıda isimlerini saydığımız şairler kadar edebiyat tarihimize mal olmamışsa da yukarıda kısmen değindiğimiz gibi divan şiiri geleneğinden beslenmiş ve bu geleneğe katkı sunmuş önemli şairlerden biri olduğu kanaatindeyiz. Kılıç'ın bugüne kadar edebiyat çevrelerinde tanınmamış olması onun eserlerinin yayımlanmamış olmasıyla izah edilebilir.

Kılıç gerek manzum gerekse mensur eserleriyle güçlü bir sanatkârdır. O hem şair hem de nasirdir. Hatta şairliği yazarlığından daha üstündür denilebilir. Her ne kadar "Bir Gün Göklerle De Kavuşacağız" adlı kitabının ve diğer kitapların önsözünde şiir konusunda iddiasının olmadığını belirtse de kaleme aldığı eserler, özellikle de aruzla yazdığı manzumeler onun dikkate değer bir şair olduğunu göstermektedir. Kılıç, aşağıdaki dörtlükte gayet mütevazı davranarak kendisini şair olarak görmek istemez:

Zannetme ki, ben kendimi şâir saydım;
Şâirlere, bilsen, ne kadar lâkaydım!
Birkaç kötü mısra'ı da hiç yazmazdım;
Rûhumda sükûn ş'i' rini bir bulsaydım!

Kılıç, insanın duygu ve hislerini anlatma aracı olarak şiiri görür ve bu konuda "Şiir, çok özlü ve yoğun duyguları ahenkli bir şekilde ifade etme sanatıdır." diye tarif eder. Bu yüzden Kılıç, hissiyatını şiirle kaleme alır.

Yukarıda da değinildiği üzere Ekrem Kılıç, dördü manzum ve üçü de mensur olmak üzere yedi eser kaleme almış velut bir kimsedir. İnanıyorum ki bundan sonra yapılacak ilmi çalışmalarla Kılıç'ın edebi şahsiyeti daha fazla gün yüzüne çıkacak ve hak ettiği edebiyat tarihimizdeki yerini alacaktır. Yazımızı Kılıç'ın "Barış" isimli denemesi ile bitirelim:

"Barış her zaman için hayırlıdır. Kâinâtta düzene uygun davranmaktır. Beşeriyet, insanlığın yüz akı olan birçok hayırlı îcâdı sulh sırasında kazanmıştır. İnsanlar huzûr ve güven ortamında faydalı, kalıcı, güzel eserler meydana getirebilirler. Sevgi, saygı, kardeşlik, insanlık duyguları barışta gelişir. İyi davranışlar barış sayesinde yayılır. Güzellikler bu iklimde meyve verir. Barışta insanlar birbirini öldürmeyi değil, yaşatmayı düşünürler. İyi münâsebetler kurarlar. Dostlukları pekiştirirler. Sevgilerini ebedileştirirler.

İnsanların birbirini anlayabilmesi, birbirini tanımalarına bağlıdır. Tanımak için aklın duygulara hâkim olması gereklidir. Hiddete kapılmış, can kaygısına düşmüş bir şahsın karşısındakini tanımaya, anlamaya fırsatı bulunmamaktadır. Bütün güzel özellikler, ölmek için öldürmek gayretinin toz-dumanı arasında kaybolmaktadır. İnsanlığın öğünmesine vesile olan şefkat, merhamet, başkalarını düşünmek, hoş görmek, kabullenmek gibi pek çok haslet de taraflarda kavga sırasında ölmektedir.

Yalnızca dünyâ hayâtı değil, âhiret hayâtı da sulh ile kazanılır. İlimle meşguliyette, bilgi sâhibi olmakta, ibâdet etmekte önemli mesâfeler barış zamanında alınır. Münâkaşaların, kavgaların, nîzâların yakıcı atmosferinde ilmin inkişâfı çok güçtür. Beyinler ve gönüller, kan ve kin sellerinin sürüklediği balçıkta çürürler. Bedenler, cepheden cepheye koşarken bütün güçlerini tüketirler. Ümitler, geleceğin kesif karanlığı içinde körleşir. 'Birbiriyle boğuşan insanlar müspet bir iş yapamazlar!'

Dünyânın îmarı barışa bağlıdır. Şehirlerin, yolların, köprülerin, çeşmelerin yapılması barışla mümkündür. Bağ, bahçe,

tarla, bostan barışta yeşerir. Çocukların gelecekları barışla kurulur. Ailelerin saâdeti barışla tamamlanır. İnsanlar barışla insanlıklarının farkına varırlar. Hayâtın lezzeti barışla anlaşılır.

Bütün canlılar arasında var gibi görünen mücâdelenin aslı bir yardımlaşmadır. Kendi türlerine verilen yaratılış görevini yerine getirmekten ibâret bir davranış biçimidir. Birbirinin ihtiyâcını gidermek için Cenâb-ı Hakk'ın çizdiği program çerçevesinde olup biten işler, kavga değil, barış ortamında gerçekleşmektedir. Denizlerden buharlaşan suyun yağmur hâlinde yeryüzüne dönmesi, savaşla değil, barışla olmaktadır. Otların, çiçeklerin, ağaçların yeşermesi, kâinâtta yürürlükte olan bir sulhun neticesidir. Bitkilerin meyve vermesi bu sebeptedir. Hayvanlar, vücutlarının ürünlerini bu yüzden insanların hizmetine sunmaktadır. Varlıklar, beşeriyete bu sulhun genel kurallarından ötürü şeref bahşetmekte, saygı göstermektedirler.

Barış, âdetullâha en uygun hareket şeklidir."

KAYNAKÇA

- 1) Hayatı hakkındaki bilgileri bize verme lütfunda bulunan Ekrem Kılıç Beyefendi'ye teşekkür ediyoruz.
- 2) Sadık Yalsızuçanlar, Yeni Şiir Antolojisi, Yeni Asya Yayınları, İstanbul 1982, s. 108.
- 3) Son mısra'da hem tam, hicrî 1390; hem ta'miyeli mîlâdî 1970 târihi vardır. Ta'miyelide, Şeref kelimesinin değeri 580, 1390'la toplanacaktır. [*] Şeddeli harfler iki kere hesaplanmıştır.
- 4) Manzumenin vezni tarafımızdan konulmuştur.
- 5) Dördüncü mısra'daki "Ey hatâyı örtüp affeden Allah" anlamındaki arabça ibâre ile üçüncü mısra'daki "Cefl" kelimesinin ebced

değerleri toplamı 2007 ederek, "ta'miyeli târîh" düşürülmüştür."

- 6) Nâbî'nin bu eseri için bk. Mahmut Kaplan, Hayriyye-i Nâbî (İnceleme-Metin), Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu AKM Yayınları, Ankara, 1995.
- 7) Tavukçu, Orhan Kemal, "Muvaşşah (Akrostiş)", Kültür Tarihimizde Gizli Diller ve Şifreler, Picus Yay., İstanbul 2008, s. 220-235, Hakan Yekbaş, "Divan Şairinin Sessiz Ve Gizli Anlatımı: Muvaşşah, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/3, Summer 2012, s. 2649-2700.
- 8) Bu konuda daha fazla bilgi için bk. Dr.Doğan Kaya, http://dogankaya.com/fotograf/satranc_ve_vezni_aher_uzerine_dusunceler.pdf (erişim tarihi 01.12.2014)

“Sofranızda Halil İbrahim Bereketi Olsun...” -5-

Halil ÇUHADAROĞLU
Araştırmacı Yazar, Fotoğraf Sanatçısı
cuhadarogluhalil@hotmail.com

Güneş Dünyaya Urfa'dan Doğar

Sofra; birlikteliktir, iletişimdir, ailedir, saygıdır, berekettir ve şükretmektir.

Urfa mutfağı tarihin öncüsüdür. Yıllar öncesi Urfa'da dünyamızı değiştiren bir şey oldu. Her şey bir ot türü sayesinde gelişti. Tıpkı bu gün olduğu gibi kendi kendine büyüyen çok eski bir buğday türü olan çoğu tarımcının bildiği, gelişmemiş bir besin adı "siyez" tarafından.

20 bin yıl geriye gidersek henüz tarım yapılmıyordu, burada yaşayanlar toplayabilecekleri her çeşit besine muhtaçtılar. Kendi kendine oluşup büyüyen siyez'i toplamak mümkün değildi ve büyük sorundu. Nedeni ise siyez'in kafası olgunlaştığında en küçük bir dokunuş ya da bir rüzgârda başaktan dağılıp dökülmesine uçuşmasına sebep olu-

yordu. Her yere dağılıyor uçuşuyordu toparlanamıyordu. Tohumların bitkiye çok zayıf biçimde bağlı olması bitkinin farklı oluşumundandı gelişmemişti. Bunun farkına varan yöre toplumu siyez'i geliştirmeyi zaman içerisinde başardı. Dünyayı doyuracak buğday'ı buldular.

Urfa tarımında, daha doğrusu insan yaşamında, avcı olarak yaşayan birçok insan ırkına buğdayın gelişimini aşıladılar. İnsanoğlu, yağmur toprak ve güneşten sofralarına tahılın bereketini Urfa'da İbrahimi sofrasında buldu.

Bu gün Urfa Mutfağı'nın benzerliği çok yakın illerde görüldüğü gibi tarihin gelişiminde de savaş ve kuşatmalarda yemek kültürü dünyanın çoğu ülkelere rastlanmaktadır.

Türkülere, şarkılara malzeme olduğu gibi şiirlere, manilere konu olmuştur

Urfa Mutfağı.

Yaz aylarının kış ve bahar zamanlarının sayısız zengin damak lezzetleri dillerden dillere dolaşmış gönüllerde yer ettiği gibi, damaklarda izlerini bırakmışlardır.

Urfa, Halil İbrahim bereketiyle bilinmektedir, bu bereket Urfa mutfağında şifa olarak sofralarda yerini alır.

Kimi zaman Güvegi (damat)Yemeği "S ÜPHE". Kimi zaman Sünnet cemiyet ziyafeti. Kimi zaman da bayram yemekleri.

Bunlar Urfa'mızın günlük yaşamının bir bütünlüğüdür. Beraberlik ve yardımlaşma ruhu günümüze kadar gelen sıra gecelerimiz. Kâh türküler hoyratlar alır, kâh şiirler maniler, Urfa mutfağında

Kuzu Kelle Sarma

Malzemeler

Asma yaprağı: 1 kg.
Yağlı kuzu kuşbaşı: 1 kg.
Domates salça: 3 yemek kaşığı
Urfa isot (pul biber): 4 yemek kaşığı
Dolmalık Bulgur: 1,5 su bardağı
Urfa yağ (tereyağ) :5 yemek kaşığı
Sarımsak: 5 diş
Yeşil soğan: 4 ad. (1 ad. Kuru soğan)
Maydanoz: 1 demet
Tuz, karabiber, tarçın: Miktar arzuya göre
Kuzu kelle: 3 ad. derisi soyulup temizlenmiş

Hazırlanışı

Düdüklüde yıkanmış kuzu kellelerini üstü kapanacak su ekleyerek yaklaşık 40 dakika haşlayınız. Salamura yapraksa sıcak suda bekletip, tazesiyse saplarını ayıklayarak bir kenara alınız. Maydanozu, yeşil ve kuru soğanı, sarımsağı ince doğrayıp geniş bir tepsiye alın. Kuzu etini fındık büyüklüğünde doğrayıp yeşil malzemelere katın. Bulguru, baharatları, salçayı, yağı su alarak karıştırın tadına bakın arzuunuza göre tatlandırdıktan sonra teker teker asma yapraklarını doldurmaya başlayın.

Haşlanan kuzu kellelerini derin olan bir tencerenin tabanına dizin. Tüm sarılan yaprakları kuzu kellelerinin üzerlerine

ayçiçeği yaprağı şeklinde sıralayarak işlemi uygulayın. Haşladığınız kuzu kellesi suyundan, göz kararı olarak tenceredeki sarmaya ekleyiniz. Tenceredeki sarma taşmasın diye üzerine ağırlık olsun diye bir tabak koyunuz.

Servis yapılırken yemek üzerine arzuya göre yoğurtlu sarımsak dökülebilir. Kuzu kelleleri kemiklerinden ayrıştırılarak ister sarmalar yanına ister üzerlerine konabilir.

Yoğurtlu Yımırta

Malzemeler

Yumurta: 5
Urfa Koyun Yoğurt: 4 Su bardağı
Urfa Yağı (yada tereyağ): Yarım paket
Tuz, karabiber

Hazırlanışı

Yumurtaları kabukları içine düşmesin diye geniş, derin bir kaseye kırın. Daha sonra arzuunuza göre tuz ve karabiber ekleyerek, çırpıcı yardımıyla karıştırın.

Varsa bakır tavayı ısıtınız yoksa dibi tutmayan tavada yapabilirsiniz. Yağı eriterek çırpılan yumurtayı boşaltın. Omlet yapar gibi pişiriniz.

Yağlı yoğurdu, servis tabağına alıp yağda kızartılan yumurtayı üstünde gezdiriniz.

Dögmeç

Malzemeler

Ev Ekmeği (kuru ince bazlama, pişirilmiş yufka): 3 ad.
Urfa Koyun Peyniri (yağlı peynir): 300 gr.
Maydanoz: yarım demet
Yeşil Soğan: 4 ad.
Taze Domates: 400 gr.
Urfa İsot: 1 su bardak
Kuru Soğan: 2 ad.

Hazırlanışı

Özellikle iyi yıkanan maydanoz, yeşil soğan, kuru soğan doğranır. Peynir ya elde ya da fazla ufalanmadan rendelenir. Domateslerin kabukları soyulup dörde bölünür.

Geniş bir yoğurma kabına doğranan maydanoz, kuru soğan, yeşil soğan, domates ve isot konulup ev ekmeği ile fazla hırpalamadan hafif hafif harmanlanır.

Tam karışım tamamlanınca hamur olmamak kaydıyla harca yoğrulması hazır olması için bir çay bardağı su eklenir. Dögmeç kıvamını alınca arzuya göre avuç içinde sıkım (yuvarlama) yapılarak servis tabağına dizilir.

Dögmeç, pırpırım (semizotu) ile lezzet bulur tabi kişilerin lezzetine göre. Özellikle yanına buz gibi karpuz tercih yenilir.

Zingil

Malzemeler

Un: 3 su bardağı un
Maya: yarım paket
Tuz ve şeker: yarım çay kaşık
Şeker: 400 gr.
Zeytinyağı: 2 su bardağı
Yarım limon

Hazırlanışı

Geniş bir kâsede unu koyup ortasını açınız. Yaş mayayı yarım çay bardağı kadar su ile eritip hamura yavaş yavaş yediriniz. Azar azar su alarak hamuru akışkan bir hale getirip üstünü bezle örtterek on dakika dinlenmeye alınız.

Bu arada iki su bardağı suyu, şekerle eritmek için kaynatınız. Kaynamakta olan şekere yedi sekiz damla limon damlatarak şerbet kıvamına getirip soğumasını bekleyiniz..

Tavaya zeytinyağını alın, iyice kızdırdıktan emin olun. Dinlenmiş mayalı akışkan hamurdan bir tatlı kaşığı yardımıyla kopartarak, tavayı dolduracak şekilde azar azar kızartınız. Kızartılan hamurlar soğuyan şerbete eklenerek dinlendirilip servis tabağına alınır.

Arzuya göre zingil üzerine ya ceviz ya da fıstık serpiştirilebilir.

Bildiğinizin Ne Kadarı Şanlıurfa?

M. Burhan GERGER
İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü Öğrencisi

Mustafa AKGÜL

Şanlıurfa hakkında bilinenleri şöyle hızlıca arka arkaya sıralayalım: Balıklıgöl, çığköfte, ciğer, tatlı, sıra gecesi, eğlence... Haklısınız bunlar da memleketime ait kavramlar, değerler ama sadece bunlardan mı ibaretiz? Elbette ki hayır. Peki, şimdi Şanlıurfa denince aklınıza gelen özellikle çığköfte ve sıra geceleri ile başlayan temsilini bu yazı süresince rafa kaldırabilir misiniz? Zaten yazının sonunda bahsettiğim yargıların yerini başka birçok kavram almış olacağı için sonrasına karışmıyorum.

Daha önce bir meclis içerisinde yaptığım konuşmadan da belli parçaları kullanarak kültür konusuna açıklık getirmeye çalışacağım. Kültürün popüler ifade ve kullanım alanı göz önünde bulundurulduğunda yiyecek/içecek, eğlenme tarz ve usullerine göre şekillen-

diğini maalesef söyleyebilirim. Ama göz ardı edilen önemli bir mesele var ki kültürü var eden temel kavramlar asla bunlar olmamıştır ve olmaması da gerekmektedir. Bir şehrin veya milletin varlığını sağlamanın ve bunu korumanın onun özellikle de tarihine saklanmış olan nesnelereyle, coğrafi konumunun getirdiği avantaj ve dezavantajlarıyla şekillendiği hepimizin kabul etmesi gereken bir konudur. Bugün Çanakkale denildiğinde nasıl ki kahramanca bir mücadelenin verildiği, Konya denince Hz. Mevlana'nın aklımıza düştüğüne de dikkat edersek asıl kültürün temel taşlarının ne olduğu konusunda daha somut örnekler de vermiş olacağıma inanıyorum.

Şimdi gelelim iddiamı kısa kanıtlarıyla birlikte sunmaya

Bugünkü bulgulara göre tarihin en eski yerleşim yeri Şanlıurfa'nın Mardin tarafında pek de uzak olmayan bir süre evvelce bulunmuş olan Göbeklitepe. Kazısının daha devam edeceği bilgisini vererek ortaya çıkan eserleri görmeyi mutlaka tavsiye ediyorum. İmkânlarım doğrultusunda en son birkaç yıl önce orayı ziyaret ettiğimde hayatımın en muazzam zevklerinden birisini tattığımı söylersem yalan olmaz. Taş yapıların ahengi, bizden yaklaşık olarak 12.000 yıl önce yaşamış birilerinin tabiri caizse ayak izlerini, yine o dönemde çeşitli mücadelelerde kullanılmak üzere hazırlanmış olan ok uçlarını Göbeklitepe mevkinde bulmak sizin için de sürpriz olma-

malı. Balıklıgöl'ün kıymetsiz olduğuna dair inancım da görüşüm de yok ama Balıklıgöl'ü görmek hatırına gelip de Göbeklitepe'yi görmeden gidenlerin kayıplarının en az Balıklıgöl'ün kıymeti kadar olduğunu itiraf etmem gerekiyor.

“Kolumu salladım toplar oynadı, Kara taş içinde çete kaynadı.”

Kolunu sallayınca topları yerinden oynatan bir gürhunun memleketidir Urfa. Bunun esintilerini zaten Balıklıgöl'ü arkanıza alıp da başınızı biraz yücelere doğrulttuğunuzda Urfa Kalesi ile anlayabilirsiniz. Şayet o kadarı da yeterli olmazsa adı bizzat Topçu Meydanı olan şehre göre biraz yüksekteki tepe de size bu konuda mutlak surette fikir verecektir. Özellikle son zamanlarda gerçekleştirilen iyileştirmeler ve düzenlemeler ile daha fesih bir hale bürünmüş olan Topçu Meydanı'nda belki tarihi olarak çok fazla şey bulamayacaksınız ama eski tarihlere yolculuğunuz açısından sizin için bir üs vazifesi göreceğine eminim. Eğer benden tavsiye almak isterseniz de Urfa Kalesi'ne mutlaka tırmanın ama Topçu Meydanı'nın sadece önünden geçip gitmeyin.

“Karaköprü narlıktır
Güzellik bir varlıktır
Şalaba giyinenler
Sevdiğine layıktır.”

Şanlıurfa'nın adına ek olarak en çok bilinen kavramlardan birisinin de isot (bilmeyenler vardır belki, bilinen adıyla

biber) olduğu konusunda hemfikiriz. Harika türkülerimizden birisinden alıntı yaptığım yukarıdaki dörtlükten de anlaşılacağı üzere isot yöresel lezzetlerimizin lideri olsa da Karaköprü'nün narı türkülere ilham verecek kadar meşhur ve kıymetlidir. Sadece Urfa isodu olarak şehirden ayrılmayı düşünenlere de gayet samimi bir teklifim var: Araçlarınızda “Karaköprü narı”ndan ve “Nar Pekmezi”nden sığacak kadar da yer açın.

“Cabır Dağ'dan kuş geliyor,
Mavzer sesi hoş geliyor,
Bölük bölük giden asker,
Geri dönmüş boş geliyor.”

Yukarıdaki dörtlük yine bir türküden alıntı ve muhtemeldir ki bu türküden haberdar olan pek fazla kişi yoktur. Türkünün üzerine yazıldığı Mehmet'in bir katil olması evet inkâr edilemez bir gerçek ama onu bu yola iten nedenler ile birlikte ele alındığında bu türkü dinleyen herkesi bir nebze de olsa onun yarasına ortak edecektir. Bahsi geçen Mehmet'in babası Arap Reşo, arkadaşı ve komşuları ile başlayan bir cinayet silsilesinin Mehmet'in hayatının seyrini uçuruma doğru değiştiren ve hayatını sonlandıran hikâyesi türkünün içerisinde geçmiyor ama araştırılıp öğrenildiğinde dediğim gibi etkilenmemek mümkün olmuyor. İyilik veya kötülüğü göz önünden biraz kenara çektiğimiz ve bütün olarak ele aldığımız zaman türküdeki Mehmet'e acımamak da insanın elinde olmuyor bazen. Demem o ki “Urfa'nın Etrafı” tek türkümüz değil, hikâyesiyle birlikte var olan daha onlarca türkümüz var.

Urfa sadece bunlardan mı ibaret? Tabi ki bu kadar değil. Harran ilçemizde yer alan kubbeli evler her ne kadar bir kısım insanların “siz hâlâ mağarada veya o evlerde mi yaşıyorsunuz tüm şehir olarak” demelerine sebep olsa da kendine has mimarisi ve sağladığı hava sirkülasyonu sayesinde en kıy-

metli yapılarımızdan sadece bir temsil. Buralarda yaşayan insanlarımız, bildiğim kadarıyla evet hâlâ var ama bu özellikle de geleneğine bağlı kalıp o kültürü de canlı tutabilme adına bizim için asla utanç olarak değil, göğsümüzü kabartabileceğimiz gurur vesilemizdir. Yine Harran ilçemizde yer alan üniversite kalıntıları tarihin en eski üniversitesi olarak kayıtlara düşülmüştür. Bir gün yolunuz düşerse kalıntılarda gezinip ilim ve bilim esintisini halen de hissedebileceğiniz olmanız kuvvetle muhtemeldir. Hani Konya'da Hz. Mevlana var dedik ya, Harran'ın da "Hz. Hayati Harrani" ile bir gün mutlaka daha kuvvetli seda ile anılacak olmasına inancımız sonsuz.

Dizi kültürü diye bir şeyin varlığına pek inanmıyorum ama böyle bir kavram dile getirildiği için kullanayım. Dizi kültürü yüksek olan insanların Halfeti'yi mutlaka bilmeleri gerekir. Özellikle son dönemde yapılan bir dizi ile daha ön plana çıkarılan Halfeti, acı bir itiraf ki biz Urfa halkının da pek kıymetini bilmediğimiz mükemmel bir hazinemiz. Her şehir, ilçe, mevki kıymetlidir ama Halfeti gibi bir mekânı tanımlamaya çalışmayacağım. Sadece bir resmine bakarak Halfeti ve dolayısıyla da Şanlıurfa müptelası olmanız içten bile değil.

Bir İbrahim Tatlıses gerçeğine sahip olduğumuz kadar Bedih Yoluk (Kazancı Bedih), Seyfettin Sucu gibi üstat olarak bahsini edebileceğimiz ve şu an için saymadığımız/saymadığımız birçok isim de yine Urfa'nın toprağın-
da kıyamete kadar misafirlik edecek / edebilecek kişiler.

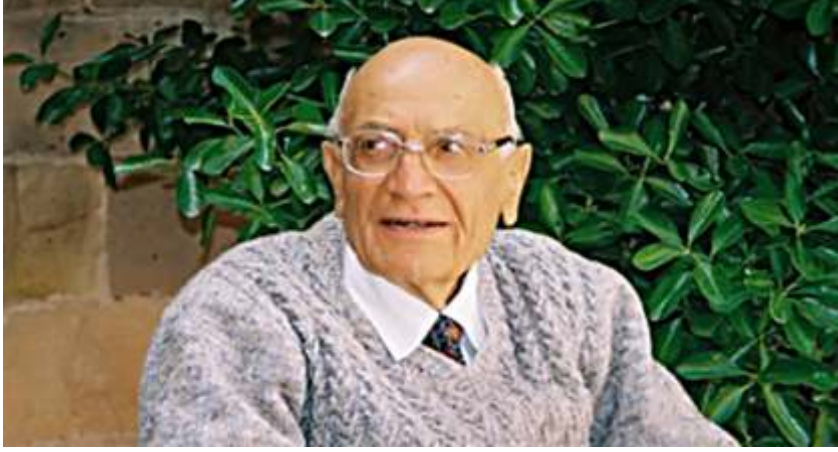
Memleketimizin sanatçıları sadece ses sanatçılığı ile sınırlı da değil. Az önce bahsini ettiğimiz rahmetli Kazancı Bedih son dönemlerin en büyük gazelanlarından birisiydi. Çok evvelki yıllardan yine mükemmel dizelere sahip olan ve mahlası ile kendini iki kez yok saymış diyebileceğimiz "Şair Nabi", memleketimizde halen adı yaşayan kıymetlerimizden birisi. Son dönem isimlerinden örnek vereceğimiz bir isim de Mehmet Akif İnan. Özellikle son dönemlerde yayınlanan bir dizi ile sesinin vefatından yaklaşık 15 yıl sonra duyulması mutluluk verici olduğu kadar hüznü ve acıklı bir olaydır da. Akıbetini bilen adamlar her zaman yetişmez ama Mehmet Akif İnan da şiirleriyle akıbetini çok evvelden bilmiş bir üstattır. Bu fikrimi destekleyen dizeleri size aktarmayacağım, araştırmacı ruhunuzdan beklentim bunu araştırıp sizlerin tespit etmesi.

Sizlere şehir içinde gezerken yapabileceğiniz keşifler için bir tavsiyem de Abide'den başlayarak mutlaka ama mutlaka yürüyerek Balıklıgöl'e yolculuk etmek. Güzergâhınız üzerinizde göreceğiniz o kadar güzel şeyler olacak ki biliyorum sırf bunun için bile olsa Urfa'ya defalarca kez daha gelmeyi isteyecek olabilirsiniz. Ayrıca Ulu Cami'nin "Karanlık Kapı" olarak adlandırılan kısmından çıkarak Urfa'nın hâlâ içerisinde hayatları ve Urfa diliyle hayatları saklayan tarihi evlerinin arasından geçerek Kara

Meydanı adı verilen mevkîe çıkmanız da size güzel bir hatıra olacaktır. Unutmadan, bir "sıra gecesi"ne katılma imkânı edinirseniz de "mirra" tatmadan geceyi bitirmeyin.

Sizleri daha sıkmadan konuyu toparlamak istiyorum. Yazımın başında bahsini ettiğim yabancı insanların Şanlıurfa hakkında sahip olduğu kavramların hiçbirisine biz yabancı değiliz, dediğim gibi onlar da bize ait kültür unsurları ama yine yazımda bahsettiğim belki de sahibi olduğumuz şeylerin binde biri bile etmeyecek kadar kısa ve hızlı anlattıklarım da bizim kültürümüzün yapısında sarsılmaz yer edinen kıymetlerimiz.

Son olarak size verebileceğim bir dost tavsiyesi daha var ki Şanlıurfa'ya özellikle temmuz-ağustos aylarında gelmeyin. Sebebini ise bir yazımda Ahmet Arif'e gönderme yaparak kullandığım bir cümleyle vereyim. "yokluğun falan hikâye, cehennem, yaz aylarında Urfa'nın diğer adıdır"...

Urfalı Süryani Dil Uzmanı ve Gezgin: ABRAHAM NURO (1923-2009)

Selahattin E. GÜLER
Yerel Tarih Araştırmacısı
selahattin_guler@hotmail.com

Abraham Nuro, dil öğrenme etkinliğinin bir sembolü idi. Batılı bilim adamları, onu Süryani Sempozyumlarının düzenli bir katılımcısı olarak tanıyorlardı. Doğu'da Süryani dilinin gelişmesi için hayatı boyunca çalıştı. Onun icat ettiği birçok yeni sözcük şimdi kitabı Süryanice standardındadır. O neredeyse sözlüğü ezbere biliyordu.

1923 yılında Urhoy/Urfa'da doğdu ve ilk adı İbrahim Kahleci idi. 1924 yılında Süryanilerin toplu göçüyle birlikte annesinin kucağında anavatanı Urhoy / Urfa'dan Halep'e göç etti. Süryaniler, Fransız mandası altındaki Halep'te koruma talebinde bulundular ve adı günümüze kadar gelen "Hay el-Suryan el-Kadim" yani "Eski Süryani Mahallesi"ni kurdular.

Muhtemelen önce adını Süryaniceye Abraham Nuro olarak çevirdi. Resmi belgelerinde bu orijinal ismini

kullandı. Abraham, memleketindeki Arami ve Arap okullarını gezdikten sonra 1946 yılında bir süre Lübnan / Beyrut'ta St. Joseph Üniversitesi'nde hukuk eğitimi aldı. Son sene içinde hastalığından dolayı okulu bıraktı. Ardından Süryani Dili ve Edebiyatı'na ise ünlü öğretmenlerden Papaz Hanna Dölaba-ni, üstad Abdülmesih Karabaşı, üstad Danho Ghattas Makdesi Elyas ve Papaz Bulos Behnam'ın yanında öğrendi.

1950'lerde Süryanice alanında çalışmaya başladı ve popüler bir süryolog oldu; özellikle dil öğretimi ve ilki evde konuşulan dil olarak Kitabı Süryaniceye Giriş idi. Gönülden sevdiği Süryani diline birçok yayınlı birlikte özellikle yeni sözcükler ekledi. Tüm meslektaşları tarafından gönülden sevildi.

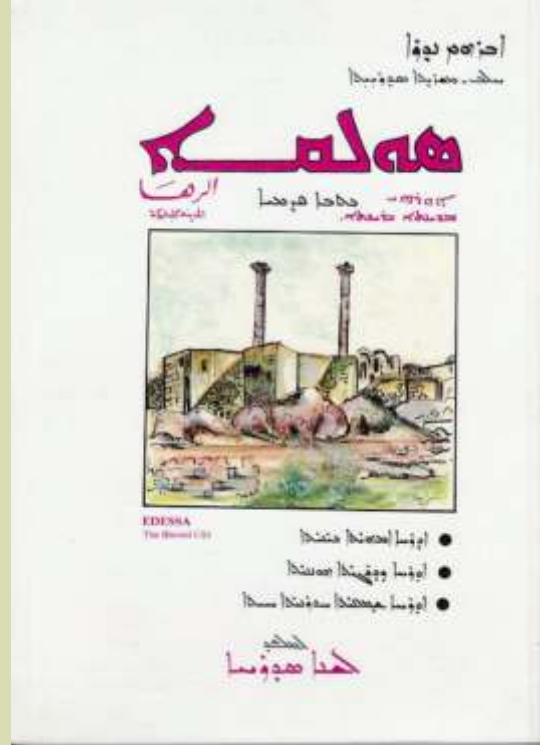
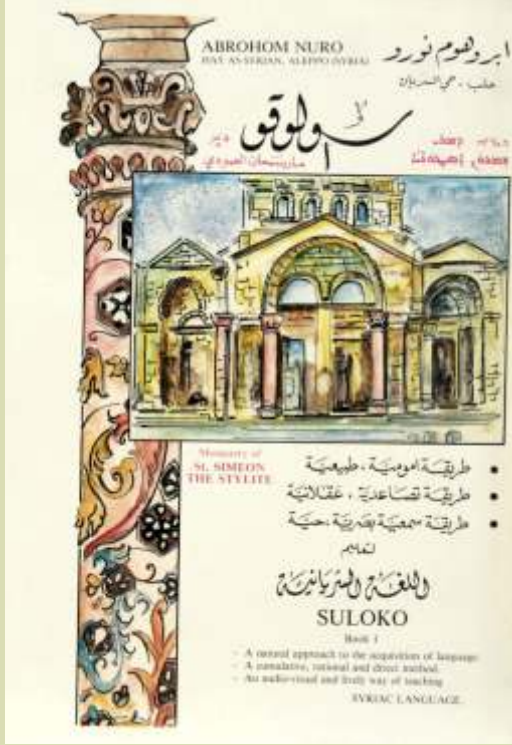
1964'ten 1982 yılına kadar Taw Mim Simkath Okulu'nda, 1970-1971

(ve daha önce 1948-1946). Süryanice öğrettiği Beyrut'ta yaşadı.

1943'ten beri Halep, Beyrut, Kamışlı ve Mor Gabriyel Manastırı'nda 45'ten fazla Süryanice akşam kurslarını organize etti. Suloko olarak adlandırdığı bir görsel-işitsel eğitim metodu geliştirdi, daha sonra bunu kitap halinde yayınladı (Suloqo, St. Ephrem/Holland 1989) ve "Tawldotho" (1997).

Süryani Ortodoks Kilisesi'nin durumuna ilişkin bir raporu, (Joseph Assemani 1687-1768'den Nöldeke 1826 - 1920'ye kadar) Süryanice bilim adamlarının resimleriyle zenginleştirerek 1967'de "My Tour in the Parishes of the Syrian Church in Syria and Lebanon, Beirut 1967" adlı kitabını yayınladı.

Özel kitaplığı Ortadoğu'da 1800-1900 yılları arasında yayınlanmış zengin kitaplarla dolu idi. Bunların çoğu eşi

G. Kiraz tarafından fotokopi yoluyla elde edilmişti. Onun yayınlanmamış eserleri koleksiyonundaki Süryanice kitapların bir kontrol listesini ve taslak şeklinde çeşitli çalışmaları içerir.

Sayısı 3850'nin üzerinde kitap ve dergiden oluşan büyük bir kitaplığa sahipti.

Hastalığı nedeniyle katılmadığı 2008 yılındaki Granada/İspanya'daki sempozyum hariç, "Süryani Sempozyumları"nın hemen hemen hepsine katıldı.

Melfono (üstad)Abraham Nuro, 06.01.2009 Salı günü, ikinci vatani olan Halep'te 85 yaşında hayatını kaybetti. Öğleden sonra "Hay al-Suryan" ilçesindeki Mor Georges Kilisesi'nde Patrik Mor Gregorius Yuhanna İbrahim'in başkanlığında yapılan ve kalabalık cemaatin katıldığı cenaze töreninin ardından toprağa verildi.

O eserleriyle Süryanilerin gönlünde yaşamaya devam etmektedir.

Ben kendisiyle ilk kez 1990 yılında Urfa'da tanıştım. İkinci hanımıyla birlikte geldiği Urfa'da tarihi yerleri dolaştık ve sohbet ettik. Konuşmalarını Urfa ağız ile Urfa'ya ait deyimlerle yapıyordu. Yeni çıkmış eserlerinden bana imzalayarak takdim etti. Urfa'yı gönülden sevdiği her halinden belli idi ve Urfa için "ilk ve esasi vatanım" diyordu. Kendisi anadili Süryanice'nin dışında Arapça, Fransızca ve İngilizce'yi çok iyi biliyordu. Kendisi Halep'e döndükten sonra birkaç kez mektuplaştık.

Abraham Nuro ile 1993 yılında bir kez daha Urfa'da karşılaştık. Hanımıyla Mardin'deki Mor Gabriyel Manastırı'na inmişler, oradan da özel bir oto ile Urfa'ya gelmişlerdi. Şehri gezdikten sonra Harran'a gittik. Harran'da konik evlerin birine gittik, orada yemekler

yendi. Harran'ı kısa bir turladıktan sonra Mardin'e doğru gittiler. Bu son görüşmemizde yine yeni çıkardığı Süryani dili eğitim ve sözlüklerden şahsıma imzalayarak hediye ettiler.

Her iki görüşmemizde dikkatimi çeken iki şey oldu. Biri kendisi bir vejetaryendi, yani et yemiyor sebze yemekler yiyordu; ikincisi Urfa'yı gezerken tarifi imkânsız bir şekilde seviyor ve çok mutlu oluyordu. Ne de olsa Urfa onun doğduğu ve bir süre yaşadığı topraklardı. Yurt sevgisinin canlı bir örneğini görmüştüm onda...

Allah rahmet etsin ve toprağı bol olsun...

KAYNAKÇA

- Kiraz, George A. (<http://www.auaf.us/Who%20is%20who/Educators/Educators.htm>)
- "Malfono Abrohom Nuro overleden" <http://www.platformmaram.nl/forum/viewtopic.php?f=15&t=3994&start=0>

Kıyaslı Udi ve Besteci MEHMET POLAT

İzzet ARAN

Araştırmacı-Fotoğrafçı-Arsivci
aranizzet@gmail.com

Kültürlerin harman olduğu Şanlıurfa'da müziğin gelişmesi ve yaygınlaşmasının en büyük nedeni sıra geceleridir. Bu geceler bir usta çırak geleneğine uygun olarak müziğin öğretildiği ve icra edildiği meşk ortamlarıdır. Bu yönüyle sıra geceleri bir "Halk Konservatuarı"dır. (1) Ayrıca Şanlıurfa'da Âşıklar Diyarı Kıyas, sahip olduğu kültürel değerleriyle bölgenin kültür zenginliğine önemli ölçüde değer katmaktadır.

İşte bütün bu kültür derinliği ve enginliğinin sonucu olarak bu yörenin bağrından kopan, bu diyardan aldığı feyze doğu müziğinin farklı renkleriyle donanan ve nihayet müzikal birikimini yaşadığı Hollanda'daki lokal ve farklı kültürlerden gelen müzisyenlerle harmanlayan dünya çapında bir yıldız, bir udi, bir müzisyen, bir besteci Mehmet Polat... Müziği seven ve müziğini keşfeden herkes dinliyor onu. Latin Amerika'dan Orta Doğu'ya, Batı Avrupa'dan Uzak Asya'ya oldukça geniş bir coğrafyaya yayılan geniş bir dinleyici kitlesine sahip.

Mehmet POLAT daha çocukluk yaşlarında müziğe ilgi duyar ve ilk müzik eğitimine doğup büyüdüğü Âşıklar diyarı olan Urfa'nın Kıyas Köyü'nde başlar.

Başarılı müzisyen, Kıyas Köyüne 11. yüzyılda yerleşmiş olduğu tahmin edilen Türkmen aşiretlerinin, Orta Asya'dan Anadolu'ya getirdikleri kültürel ve yaşamsal zenginliklerini, dostluklarını ve misafirperverliklerini aradan geçen onlarca yıla rağmen kaybetmeden koruyarak yaşamına yansıtmayı da başarmıştır. (2) Bu vesile ile Türkmen Alevi Bektaşî kültürü ve inancı içerisinde yer alan sevgi ve hoşgörünün, saz başta olmak üzere hemen hemen her evde büyük bir şevk, heyecan ve ustalıkla çalınan pek çok enstrümanla devam ettirildiğini, canı gönülden çalan ve söyleyen âşıklar yetiştirme konusunda da Kıyas Anadolu'nun seçkin ve kendine has özelliklerini korumuş bir yöresi olmasının ve bu mirasa sahip çıkmasının payı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Yine Kıyas'ta yürütülen oldukça engin ve zengin cem kültürü ile âşıklık geleneği en iyi şekilde yaşanmakta ve yaşatılmaktadır. Bundan dolayıdır ki Kıyas, bölgede "âşıklar diyarı" şeklinde bilinmektedir. Kıyaslı âşıklarımız sazlarıyla ve sözleriyle geleneklerini, inançlarını, halkın umutlarını, sorunlarını, duygu ve düşüncelerini ve hatta eleştirilerini dile getirmekte bunu yaparken de zaman zaman gençler âşıklık yolun-

da tutuşturularak usta çırak usulü pekiştirilmektedir.

Yrd.Doç.Dr. A. Cihat Kürkçüoğlu'nun ifadesiyle: Şiir ve müzik başta olmak üzere birçok kültür değerimizin yozlaşmakta olduğu günümüzde Kıyaslı Âşıklar bir ışık, bir hazine... Kültürümüzü geçmişten alıp geleceğe aktaran kültür ve sanat elçileri aynı zamanda. (3)

Kıyaslı ozanlardan yüreklere işleyen öyle deyişler, öyle ezgiler çıkmış ki bunlar Kıyas'ı Kıyas yapmış. Kırk beş dakika süren Kıyas Semahı, benim diyen senfonilerle yarışacak güzellikte anıt bir eser ve daha yüzlercesi... (4)

Kıyas'ta bugün doğan bir çocuk, günü geldiğinde Kıyas deryasına yağmur olup yağacak, Kıyas durdukça, dünya durdukça bu derya kurumayacak. (5)

Mehmet POLAT da genç yaşta cemlerde Kıyas'ın deyiş ve semahlarına eşlik ederek başlar ve zamanla Urfa şehir müziğine ilgi duyup o sayede klasik Türk müziği geleneği ve sazlarıyla tanışır. Her geçen gün müzik tutkusu artarak devam eden Mehmet Polat 17 yaşına girdiğinde konservatuar eğitimi almak için İstanbul'a yerleşir ve müzik eğitim çalışmalarına İstanbul'da devam eder.

Mehmet Polat'ın her dinlediğinde daha çok etkilendiği birçok usta müzisyenden bazıları; Paco de Lucia, Anouar Brahem, Zakir Hussein, Erdal Erzincan, Hafız Ahmet Uzungöl, Toumani Diabate, Keyhan Kalhor, Mohamed Reza Shajarian, Shahram Nazeri, Hariprasad Chaurasia, Mehmet Emin Bitmez, Yurdal Tokcan, Bekir Sıtkı Sezgin, Münir Nurettin Selçuk, Hollanda'dan Eric Vloeimans'dır.(6)

10 Eylül 2010 tarihinde Amsterdam Metropol Orkestrasında Orkestra şefi Jorg Achim Keller'in önderliğinde muhteşem bir salonda ve muhteşem bir dinleyici topluluğu önünde sunduğu ud resitali hafızalarda yerini koruyan Mehmet Polat için dünya çapında bir müzisyen desek yanlışmış olmayız.(7)

2007'den bu yana Hollanda'nın başkenti Amsterdam'da yaşamakta olan Mehmet POLAT, yaptığı ve katıldığı çeşitli projelerle Dünya'nın birçok ülkesinde tanınmakta, konserler vermekte ve albüm çalışmaları yapmaktadır. Müzisyenin Belçika'da çıkan son albümü Mehmet Polat Trio-Next Spring yakında Türkiye'deki dinleyicileriyle M&MT Music etiketiyle buluşacak. Yeni albüm çalışmaları da devam etmektedir...

Mehmet POLAT, ud sazını günümüzün çok kültürlü müzik anlayışıyla

bağdaştırarak farklı bir Ortadoğulu müzisyen kimliği sergiliyor. Gerek doğaçlamalarında gerekse beste ve yorumlarında sürekli yeni arayışlar içerisinde ezber bozan ve üretkenliğin sınırlarını her defasında yeniden açma çabasında ve etkileşimleri sayesinde geniş bir müzik yelpazesine sahip olan müzisyen, enstrümanına da çok daha farklı bir perspektif getirmekte. Müziği Afrika'dan Hindistan'a, İran'dan Balkanlara hem coğrafyasıyla hem de modern müzikten caza, cazdan alevi müziğine, Halk müziğinden Klasik Türk müziğine kadar tarzıyla da keyifli bir şekilde hep harmanlar. Sanatçı yaptığı yıllar süren çalışmalar sonucu enstrümanı Ud'un teknik sınırlarını da adeta yeniden tanımlıyor. Ud'una eklediği iki bas teliyle enstrümanında yeni bir çığır açıp, neredeyse Kontrbas'ın ulaşabildiği tüm bas seslere ulaşma imkânına kavuşturuyor. Müzisyen, konserlerini ve katıldığı programları da kendi tasarladığı on üç telli uduyla gerçekleştirmektedir.(8)

Müzisyene Mehmet Polat Trio üçlüsünün kuruluş amacı sorulduğunda;(9)

Müzisyen duygularını: "Kora benim yıllardır çok sevdiğim bir enstrümandı, onun beraberinde Afrika müziğini alıp onu da Orta Doğu ve Balkan müzi-

ği öğeleriyle harmanlamak istedim. Ayrıca ney, kora ve ud dünyada daha önce denenmemiş ve çok güzel bir enstrümantasyon olduğundan arkadaşlarım Sinan ARAT'a ve Zoumana DiARRA'ya ulaştım. Onlar da projenin içeriğini beğenip benimle bu yola beraber çıkmaya seve seve razı oldular. Benim bestelerimi çalıyoruz. Bunun yanında da bolca doğaçlama çalıyoruz. Şimdi trioyla yeni bir albüm için repertuarı yazmaya başladım. Yakın zamanda onları hazırlamaya başlayacağız" şeklinde ifade etmektedir.

Gazeteci Nesibe BAŞARAN'ın Mehmet POLAT'a müziği nasıl tanımlarsınız?(10) şeklindeki sorusuna müzisyenin cevabı: "Öncelikle ben müzik çalışırken, büyük bir gönül genişliğiyle farklı ufukları gözlemler ve araştırırım ve beni etkileyen, içten ve dokunaklı bulduğum birçok müziği alırım ve müzikaliteme kazandırırım. Bunlar bazen Orta Doğu'dan ya da Hindistan'dan, bazen Küba'dan ya da Bulgaristan'dan olabiliyor, bunları ayırt etmiyorum. Ve bu etkileşimler daha sonra her icramda veya her bestemde bir şekilde ortaya çıkıyor"olmuştur.

Müzisyen, Müziği evrensel boyutuyla yorumlayarak bütünleştiren ve tüm dünyadaki müzikseverlere sunmanın yanında farklı kültürleri harmanlayarak yeni kapılar aralamaya devam ederken, dinleyicilerine de: "Çok kültürlülüğe açık olmak anlamında, ben kendimi bir damla olarak görüp bir deryaya katılmayı, bu deryada kaybolmak yerine onunla beraber zenginleşip çoğalmayı seviyorum ve müziği de buna vesile olarak görüyorum. Bu sebeple de siz dostlar ister öyle, ister değil, her ne şekilde olursa olsun, müzikle uğraşın derim" şeklinde mesaj vermektedir.(11)

DİPNOTLAR

- (1)"ŞANLIURFA, Uygarlığın Doğduğu Şehir" Şanlıurfa Kültür, Eğitim, Sanat ve Araştırma Vakfı Yayınları, Hazırlayanlar: Yrd. Doç. Dr. A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU, Müslüm AKALIN, Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKÇÜOĞLU ve Selâhaddin E. GÜLER
- (2)Kıyas Kimliği/Cem Vakfı Kıyas Kültürel Miras Geliştirme projesi./2006/kıyas yayınlar dizisi
- (3)Urfada Bir Kültür Deryası Kıyas/Yrd.Doç.Dr. A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU/Yayına Hazırlayan İzzet ARAN
- (4)Urfada Bir Kültür Deryası Kıyas/Yrd.Doç.Dr. A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU/Yayına Hazırlayan İzzet ARAN

- (5)Urfada Bir Kültür Deryası Kıyas/Yrd.Doç.Dr. A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU/Yayına Hazırlayan İzzet ARAN
- (6) Mehmet POLAT/İzzet ARAN söyleşi.
- (7) Urfada Bir Kültür Deryası Kıyas /Yrd.Doç.Dr. A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU/Yayına Hazırlayan İzzet ARAN
- (8) Urfada Bir Kültür Deryası Kıyas/İzzet ARAN
- (9) Mehmet POLAT/İzzet ARAN söyleşi.
- (10)Nesibe BAŞARAN - <http://www.zamanhollanda.nl/haber/kultur-sanat/3405/gonulleri-fetheden-muzisyene-selam-olsun>
- (11)Edit / Av. Güzide KAHRAMAN

ŞANLIURFA VALİLİĞİ - ŞURKAV

ŞANLIURFA

TANITIM MERKEZİ
PUBLICITY CENTER

*Şanlıurfa'da Merak Ettiğiniz
Her Yer Bu Merkezde*

Şanlıurfa Tanıtım Merkezinde;

Şanlıurfa'nın gezilmesi ve görülmesi gereken tüm mekânları 360°'lik fotoğraf ve videoları ile sanal geziler yapabilir. Şanlıurfa ile ilgili hazırlanmış birbirinden güzel belgesel filmler izleyebilirsiniz.

DİJİTAL REHBERLİK HİZMETİ

Antik Kentler

Müzeler

Şehir Panoramaları

Dini Mekanlar

Tarihi Yerler

Doğal Alanlar

Balıklığöl civarındaki merkezimize bekleriz

Şanlıurfa'nın Dijital Bilgi Platformu

www.urfafx.com

ŞANLIURFA TANITIM MERKEZİ
Balıklığöl Civarı, Hz İbrahim Çorba Evi Yanı

Han el-Ba'rur Kervansarayı.

Harran'ın 20 km. güneydoğusundaki Gökteş Köyü'nde bulunan Eyyubiler dönemine ait bu kervansaray, kısmen harap durumdadır. Anadolu Selçuklu kervansaraylarının tüm özelliklerini taşır. Biri kuzeyde, diğeri de batıda olmak üzere iki kitabesi bulunmaktadır. Giriş kapısı üzerindeki kitabeden anlaşıldığına göre bu kervansaray, İsa oğlu el-Hac Hüsameddin Ali tarafından 1228 yılında yaptırılmıştır.